

Дневникъ

(стенографски)

на

XVII-то обикновено Народно събрание.

Четвърта редовна сесия

4 заседание, петък, 22 мартъ 1918 година.

(Открито отъ прѣдседателя д-ръ Д. К. Вачовъ въ ч. 4 и 5 м. слѣдъ пладне)

Прѣдседателъ: (Звъни) Отъ 244 народни прѣдставители разписали сж се въ списъка 194; отсѣтствуватъ 50. Значи, има достатъчно число народни прѣдставители, за да може заседанието да се счита законно.

(Отсѣтствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Михаилъ Аврамовъ, Марчо Атанасовъ, Салимъ Ахмедовъ, Константинъ Бозвелиевъ, Стоянъ Бошковъ, Недѣлко Бракаловъ, Григоръ Василевъ, Костадинъ Василевъ, Йонко Веселиновъ, Тома Вълчевъ, Дѣлко Георгиевъ, Тодоръ Георгиевъ, Илия Георговъ, Атанасъ Германски, Юрданъ Дечевъ, Д-ръ Димитъръ Димитровъ, Тодоръ Димчевъ, Станчо Доневъ, Димитъръ Драгиевъ, Бешко Дуновъ, Шакиръ Зюмриевъ, Василь Карапанджовъ, Илия Кирковъ, Иванъ М. Костовъ, Добри Кротневъ, Никола Кръстановъ, Захари Кръстевъ, Григоръ Маджунковъ, Хафузъ Сали Мехмедовъ, Георги Минева, Тодоръ Митевъ, Станчо Момчевъ, Тома Пенковъ, Георги Поцковъ, Тотю Продановъ, Христо Радойковъ, Александъръ Радоловъ, д-ръ Еню Разпоповъ, Андрей Садразановъ, Янко Сакъзовъ, Сабри бей Салимовъ, Аврамъ Свиначевъ, Гурко Серафимовъ, Христо Славейковъ, Михаилъ Такевъ, Константинъ Торлаковъ, Крумъ Чапрашиковъ, Стоянъ Чешмеджиевъ, х. Махмудъ С. бей Шукриевъ и х. Ибриамъ Юмеровъ)

Постѣпили сж:

Отъ Министерството на правосѣдието — законопроектъ относително врѣмнената наредба за сѣдебното разпрѣдѣление на новопридобитата територия въ Добруджа, Македония и Моравска България.

Отъ Министерството на финанситѣ — законопроектъ за измѣнение и допълнение на закона за попълване и поправка на материалната часть на армията отъ 13 августъ 1914 г. и за продължение на дѣйствието му.

Законодателно прѣдложение отъ народния прѣдставителъ г. Мехмедъ Джелалъ, подписано отъ надлежното число народни прѣдставители, за освобождаване отъ плащане на поземеленъ данъкъ и данъкъ върху сградитѣ на населението отъ Гюмюрджинския и Струмишкия окръзи.

Питане отъ г. Тодоръ Петровъ къмъ г. министра на войната — защо въ V полицейски участъкъ, кждѣто, споредъ него, могатъ да се събератъ 50—60 души, сж набѣгани 120 души, държани подъ стража за неотклонение отъ сѣдѣ.

Врачанскитѣ народенъ прѣдставителъ г. Мано Облаковъ иска съ заявление, по важни домашни причини, да се зачете отсѣтствието му на 20 того като прѣкарано въ отпускъ. Които сж съгласни съ искането му, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Провадийскитѣ народенъ прѣдставителъ г. Атанасъ Черневъ, по важни и неотложни домашни причини, моли да му се разрѣши 10-дневенъ отпускъ, начинающъ отъ 27 того.

Които сж съгласни съ искането му, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Старозагорскитѣ народенъ прѣдставителъ г. Недѣлко Бракаловъ моли да му се продължи дадениятъ отпускъ още съ 8 дена, начинающъ отъ 21 того. Прилага и едно медицинско свидѣтелство отъ д-ръ Михайловски. Които сж съгласни съ искането му, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Старозагорскитѣ народенъ прѣдставителъ г. Димитъръ Драгиевъ иска да му се разрѣши 3-дневенъ отпускъ, отъ 21 до 23 включително. Които сж съгласни съ искането му, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Старозагорскитѣ народенъ прѣдставителъ г. Добри Кротневъ иска 4-дневенъ отпускъ, начинающъ отъ 20 того. Които сж съгласни съ искането му, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Старозагорскитѣ народенъ прѣдставителъ г. Ангелъ Кундалевъ моли да му се разрѣши, по важни домашни причини, 6-дневенъ отпускъ, начинающъ отъ 25 т. м. Които сж съгласни съ искането му, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Варненскитѣ народенъ прѣдставителъ г. Станчо Момчевъ моли да му се разрѣши, по важни домашни причини, отпускъ отъ 20 до 28, включително, т. м. Които сж съгласни съ искането му, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Шуменскитѣ народенъ прѣдставителъ г. Методи Петровъ, съ телеграма отъ гара Прѣславъ, моли да му се разрѣши отпускъ за 20 и 21 того, по важни домашни причини. Които сж съгласни съ искането му, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Русенскитѣ народенъ прѣдставителъ г. Александъръ Радоловъ моли, по важни домашни причини, да му се разрѣши 2-дневенъ отпускъ, за 22 и 23 того. Които сж съгласни съ искането му, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Старозагорскитѣ народенъ прѣдставителъ г. д-ръ Еню Разпоповъ, по важни домашни причини, моли да му се разрѣши 3-дневенъ отпускъ, за 20, 22 и 23 того. Които сж съгласни съ искането му, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Струмишкиятѣ народенъ прѣдставителъ г. Андрей Садразановъ моли да му се разрѣши 3-дневенъ отпускъ, начинающъ отъ 22 того. Които сж съгласни съ искането му, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Гюмюрджинскитѣ народенъ прѣдставителъ г. Хафузъ Сали Мехмедовъ, по болестъ, моли да се продължи отпускътъ му още съ 7 дни. Които сж съгласни съ искането му, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Старозагорският народен прѣдставител г. Гурко Се-
рафимовъ моли да му се продължи отпускътъ съ още
5 дни, по важни домашни причини. Които сѣ съгласни съ
искането му, да си вдигнат рѣжката. (Муозинство) Прието.

Г. министрътъ на търговията, промишлеността и
труда желае да отговори на нѣкои питання. На кое пи-
тане ще отговорите, г. министре?

Министръ Ж. Бакаловъ: На питането на г. Недѣлко
Атанасовъ.

Прѣдседателъ: Има думата г. Недѣлко Атанасовъ.

Т. Лукановъ: Г. прѣдседателю! Настоявамъ да съоб-
щите, че е постѣпило едно прѣдложение отъ насъ.

Прѣдседателъ: Трѣбва да видя най-напрѣдъ какво е
то и отъ колко души е подписано.

Недѣлко Атанасовъ: Г. г. народни прѣдставители! Всѣд-
ствие борбата, която стана около въпроса за прѣхраната
прѣзъ м. октомврий, Дирекцията на прѣхраната, въ съ-
гласие съ правителството, повиши цѣнитѣ на зърненитѣ
храни така, че житото, отъ 50 ст. килограма, да се плаща
за новата реколта отъ 1917 г. 70 ст. Отъ деня, когато из-
лъзе заповѣдта за повишение на цѣнитѣ, наистина се из-
плащаше на всичкитѣ хора въ врѣме на изземването по
новата оцѣнка. Обаче разликата въ повишението на цѣ-
нитѣ, между старитѣ и новитѣ цѣни на излетитѣ по-рано
храни до датата на заповѣдта, тази сума въ повече, отъ
20 ст. на килограмъ, и до днесъ не е платена. Прѣди 7—8
дена излъзе една нова наредба, която я гледамъ въ пап-
ката на г. министра. По-рано Дирекцията съ своитѣ ин-
струкции нарежда да се намали отъ разликата, вмѣсто
20 ст., да се плати съ 2 ст. по-малко, безъ да има каквато
и да е причина за това, а сега съ нова телеграма нарежда
туй плащане да бѣде съ 6 ст. по-малко. Тѣй че всички
стопани, на които е иззета храна отъ деня, когато се
обяви тази цѣна, си получиха тъкмо по 70 ст., а тѣзи, на
които е иззета по-рано храна, на тѣхъ ще се плати съ
6 ст. по-малко. Питамъ се сега: защо става всичко туй?
Когато даваме единъ пѣтъ наредба да се плаща по една
цѣна, какъ Дирекцията да не плати на всички хора
еднакъво? И сега има такъвъ единъ шумъ долу и вѣрвамъ,
че г. финансовиятъ министръ ще получи скоро протести
отъ хората, отъ комитети, отъ реквизиционни комисии и
пр. за тази неправда, която се върши. Тѣй шото азъ
искамъ г. министрътъ да отговори на този въпросъ, да
даде едно обяснение на Парламента и същеврѣменно да
отмѣни тая наредба на Дирекцията, която не почива на ни-
какъвъ разумъ: единъ пѣтъ да плаща 70 ст., а слѣдъ туй
да намалява съ 6 ст. на други, и то на тѣзи хора, които
съ готовностъ сѣ дали най-напрѣдъ хранитѣ си.

Прѣдседателъ: Има думата г. министрътъ на тър-
говията, промишлеността и труда, замѣстникъ на мини-
стра на финанситѣ.

Министръ Ж. Бакаловъ: Г. г. народни прѣдставители!
Съ питането си народниятъ прѣдставител г. Недѣлко
Атанасовъ иска да му се отговори, защо досега не е на-
правено разпорѣждане да се заплатятъ повишенитѣ цѣни
за хранитѣ, които сѣ реквизирирани прѣзъ миналата 1917 г.,
по цѣнитѣ, които въ послѣдствие бѣха опрѣдѣлени отъ
Дирекцията за прѣхраната.

И. Желевъ: И които бѣха намалени.

Министръ Ж. Бакаловъ: Това не се съдържа въ пита-
нето му. — На това питане ще отговоря, че прѣди да
бѣде подадено то до г. министра на финанситѣ, Дирек-
цията за стопански грижи 10 дена по-рано е направила
своитѣ разпорѣждания, като е издала и наредби по този
случай, по какъвъ начинъ трѣбва да постѣпватъ надлеж-
нитѣ реквизиционни комисии, районни комитети, за да
стане това добавъчно изплащане. Г. г. народни прѣдстави-
тели! Вие сами ще намѣрите, че това е една грамадна ра-
бота и докато се съставятъ всичкитѣ вѣдомости за иззе-
титѣ храни, нужно е доста врѣме; обаче Дирекцията пакъ
наврѣме е могла да разпорѣди да стане това изплащане.
Много свѣдѣния сѣ нужни, дадени сѣ подробни настав-
ления върху наредбитѣ на Дирекцията, дадени сѣ образци
на изплащателнитѣ списъци и т. н. и плащането ще стане.

Сега ми се задава другъ въпросъ, вѣнъ отъ питането,
че Дирекцията направила едно измѣнение, като за извѣстни
храни е платила по 70 ст., а за други е намалила по 6 ст.
Това не ми е извѣстно и такъвъ въпросъ не ми е отпра-

венъ; слѣдователно, не зная и не мога да отговоря. Ето
защо, по първия въпросъ отговарямъ, че наредбитѣ сѣ из-
дадени, разпорѣждания сѣ направени да започне изпла-
щането.

По втория въпросъ, понеже сега ми се задава и сега ми
става извѣстно това питане, ще направя справка и ако има
неправилностъ въ този начинъ на плащане, ще поискамъ
отъ Дирекцията да я отмѣни.

Прѣдседателъ: Г. Недѣлко Атанасовъ! Слѣдъ отго-
вора на г. министра, има ли нѣщо да кажете?

Н. Атанасовъ: Азъ съмъ доволенъ, че изплащането ще
започне сега, понеже и наредби излъзоха. Но ако г. ми-
нистрътъ вземе присърдце работата и види какъ е тя
изложена въ самитѣ „Извѣстия“ на Дирекцията, той ще
разбере, че Дирекцията прави една капитална грѣшка. Азъ
ще го моля, като замѣстникъ на финансовия министръ,
да се зарежи и да не се прави разлика между стопанитѣ.

Министръ Ж. Бакаловъ: Ще отговоря и на едно пи-
тане на г. Омарчевски.

Прѣдседателъ: Има думата г. Стоянъ Омарчевски, за
да развие питането си.

С. Омарчевски: Г. г. народни прѣдставители! На
11 мартъ т. г. сме отпразвили слѣдното питане къмъ г. ми-
нистра на финанситѣ. На какво основание е издадена
една заповѣдъ, съ която се забранява сѣненето на тютюнъ
на много мѣста на ония стопани, които не сѣ съли такъвъ
отъ прѣди 10 години? Посочваме примѣри въ Новозагор-
ската и Софийската околии. Тази негова разпорѣдка на
кой законъ почива и ако не почива, не е ли я отмѣнилъ
досега и кога смѣта да стори това най-късно?

Г. г. народни прѣдставители! Тази заповѣдъ, за която е
думата, която е издалъ г. министрътъ на финанситѣ, има
слѣдното съдържание: (Чете) „Въз основа на окръжната
телеграма на Министерството на финанситѣ № 3.660, осно-
вана на искането на Дирекцията за стопански грижи и об-
ществена прѣдвидливостъ, съобщавамъ ви, г-да, че освѣнъ
въ случаетѣ, които прѣдвижда точка 3 на чл. 6 отъ закона
за тютюна, прѣзъ настоящата година нѣма да се разрѣ-
шава сѣненето на тютюна въ всички ония мѣста, дѣто
прѣзъ послѣднитѣ 10 години не е произвежданъ никакъвъ
тютюнъ. Тамъ, дѣто до миналата година се е сѣло тютюнъ,
тютюнопроизводителитѣ, за да имъ се разрѣши прѣзъ на-
стоящата година да засѣятъ тютюнъ, длѣжни сѣ да прѣд-
ставятъ удостоверение отъ мѣстния воененъ агрономъ, че
сѣ засѣли толкова декари съ зимни и пролѣтни зърнени
храни, както прѣзъ стопанската 1911/12 година“. Това е
телеграмата възъ основа наредбата на министра на фи-
нанситѣ. Сега заповѣдта на Дирекцията за стопански грижи
и обществена прѣдвидливостъ, публикувана въ бр. 59 отъ
16 мартъ 1918 г. въ „Извѣстия“, носи и тя почти същото
съдържание: (Чете) „Съ окръжно № 3.660 до всички ак-
цизни началници Министерството на финанситѣ е наредило,
шото, освѣнъ въ случаетѣ, които прѣдвижда точка 3 на
чл. 6 отъ закона за тютюна и пр.“ — изрежда се запо-
вѣдта, съ която се забранява сѣненето на тютюнъ отъ ония
стопани на ония мѣста, въ които прѣди 10 години не е
било сѣло тютюнъ. По-нататъкъ: „Тамъ, кѣдѣто до мина-
лата година се е сѣло тютюнъ, акцизнитѣ началници ще
издаватъ позволителни образецъ № 3, ала само на тѣзи
тютюнопроизводители, които прѣдставятъ бѣлѣжка отъ
васъ, че сѣ засѣли поне толкова декари съ зимни и про-
лѣтни храни, колкото прѣзъ 1911/12 стопанска година“.
Има ли нужда да говоримъ сега, че тая наредба, както и
наредбата на Дирекцията и заповѣдта на г. министра на
финанситѣ и окръжното съвършено противорѣчатъ на
специалния законъ за тютюна? Има ли нужда да се го-
вори въ туй отношение за нѣкакъвъ страхъ и водими отъ
събожажение, че нѣма да бѣде засѣта достатъчна площъ
зърнени произведения, да се забрани сѣненето на тютюнъ?
Дѣйствително, сѣненето на тютюнъ трѣбва да бѣде забра-
нено на ония, които искатъ да сѣятъ 50—60 декара земя и
по тоя начинъ да отниматъ и посѣпватъ работнитѣ рѣцѣ.
Но на ония стопани, които искатъ да засѣятъ 4—5—10 де-
кара, защо забранявате това? Наредбата на г. министра на
финанситѣ може да ограничи, напр., ония граждани не зем-
ледѣлци, които сега, поѣлъ видъ голѣмата цѣна на тютюна,
искатъ да посѣятъ такъвъ и за тѣхъ да постави едно
условие, за да имъ спести достатъчно площъ земя за зър-
нени произведения или за други нѣкои растения, които да
се равняватъ на добитото отъ картофи, царевица и пр. На-
редбата на министра на финанситѣ може да има сила,
както казахъ, и да ограничи ония, които искатъ да за-

святъ голѣми пространства — 20, 50 и повече декари земя — но тая наредба въ никой случай не трѣбва да засегне дребнитѣ производители. Тютюнътъ е, както знаемъ, една култура, която се сѣе на земя, която се оставя за угаръ. Значи тая земя, която земледѣлецътъ ще засѣе съ тютюнъ, може да бѣде засѣта било съ царевица, било съ картофи или други окопни растения; слѣдователно, това не е мѣсто, което може да бѣде засѣто съ зърнени произведения, като жито.

Сега, понеже искаме да говоримъ за наредбитѣ на почитаемата Дирекция за стопански грижи и обществена прѣдвидливостъ, прѣди тѣ да сѣ въ сила, понеже искаме да прѣдотвратимъ единъ резултатъ, който ще бѣде врѣденъ за тютюневата култура въ България, заради туй ние повдигаме въпроса за сѣненето на тютюна въ Парламента. Г. г. народни прѣдставители! Ние нѣколко пѣти отправяме питане за работата на дирекцията и ако вземемъ да разсѣждаваме върху наредбитѣ на дирекцията за содата, за неизнасянето на сѣмената, дѣто пострадаха маса стопани, дѣто пострада милионенъ народенъ трудъ и потъ, и ако чакаме отговоръ, когато тѣзи наредби станатъ законъ и се добиятъ резултати, които ще бѣдатъ печални за хазната и за благосъстоянието на народа, тогава и вие ще отправите питаня, но ще бѣде късно.

Чакамъ, прочее, отговора на г. министра.

Прѣдседателъ: Има думата г. министърътъ на търговията, промишлеността и труда.

Министъръ Ж. Бакаловъ: Г. г. народни прѣдставители! Дирекцията за стопански грижи и обществена прѣдвидливостъ по силата на закона, който я учрѣди, има право и длъжностъ да се грижи за прѣхраната на народа и армията. Слѣдователно, тя е компетентната да опрѣдѣли какви плоскости земя трѣбва да бѣдатъ засѣти съ житни и други хранителни сѣмена и какви съ други култури. По силата именно на тоя законъ, дирекцията на 31 януарий тази година е свикала една комисия отъ чиновници въ дирекцията и отъ прѣдставители на Министерството на земледѣлието и Министерството на финанситѣ, за да се занимае съ въпроса за засѣването на тютюнъ. Тази комисия е намѣрила, че въ интереса на страната, за да осигури прѣхраната на населението и войската, ще бѣде необходимо да се ограничи засѣването на тютюнъ въ тия количества, каквито всѣки единъ би желалъ да засѣе и е издала свои наредби. Споредъ тѣзи наредби всѣки единъ български гражданинъ въ известна община може да посѣе тютюнъ, ако цѣлата община — а то значи всички граждани — е засѣла поне толкова земя съ храни, колкото е било засѣто прѣзъ 1911/12 г. Изглежда, че по свѣдѣнията на дирекцията за прѣхраната най-голѣма плоскостъ земя е била засѣта съ храни прѣзъ 1911/12 г. За тѣзи пѣкъ, които отъ 10 години насамъ не сѣ сѣли никакъ тютюнъ, комисията е намѣрила, че не трѣбва да имъ се разрѣши да сѣятъ.

Х. Бояджиевъ: То не е право.

Министъръ Ж. Бакаловъ: Тази наредба, съгласно закона за дирекцията, трѣбваше да отиде въ Министерския съвѣтъ и Министерскиятъ съвѣтъ да вземе постановление, обаче тя е била изпратена въ Министерството на финанситѣ. Понеже по силата на закона за тютюна Министерството на финанситѣ е единствениятъ компетентенъ органъ на държавата, който може да разпорежда за производството, за обработването и търгуването съ тютюнъ, трѣбвало е тази наредба да бѣде приложена отъ него. Азъ като отидохъ въ Министерството на финанситѣ, заварихъ такава една бърза телеграма, защото работата не търпѣше отлагане, подписахъ я и направихъ тѣзи разпореждания, които г. Омарчевски прочете, т. е. искахме отъ акцизнитѣ началници да изпълнятъ наредбата на Дирекцията за стопански грижи и обществена прѣдвидливостъ. Обаче слѣдъ нѣколко дена започнаха да се получаватъ отъ всички крайща на България телеграми, съ които се съобщава, че това разпореждане е много късно, че съ него не се постига цѣлта, че ако условието да се засѣе такава плоскостъ земя, каквато е била засѣта прѣзъ 1911/12 г., е изпълнено, нѣма основание да се претендира, дали въ известни мѣста прѣзъ послѣднитѣ 10 години е сѣтъ тютюнъ или не и най-сетнѣ че нѣма основание да се допушта да се сѣе тютюнъ на едно мѣсто, кждѣто една година прѣзъ тѣзи послѣдни години се е сѣлъ тютюнъ, а да не се допушта за тамъ, кждѣто никакъ не се е сѣлъ. Вслѣдствие на тѣзи оплаквания и като видѣхъ, че тѣзи мотиви сѣ оправдателни и че страхътъ, какво ще се отнеме много работна рѣка при сѣненето на тютюнъ, не може да се оправдае или въ всѣки случай не е отъ такова застрашително естество, отъ друга страна

тютюневата култура е най-доходна за земледѣлеца — а ние трѣбва да се грижимъ за повдигането на материалното, икономическото състояние на нашето селско население — и като намѣрихъ още, че тази наредба на дирекцията не е минала прѣзъ Министерския съвѣтъ, азъ сезирахъ послѣдния съ този въпросъ и се взе рѣшение, щото като се изпълни главното условие, а именно всѣка една община да е засѣла такава или по-голѣмо пространство земя, каквото е засѣто прѣзъ 1911/12 г., да могатъ земледѣлцитѣ въ тая община да засѣватъ тютюнъ. Освѣнъ това, понеже отъ много мѣста се телеграфира, че мнозина сѣ направили разходи, купили сѣ сѣмена, направили сѣ разсади, приготвили сѣ угаръ — защото, както каза г. Омарчевски, тази култура се сѣе на приготвена угаръ и, слѣдователно, загуба за хранитѣ нѣма отъ засѣването на тютюнъ — азъ ще направя нареждане, щото наредбата на дирекцията да се приложи въ дѣйствието дотолкова, доколкото ще се изпълни условието — да се е засѣло въ всѣко село или мѣсто това количество земя, което е било засѣто прѣзъ 1911/12 г.

А. Ляпчевъ: Въ всѣко населено мѣсто.

Министъръ Ж. Бакаловъ: Да, въ всѣко населено мѣсто.

А. Ляпчевъ: Не всѣки стопанинъ: тѣ сѣ двѣ различни работи.

Министъръ Ж. Бакаловъ: Да, не всѣки стопанинъ. — Това пѣкъ, което иска г. Омарчевски за гражданитѣ, мисля, че е много неудобно и невъзможно. Много отъ гражданитѣ сѣятъ по единъ, два, три декара земя съ тютюнъ — тѣ не сѣ земледѣлци и не сѣятъ други култури — и тютюневата култура до известна степенъ е занятие на гражданитѣ. Има известни градове като Станимака — миналата година правихъ обиколка въ този край — кждѣто гражданитѣ не могатъ да се занимаватъ съ сѣненето на друго, освѣнъ тютюнъ; тѣ могатъ да сѣятъ и кукурузъ, но ще засѣятъ толкозъ, колкото имъ е необходимо за прѣхрана на тѣхнитѣ сѣмѣйства. Въ всѣки случай заявявамъ прѣдъ народното прѣдставителство, че въ разпорежданията, които азъ ще направя, ще искамъ агрономитѣ да искатъ и отъ тѣзи граждани да засѣятъ поне малко пространство съ кукурузъ и други лѣтнини, отъ каквито иматъ нужда.

Д. Теневъ: Невъзможно е това ограничение, което туряте: да искате колкото е засѣто прѣзъ 1912 г., защото за тази работа трѣбва и добитѣкъ и ржѣцъ.

Министъръ Ж. Бакаловъ: Това е отъ компетенцията на дирекцията.

Прѣдседателъ: Г. Дечо Теневъ! Питането е отъ г. Омарчевски, а вие знаете, че когато единъ народенъ прѣдставителъ прави питане, само той може да говори.

Слѣдъ отговора на питането какво има да кажете, г. Омарчевски?

С. Омарчевски: Г. г. народни прѣдставители! Г. министърътъ на финанситѣ прави известно отклонение отъ наредбата, която е издала дирекцията. Ние въ всѣки случай не можемъ да задължаваме, щото населението въ всички населени мѣста въ царството да засѣе толкова площъ, колкото е сѣло прѣзъ 1911/12 г., защото по своето географическо положение България не е навсѣкждѣ еднаква. Вземете около Стара планина, Срѣдна гора, Родопитѣ, кждѣто има само камѣнаци и кждѣто единственото занятие на населението е да засѣе 1—2—3 или 10 декара земя изключително съ тютюнъ. Какъ ще задължите известна община, да кажемъ Хвойна или Чепеларе или други общини подъ Балкана, кждѣто обработваемата земя е малко, да засѣе тютюнъ само тогава, когато е изпълнена наредбата, за която е дума въ отговора на г. министра?

Министъръ Ж. Бакаловъ: Ще добавя, че въ тѣзи чисто тютюнджийски мѣста, кждѣто досега не само прѣзъ тѣзи години, но и въ миналото не сѣ се сѣли храни, ще могатъ хората да сѣятъ тютюнъ, както сѣ сѣли досега. За тѣзи мѣста като Хвойна, Ксанти, Драма и пр. не се отнася тази наредба; за тамъ се прави изключение.

С. Омарчевски: Доволенъ съмъ отъ отговора. Само ще добавя: да ограничите засѣването на голѣми количества тютюнъ, на пространства отъ 20—30—50 декара отъ разни голѣми спекуланти, които по този начинъ посѣлватъ и отнематъ работнитѣ ржѣцъ.

Министър Ж. Бакаловъ: Отъ тѣхъ ще искаме да за-
сѣятъ и храни.

Прѣдседателъ: Ще се отговори и на питането на
г. Дечо Теневъ.

Има думата г. Дечо Теневъ.

Д. Теневъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ съмъ от-
правилъ едно питане къмъ г. министра на финанситѣ още
на 6 февруарий т. г. Питането се отнася до изплащането
на реквизицията. Знаете, че съ обявяване на войната се
наложи реквизирането отъ земледѣлскитѣ стопанства както
на добитѣкъ, кола, разни орждия, тѣй и на храни и на
всичко, но на много мѣста още въ страната все има неиз-
платени реквизиции отъ първата балканска война прѣзъ
1912/1913 г. Имамъ факти за това, но това да оставимъ —
г. министърътъ на финанситѣ трѣбва да се грижи по тази
работа — но за сегашната война има реквизирани добитѣци
и всички потрѣби за войната и до днесъ още неизплатени.
Изплащането става много мѣчно. Наредбитѣ, каквито сѣ —
да се даватъ малки аванси на секретарь-бирницитѣ по из-
плащане на реквизицията, е единъ начинъ, който мѣчно се
прилага, защото единъ секретарь-бирникъ, за да оправдае
една малка сума, дадена му въ авансъ, да може да я от-
чете прѣдъ банката, трѣбва му единъ мѣсець врѣме. По
този начинъ въ единъ мѣсець разстояние може да се
вземе отъ едно село реквизиция и да остане неизплатено
до 50, 60 хиляди лева, а ние виждаме, че секретарь-бирни-
кътъ има право въ единъ мѣсець да взема два пѣти
авансъ по 5, 10 хиляди лева, а трѣбва да изплати 50,
60 хиляди лева. И работата върви много бавно.

Ето защо съмъ направилъ настоящето питане, за да
обърна внимание на г. министра на финанситѣ да вземе
нѣкакви по-сериозни мѣрки за изплащането на всички
реквизирани прѣдмети отъ населението, било то градско
или селско, защото съ неизплащането наврѣме се бърка
на стопанската работа на всички ония стопани, на които е
реквизиранъ добитѣкъ или други прѣдмети. Така че
питането е ясно на г. министра, и азъ нѣма да говоря по-
вече по него. Желая да отговори, какво е направилъ или
мисли да направи за въ бѣдаще за по-скорошното изпла-
щане на реквизицията.

Прѣдседателъ: Има думата г. министъръ Бакаловъ.

Министър Ж. Бакаловъ: Г. г. народни прѣдставители!
Народниятъ прѣдставителъ г. Дечо Теневъ съ питането си
отъ 6 февруарий иска да му се отговори какво е направи-
вилъ или мисли да направи финансовиятъ министъръ за
наврѣмното плащане на реквизирания добитѣкъ, кола,
храни и други прѣдмети отъ населението. А това питане
го прави, защото твърди, че реквизицията не се изпла-
щала, а неизплащането ставало затова, защото се давали
малки аванси на секретарь-бирницитѣ. Това твърдѣние, г.
г. народни прѣдставители, на г. Теневъ е съвършено не-
вѣрно. Не се даватъ по малко аванси; напротивъ, даватъ
се достатъчно аванси, за да могатъ секретарь-бирницитѣ
да разплатятъ реквизицията, и, когато оправдаятъ втория
авансъ, могатъ да получатъ трети. Слѣдователно, ако нѣ-
къждъ секретарь-бирницитѣ не сѣ могли да изпълнятъ
въ скоро врѣме изплащането, това не се дължи на не-
отпускането на аванси или на малкитѣ аванси, но на
съвършено други причини. Като ви спомня тукъ, че
до 1 януарий т. г. отъ реквизицията прѣзъ настоя-
щата война сѣ изплатени 784 милиона, а неизплатени
къмъ 15 февруарий сѣ останали само 13 милиона лева
по протоколитѣ, които сѣ дължни реквизиционнитѣ
комисии да прѣдставятъ въ банцитѣ, ще видите, че
аванси се даватъ. Даватъ се по два аванса единъ
слѣдъ други и тогава се оправдава за трети първиятъ
авансъ. Аванситѣ се даватъ редовно, и тази малка сума
отъ 13 милиона лева само неизплатена реквизиция по-
казва, че реквизицията се плаща. Азъ допускамъ въ из-
вѣстни общини секретарь-бирницитѣ да не сѣ успѣли да
изплатятъ или да сѣ малко нехайни...

Х. Бояджиевъ: Има нехайни.

Министър Ж. Бакаловъ: ... въ изплащането, но, въ
всѣки случай, отъ страна на Финансовото министерство,
отъ страна на Българската народна банка всичко е направи-
лено, за да се ускори изплащането. Нѣщо повече: прѣдварителенъ контролъ при изплащането на реквизицията не
става, за да не се замедлява изплащането. Повече отъ това
Финансовото министерство не може нито по силата на за-
кона, нито чрезъ нѣкои други срѣдства да направи. Значи,
направено е максимумътъ отъ това, което може да се на-

прави въ такъвъ случай. Ето защо азъ мисля, че ако има
грѣшки въ изплащането, това ще бѣде само въ нѣкои
общини и ще се дължи на кметовѣ или секретарь-бир-
ницитѣ, но не се дължи на липсата на разпорѣждения отъ
страна на Финансовото министерство, нито на неизплащане
сумитѣ отъ страна на Българската народна банка.

Прѣдседателъ: Има думата г. Дечо Теневъ, да каже
дали е доволенъ отъ отговора на г. министра.

Д. Теневъ: Г. г. народни прѣдставители! За мене фак-
тътъ е фактъ — че има неизплатена реквизиция. Азъ не
искахъ да си служа съ такива факти, които ги има на
много мѣста. Всички народни прѣдставители, които сѣ хо-
дили нѣкъждъ по селата, или нѣкои хора, напр., които ги
познаватъ, сѣ видѣли, че има голѣми оплаквания за неиз-
плащането на стари реквизиции и ненаврѣменно изплащане
на нови. Г. министърътъ на финанситѣ дѣйствително по-
казва една доста голѣма цифра за изплатена реквизиция,
но онази сума отъ 13 милиона неизплатена може да се
дължи въ малко мѣста, но засѣга доста много стопани,
защото една цифра отъ 13 милиона засѣга доста много
стопани, та затуй г. министърътъ на финанситѣ и дру-
гитѣ, властта трѣбва да вземе мѣрки, и, ако се окажатъ
нѣкъждъ секретарь-бирници или кметове нехайни къмъ тази
работа или нѣкои реквизиционни комисии, които не сѣ
уредили нѣкои книжа, то, както всѣки носи отговорностъ,
така и тѣ трѣбва да понесатъ извѣстна отговорностъ. Ето
защо азъ не съмъ доволенъ отъ този отговоръ, дѣто се
казва, че достатъчно било досега направено, че всичко
било направено, и желая за въ бѣдаще да се направи
нѣщо повече, за да нѣма никакви оплаквания.

Прѣдседателъ: Понеже врѣмето за питаня мина, при-
стъпиме къмъ първия пунктъ отъ дневния редъ — про-
дѣлжение разискванията по второ четене законопроекта за
сврѣхсмѣтенъ кредитъ отъ 1.260.000.000 л. за посрѣщане
нуждитѣ по войната.

Има думата г. Стоянъ Омарчевски.

С. Омарчевски: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдста-
вители! Чл. 1, който сега разискваме, имаше, при първо
четене на гласування воененъ кредитъ, слѣдното съдѣр-
жание: (Чете) „Разрѣшава се на министра на войната из-
вънреденъ сврѣхсмѣтенъ кредитъ на сума 1.000.000.000 л.
за нуждитѣ на армията, означени въ закона за извънре-
денъ сврѣхсмѣтенъ кредитъ, утвърденъ съ указъ“ и пр.
Съ прѣдложението отъ комисията по този проектъ измѣ-
ненитъ чл. 1 добива слѣдното съдѣржание: (Чете) „Разрѣ-
шава се на министра на войната извънреденъ сврѣхсмѣ-
тенъ кредитъ на сума 1.120.000.000 л. за нуждитѣ на ар-
мията, означени въ закона за извънреденъ сврѣхсмѣтенъ
кредитъ, утвърденъ съ указъ № 82 отъ 27 септемврий
1912 г., въ чл. 1 букви а до и и за изплащане на добавъч-
ното възнаграждение и дневни пари на държавнитѣ слу-
жители по всички вѣдомства и за добавъчното възнаграж-
дение на пенсионеритѣ по гражданското и военното вѣ-
домства, както и на поборницитѣ и опълченцитѣ, съгласно
съ съответнитѣ закони“. Дълга да отбѣлжа, че тази
таблица, която г. министърътъ на финанситѣ завчера про-
чете въ Народното събрание, не е минала прѣзъ коми-
сията; тази таблица не е била прѣдметъ на разискване въ
комисията, слѣдователно миѣнито на комисията по този
поводъ ние не знаемъ; знаемъ само декларацията на ми-
нистра на финанситѣ. Още когато се разискваха члено-
ветѣ на извънредния сврѣхсмѣтенъ кредитъ при първото
четене, още тогава изтъкнахъ, че този начинъ на законо-
дателствуване — слѣдъ като кредитътъ е билъ изхарченъ,
ла се иска отъ насъ одобрение, не е нищо друго, освѣнъ
Народното събрание да бѣде изправено винаги прѣдъ
свършени факти отъ страна на изпълнителната властъ.
Тази практика е опасна и тя не може да доведе до ре-
зултати благотворни за правилния разходъ; тази практика,
която отрича всѣкакъвъ конституционализъмъ въ стра-
ната, не може да я изведе до единъ добръ край. Обаче
съ завчерашната декларация се прави още единъ атентатъ
върху и безъ туй извършения атентатъ спрѣмо този за-
конъ, който гласи 1.139.000.000 л. Въ чл. 1 на този законъ
се внасятъ нѣколко категории и се измѣнятъ нѣколко съ-
ществувачи сега закони и положения. Тѣй, напр., докато
въ този чл. 1 се говори, че 1.000.000.000 се отпуска за
военни нужди и за изплащане на добавъчното възнаграж-
дение и едната пета на държавнитѣ служители въ всички
вѣдомства, по чл. 1, който сега е внесень отъ комисията
и който се видоизмѣни съ устната декларация на г. мини-
стра на финанситѣ, вече се получава едно повишение въ
сумата отъ 120.000.000 л. плусъ и да се изплатятъ паритѣ,

едно възнаграждение на пенсионерите по гражданското и военното въдмства, а така също възнаграждение на поборниците и опълченците. Съ този членъ, който се внася тукъ въ Камарата, се изменя законътъ за едната пета на чиновниците, изменя се и законътъ за пенсията по военното и гражданското въдмства — съ този членъ, съ една рѣчь, се турятъ подъ кракъ всички съществуващи досега закони, които уреждатъ тази специална материя. Г. министърътъ на финансите, когато чете тази декларация, обясни всичко това съ една нужда да може часъ по-скоро да мине този кредитъ и часъ по-скоро да бжде уреденъ въпросътъ за добавъчното възнаграждение, за едната пета на чиновниците по всички въдмства, а така също и за пенсията на поборниците и опълченците. Този начинъ на законодателствуване и този начинъ на процедиране тукъ въ Камарата ние не можемъ да одобримъ по никой начинъ.

Съ таблицата, която, обаче, внесе г. министърътъ на финансите, дѣто иска да разрѣши единъ крайно боленъ въпросъ, далечъ не се урежда оная материя, която би трѣбвало да бжде прѣдметъ на по-голѣми грижи отъ страна на Народното събрание. Въпросътъ за чиновничеството у насъ не е единъ въпросъ днешенъ или вчерашенъ; той е единъ боленъ въпросъ, той не може да бжде разрѣшенъ рационално именно по начина, който ни прѣдлага г. министърътъ на финансите. Финансовата комисиия се солидаризира съ прѣдложената отъ г. министра таблица, която тя не знаеше и която не може да задоволи нуждите на българското чиновничество, на българските пенсионери. Въпросътъ за скѣпотията не се рѣшава по този начинъ; въпросътъ за скѣпотията, напротивъ, отъ тукъ нататъкъ, прѣдъ видъ на всички други обективни условия, които лежатъ вънъ отъ България, става все по-мъченъ. Самиятъ фактъ, че става увеличение на заплатите и на пенсията, граждански и военни, и безъ туй още повече увеличава скѣпотията, защото навсѣкѣждъ — въ София на пиящата, па и въ провинцията — ще кажатъ: прѣдметите отъ първа необходимостъ трѣбва да се покачатъ, вънъ отъ всички обективни условия, и по силата на обстоятелството, че става едно увеличение на заплатите на българското чиновничество. Но, г. г. народни прѣдставители, тази таблица рѣшава ли и безъ това болия въпросъ? Ние смѣтаме, че ако трѣбваше да се рѣши той съ врѣмenni мѣрки, каквато е прѣдложената таблица, тази таблица поне трѣбва да бжде обратна, да върви отдолу нагоръ, а не по начина, по който я е прѣдставилъ г. министърътъ на финансите. Ще ви посоча нѣкои цифри, за да ви стане малко по-ясна същността на работата. Който получава заплата отъ 401 л. нагоръ, по първа категория получава 120 л. добавъчно възнаграждение, по втора категория — 150, по трета — 180 и по четвърта — 210. Значи, оная, който взема заплата надъ 401 л., ще получава по 180 и 210 лева, когато оная грамадна армия отъ държавни служители, легионътъ държавни служители, които взематъ заплата отъ 101 до 200 или до 100 л., тѣ ще получаватъ възнаграждение по 40, 70, 100, 130 лева. Съотношението между тия категории и между разницата на заплатите далечъ не отговаря на положението, което днесъ съществува. Същото е и съ таблицата за пенсията на поборниците и опълченците. Пенсионерите съ мѣсечна пенсия до 100 л. включително получаватъ 60 л. добавъчно възнаграждение, отъ 101 до 200 — 70 л., отъ 201 до 300 — 80, отъ 301 л. нагоръ — 90 л. Ще отбѣлжа, че начинътъ, по който правителството иска да уреди въпроса за заплатите на чиновниците при днешната скѣпотия на живота далечъ не отговаря на оная нужди, които съществуватъ днесъ и които търсятъ, искатъ друго разрѣшение, отколкото онова, което прѣдставя г. министърътъ на финансите.

Не веднажъ отъ тази трибуна е изтъквано, че българското правителство не е направило нищо прѣзъ врѣме на войната, за да покачи цѣната на българския левъ, и, слѣдователно, да поефтини живота. Когато цѣната на българския левъ е паднала много долу, когато отъ день на день съ врѣмenni и съ палиативни мѣрки ние рѣшаваме въпроса за скѣпотията и съ туй още повече залъгваме оная класи, които изнемогватъ, нашата група смѣта, че по този начинъ не може да бжде разрѣшенъ въпросътъ за заплатите на чиновничеството. Трѣбваше да има щатъ, трѣбваше една особена грижа, а не съ врѣмenni мѣрки да се урежда въпросътъ за заплатата на държавните служители по всички въдмства.

Но едно нѣщо е характерно. Отъ началото на войната и досега българското Народное събрание съ редъ закони и закончета се стрѣмеше да уреди положението на държавните служители, на пенсионерите по гражданското и военното въдмства, и винаги даваше, то бѣше много щедро, много джумеръ въ даването, обаче никой пътъ ние не видѣхме да се внасятъ тукъ законопроекти, които да цѣ-

лятъ даване въ полза на държавата. Нашиятъ министъръ на финансите е много джумеръ; като е за даване, гледа всички да задоволи. Това е характеристика на днешното правителство, което иска да задуши негодуванието, тъгата, която тегне на народната душа, което иска да задоволи известни слоеве, които тънатъ въ нѣмотия, безъ да държи смѣтка за финансовото положение и състояние на държавата.

И. Януловъ: Гладни ли да ги остави?

А. Ботевъ: Не е тамъ въпросътъ.

С. Омарчевски: Не казвамъ да ги остави гладни. — Въ единъ периодъ отъ 4—5 години ние не видѣхме да се внесатъ въ това Народно събрание нѣкои данъчни реформи, които да цѣлятъ правилното разпрѣдѣление на данъчното брѣме и съ които да се цѣли да се допринесе нѣщо на държавната хазна.

И. Януловъ: Сега си правъ.

С. Омарчевски: Законътъ за данъка върху печалбите прѣзъ врѣме на войната го мѣчимъ двѣ и половина три години и досега не можа да види бѣлъ свѣтъ.

И. Януловъ: Този законъ нѣма да види бѣлъ свѣтъ.

С. Омарчевски: Този законъ нѣма да види бѣлъ свѣтъ, защото, както се вижда, ние не желаемъ да вземемъ отъ оная, които използватъ всички облаги на българската власт, за да трупатъ милиони. Финансовата комисиия при Народното събрание имаше врѣме и възможностъ внесениятъ законопроектъ отъ единъ милиардъ и 139 милиона лева да го увеличи въ разстояние на единъ или два дена на 1 милиардъ и 260 милиона лева; финансовата комисиия при Народното събрание имаше достатъчно врѣме, достатъчно възможностъ да разгледа редъ законопроекти и закончета, но тя нѣма възможностъ досега да разгледа законопроекта за данъка върху печалбите прѣзъ врѣме на войната.

А. Ботевъ: Защото тя самичка не ще да наложи данъкъ за себе си.

С. Омарчевски: Когато виждаме, че липсва всѣкаква грижа да се допринесе нѣщо въ полза на държавата, на г. министра на финансите се казва: „Дайте да даваме, дайте да задоволимъ всички оная, които тънатъ въ нѣмотия, макаръ че не по този начинъ трѣбва да бжде разрѣшенъ този въпросъ; дайте само да мълчатъ, да не се увеличава негодуванието, а слѣдъ насъ и потопъ. Че държавата трупа милиарди задължения, че тия задължения сѣ далечъ отъ податните сили на българския народъ, българскиятъ финансовъ министъръ и българското правителство за това не държатъ никаква смѣтка. Тѣ не държатъ смѣтка, че ежегодно покрай всички оная заемни задължения, които трупа държавата за разходи по войната, тя трупа редъ задължения отъ дефицитите, които се пораждатъ вслѣдствие на това, че само сме научени да даваме, безъ да сме научени да искаме.

Г. г. народни прѣдставители! Отъ тукъ трѣбва високо да протестирамъ противъ онзи начинъ на процедиране, който ни се прѣдлага въ настоящия случай, както и противъ онова прѣстѣпно нехайство и прѣнебрежение отъ страна на органите на изпълнителната властъ и отъ страна на всички оная, които по единъ или другъ начинъ ставатъ причина, щото този законъ за данъка върху печалбите прѣзъ врѣме на войната да не стане законъ, когато ние не смѣхемъ досега да обложимъ оная, които, освободени съ министерски постановления, за да служатъ ужъ на нуждите на българската държава, вършатъ най-голѣми спекулации, безъ да платятъ и тѣ своя данъкъ на държавата при сегашните усилия, които тя прави, ние не можемъ освѣтъ да протестираме и да искаме часъ по-скоро законопроектътъ за данъка върху печалбите прѣзъ врѣме на войната да стане законъ, за да си плати всѣки единъ задължението, което има къмъ българската държава.

Г. г. народни прѣдставители! Не е важно ще гласуваме ли ние прѣдложението, което прѣдлага г. министърътъ на финансите, безъ да бжде разисквано, и което изменя съществуващите закони за добавъчното възнаграждение и за едната пета на чиновниците; не е важно ще гласуваме ли или не цѣлия законопроектъ за единъ милиардъ и толкова милиона лева, важенъ е фактъ, че българскиятъ народъ, който бѣше противъ тази война, който до послѣдния мигъ и часъ стоя безучастенъ спрѣмо този свѣтовенъ ка-

таклизъмът, който нѣма да има равенъ на себе си, ние го караме съ цѣлото законодателство само да дава, ние го караме да участвува въ разходитѣ на една политика, противъ която бѣше отъ началото. (Възражение отъ дѣсницата) Българскиятъ народъ бѣше противъ всѣкаква война, и когато днесъ го групате съ колосални милиардни задължения, които не отговарятъ на неговитѣ податни сили, нѣмате абсолютно никакво основание да искате този сѣщиятъ народъ да понесе данъчното брѣме, което е резултатъ на тази политика, противъ която той бѣше.

Прѣдседателъ: Това не е по прѣдмета.

С. Омарчевски: Но дебатитѣ по днешния воененъ кредитъ, г. г. народни прѣдставители, отвориха редъ болни въпроси. Тѣй напр., достоуважаемиятъ народенъ прѣдставителъ, бившъ министъръ на желѣзницитѣ, г. Апостоловъ съ смѣлостъ удивителна отъ трибуната на Народното събрание заяви, че той не е знаелъ договоритѣ, които българското правителство е сключило съ нашитѣ съюзници прѣди намѣсата на България въ войната. Г. г. народни прѣдставители! Чл. 17 отъ българската конституция, противъ който сме били отначало — и паметна ще остане борбата на Земледѣлския съюзъ, както и на крайната лѣвица въ великото Народно събрание — ясно и категорично говори, че царѣтъ сключва договоритѣ съ знанието и съгласието на правителството и че тѣ се съобщаватъ на Народното събрание тогава, когато врѣмената, условията и обстоятелствата за това позволяватъ. Но тукъ единъ министъръ отъ кабинета на либералнитѣ партии съ всичката смѣлостъ излѣзе да твърди, че той не е знаелъ договоритѣ, които българското правителство е сключило. Не е чудно, разбира се, ако г. Апостоловъ не ги знае, ако г. Петковъ, г. Тончевъ, г. Поповъ или който и да бѣде, да не ги знаатъ. Всички могатъ да се оправдаятъ по този начинъ: „Че и ние не знаемъ договоритѣ, които е сключила българската държава“. Слѣдователно, щомъ никой не знае договоритѣ, които българското правителство е сключило прѣди намѣсата на България въ свѣтовната война, то още повече тогава народътъ иска да знае тѣзи договори и задължения, които България е поела, когато се е намѣсила въ войната, когато тя загази, и когато прѣговоритѣ започнаха да се водятъ на по-друга нога, отколкото прѣди намѣсата на България въ свѣтовната война.

Военниятъ кредитъ, обаче, отваря другъ единъ въпросъ, именно въпросътъ, който повдигна народниятъ прѣдставителъ г. Григоръ Василевъ. Г. Василевъ пита и много намѣсто: „Подъ чие вѣдение сѣ оиѣзи области, за които българскиятъ народъ, съгласно свѣдѣнията на г. военния министъръ, е далъ до 1 януарий 1918 г. 53 хиляди души жертва, т. е. далъ е цвѣта на българския народъ? И наистина, подъ чие вѣдение сѣ новитѣ земи? Кой ги управлява? Кой заповѣдва тамъ? Ако има едно многовластие въ новитѣ земи, което да бѣде равносилно съ едно пълно безвластие, съ една царяща анархия, тогава чудно ли може да бѣде онова печално явление, което се случи въ Поморавия? За насъ не е важно, че г. генералъ Кутинчевъ е билъ оправданъ или че администрацията на г. Радославовъ е била оправдана отъ военния сѣдъ; за насъ не е важно, че Иванъ, Драганъ, Петканъ, околийски началникъ въ Поморавия, не билъ осѣденъ за възстанието въ Поморавия или че военниятъ сѣдъ въ София е оправдалъ генералъ Кутинчева като напълно невиненъ за дѣлата, които му приписваха; важно е за насъ едно обстоятелство, че българската изпълнителна властъ, която трѣбваше да бѣде единна, която трѣбваше да тури всѣкиго едного на мѣстото, която трѣбваше да респектира онова население, да се прѣдстави на първо врѣме като единъ дѣйствителенъ благодѣтелъ, тази сѣщата изпълнителна властъ дойде да способствува, да съдѣйствува, щото този народъ да се повдигне, и да очерни съ това цѣлото дѣло на българската войска. Както щемъ да твърдимъ, както щемъ да гледаме на движението въ Поморавия, по наше мѣтние и убѣждение то е едно черно петно въ страницитѣ на България. Дали генералъ Кутинчевъ е способствувалъ, дали администрацията на г. Радославовъ е способствувала или заедно сѣ способствували заради това, не мога да знамъ, понеже ми липсватъ редъ данни, редъ документи, но фактътъ си е фактъ, . . .

Прѣдседателъ: Това се говори по първото четене, г. Омарчевски.

С. Омарчевски: . . . както си остава фактъ, че България бѣше намѣсена въ единъ свѣтовенъ пожаръ, който гори 4 години и който, както виждаме въ послѣдно врѣме при прѣговоритѣ съ Русия, Ромѣния и Украйна, вмѣсто

да угасва, се разпалва съ японската намѣса, съ американската и евентуално съ послѣдната намѣса на Холандия, Дания, Испания и Норвегия. Искамъ да кажа, че заради насъ си остава фактъ, какво България бѣше намѣсена въ свѣтовната война, и че този милиардъ, който се иска отъ насъ, нѣма да бѣде послѣденъ и нѣма да можемъ да се утѣшимъ съ изявлението на г. министра на финанситѣ: „Дано този милиардъ да бѣде послѣденъ“. Този милиардъ, прѣдъ видъ на обстоятелството, че огньтъ се разпалва, ще бѣде послѣдванъ отъ втори и трети и вдругъ ние нищо не вземаме отъ ония, отъ които можемъ да вземемъ, и да дадемъ на ония, които дѣйствително нѣматъ и изнемогватъ. Ние никакъ не се грижимъ за приходитѣ на държавата. Върху ония, които бѣха противъ политиката на правителството отначало, ще легне цѣлото данъчно брѣме.

Но, г. г. народни прѣдставители, още единъ въпросъ, съ който ще свърша. Прави честь на г. Харлаковъ, който, слѣдъ като разкритикува цѣлата дѣйностъ на правителството, изнесе отъ тази трибуна единъ фактъ, който очуди всички. И азъ се очудихъ, какъ така не се намѣри нито единъ депутатъ, нито единъ министъръ отъ тукъ (Сочи дѣсницата), който, за престижа на тази властъ, да опровергае оня фактъ, който изнесе г. Никола Харлаковъ. Г. Харлаковъ ни чете отъ изданията на руското революционно правителство единъ официаленъ документъ, отъ който ясно личи, че руската държава на Николая е направила заемъ на българския царъ Фердинандъ. Ние, г. г. народни прѣдставители, нѣмаме ония финансови познания, които иматъ много отъ васъ, но ние и досега не можемъ да си обяснимъ факта, какъ държави, като Русия, могатъ да правятъ заеми на частни лица.

П. Даскаловъ: Питайте Теодоръ Теодоровъ.

С. Омарчевски: Вѣрно е, но г. Теодоръ Теодоровъ не дойде слѣдъ туй да отрече този фактъ, а напротивъ, да го потвърди, ако не въ пълнѣ, то отчасти, и онова, което той каза, е достатъчно потвърждение на туй, което изнесе г. Харлаковъ.

Прѣдседателъ: Какво общо има това съ чл. 1 отъ законопроекта?

С. Омарчевски: Има много общо, . . .

Прѣдседателъ: Трѣбва да говорите по поправкитѣ, които трѣбва да се внесатъ въ чл. 1.

С. Омарчевски: . . . за да си обяснимъ, какъ стана намѣсата на България въ балканската война, като се съпоставятъ ония факти, които г. Харлаковъ прочете, съ онова, което стана въ дѣйствителностъ. А така сѣщо, може би, ще дойдатъ врѣмена, слѣдъ двѣ, три, петъ години, когато ще се изнесатъ други документи, които ще потвърдятъ други работи. Азъ се чудя, какъ така до този часъ не се намѣри нито единъ министъръ да опровергае твърденията на г. Никола Харлаковъ.

П. Даскаловъ: Какво ще опровергава, ако е фактъ?

С. Омарчевски: Щомъ е фактъ, тогава ние не можемъ да си обяснимъ, какъ държави могатъ да правятъ заеми на частни лица. Ако това не е заемъ, ако това на български езикъ значи друго нѣщо, ако на български езикъ за такъвъ заемъ има друга дума, то всичко това ни навѣва на много тѣжни разсѣждения. Ако по тоя начинъ вие сте намѣсили и България въ свѣтовната война, то вие ще носите грѣха, вие ще носите отговорноститѣ прѣдъ поколѣнието, прѣдъ народа. (Възражения отъ дѣсно) Но, г. г. народни прѣдставители, вие по-малко ще трѣбва да говорите сега, врѣме е ние да говоримъ.

Х. Г. Поповъ: Защо?

С. Омарчевски: Защото вие почнахте войната безъ да питате нѣкого; ние ще говоримъ сега.

Х. Г. Поповъ: Той да говори, а ние да мълчимъ!

С. Омарчевски: Ние ще разсѣждаваме върху вашитѣ резултати. Вие, на които рѣцитѣ ви сѣ окървавени отъ пролѣтата кръвъ, вие ще трѣбва само да мълчите и ние да говоримъ, защото вие надѣнахте на врата на българския народъ 7½ милиарда задължения; при една данъчна способностъ отъ 10 милиарда лева, вие сложихте задължения на този народъ отъ 8 милиарда лева и, слѣдова-

телно, вие ще трябва само да мълчите, а ние да говоримъ. (Възражение отъ дѣсно. Глъчка) Но, г. г. народни прѣдставители, този кредитъ и да го гласуваме, нѣма съ нищо да отрие сълзитѣ на хиляди разплакани очи и сърдца, които вие разплакахте по силата на една политика, противъ която ние бѣхме; този кредитъ по никой начинъ нѣма да може да върне радостта на ония, които легнаха за националното обединение на България; този кредитъ, гласувате ли го или не, по никой начинъ нѣма да измие ония отговорности, които вие си турихте на гърба съ намѣсата на България въ тая война. (Възражение отъ дѣсно)

Нѣкой отъ дѣсницата: Приказва като лудъ!

С. Омарчевски: Кой е лудъ? Тукъ нѣма лудъ! Азъ лудъ отъ тукъ не знамъ да има, азъ не съмъ лудъ. Ако си давахъ патентъ за лудъ, то е другъ въпросъ.

И. Желевъ: На лудитѣ недѣйте отговаря.

Прѣдседателъ: Моля, г. Омарчевски, говорете по кредита.

С. Омарчевски: По този кредитъ имамъ високата честъ и рѣдкото щастие да чуя министра на войната, който да говори, че не знае за облѣклото на армията, че не знае за прѣхраната на армията и за облѣклото и прѣхраната на армията, като отговаряше на г. Григоръ Василевъ, каза, че се грижи Дирекцията на прѣхраната.

Министъръ Ж. Бакаловъ: Не е казалъ, че не знае. Това не е вѣрно.

Н. Калчевъ: (Къмъ С. Омарчевски) Право Ви казаха, че не знаете какво приказвате.

С. Омарчевски: Т. е., че е прѣдоставилъ грижата за прѣхраната на армията и за нейното облѣкло на дирекцията и че той не отговаря, ако дѣйствително въ нѣкои мѣста, въ нѣкои части войската е била гладна или е била гола, отговоренъ е другъ — Дирекцията за прѣхраната, и ние, като народни прѣдставители, трябва да извикаме тукъ Дирекцията за прѣхраната и нея да държимъ отговорна. Това бѣше мисълта и духътъ на изявлението на г. министра на войната. Да, но чл. 1 отъ закона за стопански грижи говори, че се учрѣжда дирекция при Министерството на войната подъ надзора на Министерския съветъ и че директорътъ се назначава отъ еди-кого си. Не можете вие да се скриете, както иска г. военниятъ министъръ, задъ отговорността на единъ човѣкъ, който не може да отговаря прѣдъ Парламента. И азъ искамъ да зная, защо г. министърътъ на войната, който е виждалъ извѣстни дефекти въ работитѣ по прѣхраната и по облѣклото на армията, не е направилъ нужното, за да бѣде дѣйствително Дирекцията за стопански грижи и обществена прѣвидливостъ при Министерството на войната отговорна и, ако не е направилъ това, кои сѣ причинитѣ за всичко това? Ако той не е сторилъ това, ако той е прѣнебрѣгналъ онова, което му дава законътъ, кои сѣ причинитѣ за всичко това и какво той мисли да стори при това положение? Но вижда се, че е дошло врѣме всѣки единъ да отиѣта отъ своитѣ плещи отговорността, вижда се, че е дошло врѣме всѣки единъ да спасява собствената си кожа и, като тѣй, всѣки единъ бърза да мѣта отговорноститѣ ту на Ивана, ту на Драгана. Ние повдигаме този въпросъ и ние желяемъ отговора на г. министра на войната

П. Даскаловъ: Собствената кожа отъ какво ще спасява? Какво говоришъ? Нѣкаква катастрофа ли е нависла надъ България или какво? На тая трибуна се говорятъ толкова много безсмислици, че и тая можемъ да чуемъ.

С. Омарчевски: Г. г. народни прѣдставители! Кредитътъ, който иска правителството, отъ 1.260.000.000 л., кредитъ, който е изхарченъ и се иска отъ насъ само да го регистрираме, за да очистимъ отговорноститѣ на правителството, кредитъ, който се иска за една политика, която цѣли продължение на войната, кредитъ, който се иска, за да се уреди едно положение, което допуска съществуването на войната — ние нѣма да гласуваме. Не можемъ и нѣма да го гласуваме поради всички ония формални причини, които изложихъ отъ началото, но ние нѣма да го гласуваме и заради това, защото отъ началото и сега сме били противъ тая политика. За единъ кредитъ, за една политика, която цѣли продължение на войната, която цѣли още повече да паднатъ български

синове на поле бранни, за такава една политика, за такива едни срѣдства, които се искатъ за продължението на тази политика, ние своя вотъ нѣма да дадемъ. (Ржкоплѣскане въ лѣвия центъръ)

Прѣдседателъ: Има думата г. Василь Коларовъ.

В. Коларовъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Най-напрѣдъ ще кажа нѣколко думи по поводъ таблицата, която г. замѣстникътъ на министра на финанситѣ прѣдложи да се гласува ведно съ чл. 1 отъ закона за военния извънреденъ кредитъ, таблица, която засѣга добавѣчното възнаграждение на държавнитѣ служители.

Азъ не мога по никакъвъ начинъ да се съглася съ ония критици, между които е и г. Омарчевски, които мислятъ, че само затова, защото това прѣдложение не било направено при спазване на всичкитѣ формалности, то слѣдвало да бѣде отхвърлено, слѣдвало да бѣде оставено едвали не безъ разглеждане. Въ комисията ние поддържахме въпросътъ за добавѣчното възнаграждение на чиновницитѣ, който не търпи никакво отлагане, да бѣде разрѣшенъ още съ тоя кредитъ, че тамъ, дѣто се касае да се задоволи една жизнена обществена нужда, тамъ формитѣ трябва да отстъпятъ прѣдъ съдържанието. Обаче азъ бързамъ да прибавя, че изказвайки готовностъ да се занимаемъ още сега, на второ четене, съ направеното прѣдложение отъ страна на г. министра на финанситѣ досежно добавѣчното възнаграждение, ние не можемъ да се задоволимъ по същество съ начина, по който този боленъ въпросъ се разрѣшава съ това прѣдложение. Това, което се дава на чиновничеството въ видъ на увеличение на добавѣчното възнаграждение, е свършено недостатъчно. И, г. г. народни прѣдставители, може ли да се мисли, може ли да се върва, може ли да се твърди, че при тѣй бѣсно растящата скѣпотия на живота, че при сегашнитѣ условия на живота нѣкакви си 20 или 30 л., дадени въ повече къмъ заплатата, къмъ добавѣчното възнаграждение на държавнитѣ чиновници, могатъ, макаръ и отчасти, да задоволятъ нуждата на чиновничеството? Това е една празна илюзия, това е хвърляне прахъ въ очитѣ! Необходимо е да се подобри най-радикално положението на чиновничеството. Необходимо е на тоя държавенъ пролетариятъ, който продава труда си на държавата, да се гарантира едно що-годѣ търпимо, сносно съществуване при сегашнитѣ трудни условия. Не се касае тукъ за облагодѣтелствуване, не се касае тукъ за създаване източници за обогатяване на една категория граждани, служаци, чиновници; тукъ се касае за задоволяване една насѣщна нужда. Тѣзи хора не могатъ да живѣятъ съ това, което имъ дава държавата, тѣзи хора, за да могатъ да живѣятъ при тѣзи условия, трябва да вършатъ прѣстѣпления, трябва да крадатъ, да взематъ рушветъ. И това става фактически, това днесъ е едно нормално явление, но противъ това явление не може да се реагира само съ сѣдилища, съ репресивни мѣрки; противъ това явление може да се реагира само съ надлежни законодателни мѣрки, които трябва да обезпечатъ едно що-годѣ сносно материално съществуване на чиновничеството. Правителството се отказа въ продължение на цѣлата война да разгледа основно чиновническия въпросъ; отказа се да стори това и Народното събрание; отказаха се и двата органа на висшата властъ да разрѣшатъ чиновническия въпросъ съобразно съ назрѣлитѣ нужди на врѣмето. Въмѣсто това, хвърля се трошица, залькъ. Въ началото дадохъ 1/5, дадохъ слѣдъ това добавѣчно възнаграждение, сега въ третата година на войната и четвъртата година отъ икономическата и обществена криза, която владѣе въ страната ни вслѣдствие войната, прибѣгва се къмъ едно ново увеличение свършено недостатъчно, смѣшно дори, на добавѣчното възнаграждение. Г. г. народни прѣдставители! Нѣма нужда тукъ отъ личенъ опитъ, нѣма нужда тукъ отъ дълги разисквания. Болката се чувствува отъ всички, всички я схващатъ, разбиратъ, чувствуватъ, трябва само да се направи нѣщо за нейното излѣкуване, но, за жалостъ, това не се прави. И ако прѣдложението на г. министра на финанситѣ заслужава критика, въ сегашния моментъ тази критика не може да бѣде формалната критика, че не били спазени общеприетитѣ форми за разрѣшение подобни въпроси, за даване заплати и възнаграждение на чиновницитѣ, но критиката трябва да бѣде насочена противъ недостатъчното разрѣшение на този въпросъ, противъ недостатъчнитѣ срѣдства, които това прѣдложение дава на българскитѣ държавни чиновници и служаци. И азъ критикувамъ това прѣдложение именно отъ подобно гледище. Азъ искамъ то да бѣде разширено, азъ искамъ, щото Народното събрание да извърши единъ актъ на социална прѣвидливостъ — не само на спранедли-

вост — като увеличи чувствително далечъ задъ прѣдѣлитѣ, задъ размѣритѣ, които сѣ фиксирани отъ министра на финанситѣ въ неговото прѣдложение добавѣчното възнаграждение на държавнитѣ служаци. Щомъ като сега въ този моментъ не може да се прибѣгне къмъ една реформа въ заплатата на чиновничеството, каквато реформа, обаче, както заявихъ и по-рано, азъ считамъ на-сѣщна, абсолютно необходима, всички тѣзи пети, добавѣчни възнаграждения, първо добавѣчно възнаграждение, второ добавѣчно възнаграждение, специално възнаграждение на чиновницитѣ въ новитѣ земи и пр., трѣбва да бѣдатъ обединени и замѣнени съ една реформа, която да разрѣшава кардинално, основно, задоволително възнаграждението на държавнитѣ чиновници и служаци.

Азъ критикувамъ, на второ мѣсто, това прѣдложение още и въ принципа, отъ който то изхожда. Г. министрътъ на финанситѣ въ настоящия случай потвърждава, че изхожда отъ сѣщото начало, което биде възприето отъ Народното събрание при закона за първото добавѣчно възнаграждение. Това начало е: добавѣчното възнаграждение да бѣде пропорционално съ заплатата, която получаватъ държавнитѣ служители, като при това се държи още и смѣтка за сѣмейното, социалното положение на държавнитѣ служители. Но, г. г. народни прѣдставители, днесъ условията на живота сѣ станали тежки прѣди всичко за дребното чиновничество, за ония държавни служители, които получаватъ незначителна заплата, и ако трѣбва да се увеличи нѣщо, то трѣбва да се почне прѣди всичко отъ дребнитѣ държавни служаци. За какво се дава добавѣчното възнаграждение? Това добавѣчно възнаграждение не се дава, за да се увеличи луксътъ, не се дава, за да се задоволятъ второстепенни потребности; то се дава, за да се задоволятъ насѣщнитѣ, жизненитѣ потребности на държавнитѣ служаци, то се дава за хлѣба, за храната, за облѣклото. Е добръ, хлѣбътъ, храната, облѣклото, прѣдметитѣ отъ първа необходимостъ днесъ, г. г. народни прѣдставители, сѣ еднакви за всички: и богатиятъ, и бѣдниятъ днесъ трѣбва да купува, да се храни съ едни и сѣщи продукти, които му се даватъ отъ комитетъ; той трѣбва да плати една и сѣща цѣна за продуктитѣ, които получава. Може ли при такива условия като добавѣчно възнаграждение на чиновника, който получава голѣма заплата, да се даде по-голѣма сума, отколкото на служация, който получава една незначителна заплата? Тѣмъ обратното е вѣрно: този, който получава малка заплата, нему трѣбва да се даде едно твърдѣ чувствително добавѣчно възнаграждение, за да може да се достигне този *existence-minimum*, това ниво, подъ което вече нѣма животъ, има гладъ, има болести, има израждане, има смъртъ. Затова, г. г. народни прѣдставители, таблицата трѣбва да бѣде реформирана, като при това се изхожда отъ двѣ начала: първо, основниятъ размѣръ трѣбва да бѣде много по-голѣмъ, отколкото се прѣдвижда въ нея, и второ, категоринитѣ трѣбва да бѣдатъ не пропорционални на заплатитѣ, които получаватъ държавнитѣ служители, а собствено казано, трѣбва да бѣдатъ обратно пропорционални на заплатитѣ, които получаватъ тѣ; тѣзи, които получаватъ най-малки заплати, трѣбва да получаватъ чувствително добавѣчно възнаграждение, най-голѣмо добавѣчно възнаграждение, за да могатъ да живѣятъ.

Изхождайки именно отъ тѣзи двѣ начала, нашата група още въ финансовата комисија направи прѣдложение, което азъ поддържамъ и тукъ. Споредъ това прѣдложение, азъ мисля, че държавнитѣ служаци трѣбва да бѣдатъ раздѣлени съ огледъ само на тѣхното сѣмейно положение, само по такъвъ начинъ ще може да се получи тая обратна пропорция въ добавѣчното възнаграждение, което азъ прѣдлагамъ като принципъ, върху който трѣбва да легне уредбата на добавѣчното възнаграждение, класификацията на държавнитѣ служаци. По такъвъ начинъ, безъ да се държи смѣтка за заплатата, която получава служациятъ или чиновникътъ, като се държи смѣтка само за неговото сѣмейно положение, значи, дали той е самъ, жененъ, съ дѣца, числото на дѣцата, числото на членовѣтъ отъ сѣмейството, които лежатъ на неговитѣ глечи, да се даде съотвѣтното добавѣчно възнаграждение. Ние прѣдлагаме: на държавни служаци и чиновници отъ първа категория, женени или вдовци безъ дѣца, да се дадатъ 100 л., безъ разлика каква заплата получаватъ тѣ — и най-голѣмиятъ и най-малкиятъ чиновникъ да получаватъ еднакво добавѣчно възнаграждение, което е възнаграждение за хлѣба и за прѣдметитѣ отъ първа необходимостъ, а тѣзи прѣдмети сѣ въ еднакъвъ размѣръ необходими за всичкитѣ, безъ разлика какви основни заплати получаватъ тѣ; втора категория, женени безъ дѣца — 125 л. добавѣчно възнаграждение; трета категория,

женени или вдовци съ едно дѣте — 150 л. добавѣчно възнаграждение; четвърта категория, съ двѣ дѣца — 175 л.; пета категория, съ три дѣца — 200 л. и шеста категория, съ четири и повече дѣца да получаватъ 230 л. Азъ мисля, че ако се възприеме тая класификация и съ тѣзи размѣри на добавѣчното възнаграждение, ще може, пакъ незадоволително, но все-таки отчасти, да се задоволи тази викаща нужда на служащитѣ на държавата прѣзъ вѣре на тая криза.

Г. г. народни прѣдставители! Позволете ми прѣди да завърша моитѣ облѣжки да кажа нѣколко думи въ връзка съ въпроситѣ, впадащи напълно въ рамкитѣ на 1-милиардния кредитъ, които се вотира съ този законъ на г. министра на войната, въпроси, които зачекнахъ при първото четене, които не можахъ, обаче, по липса на вѣре, да завърша и не можахъ по тѣхъ да направя своитѣ кратки заключения, които се налагатъ. Г. г. народни прѣдставители! Азъ ви прочетохъ на края на моята рѣчь при първото четене на бюджета галторитѣ, подадени отъ тукашната военно-полицейска секция при Щаба на дѣйствующата армия до Главната квартира, и двѣ разпореждания: едното изхожда отъ Щаба на дѣйствующата армия подъ № 39 и второто, изходяще отъ министра на войната. И двѣтъ тия разпореждания засѣгатъ дѣятелността на партията, която азъ прѣдставявамъ, на Работническата социалъ-демократическа партия. Това, което бѣше характерно, това, което биеше въ очи въ разпореждане № 39, тайно разпореждане, изходяще отъ Главната квартира, то бѣше учрѣдяването на единъ новъ институтъ въ нашата армия — институтътъ на шпионажа и на провокацията, шпионажъ и провокация, които трѣбва да проникнатъ цѣлата армия отъ най-малката нейна формация до най-голѣмата. Съ тази заповѣдь Главната квартира разпорежда да се учрѣди въ всѣка войскава частъ, включително и ротата, шпионажъ, да се назначатъ отъ една страна шпиони, които трѣбва да слѣдятъ за всичко онова, което се говори и върши въ срѣдата на войската, на войницитѣ въ окопитѣ и на другитѣ мѣста, и второ, лица, които да отиватъ при съмнителнитѣ, при подозрителнитѣ войници и офицери, да ги подмамватъ, да ги прѣдрозполагатъ съ съотвѣтни похвати да изкажатъ своитѣ политически убѣждения или своитѣ мнѣния по въпроситѣ на деня и най-послъ, слѣдъ като по такъвъ начинъ, чрезъ шпионажъ и чрезъ провокация, се добере командването, началството до тия съмнителни и подозрителни лица, тогава безцеремонно да ги отстрани отъ служба и даде подъ съдъ. Г. г. народни прѣдставители! Ние имаме свѣдѣния, че въ изпълнение на това разпореждане на Главната квартира, което е прѣдадено по каналния редъ и до най-малкитѣ войскови части, дѣйствително се учрѣдява шпионажъ и провокация и дѣйствително започватъ прѣслѣдванията на съмнителнитѣ и подозрителнитѣ, на първо мѣсто на социалъ-демократитѣ.

Х. Кабакчиевъ: За да се повдигне духътъ на армията, внася се една корупция и развратъ.

В. Коларовъ: Азъ бързамъ да заявя, че пакъ споредъ разпорежданията на Главната квартира тоя родъ шпионажъ, тоя родъ провокация не само не е едно зло, една пакость, не само не е единъ порокъ, една деморализация, но напротивъ, това е една добродѣтелъ, която трѣбва да се култивира съ всички възможни срѣдства. Едно отъ тия срѣдства е, пакъ по нареждането на Главната квартира, прѣдставянето на тия отличили се шпиони и провокатори за награждаването имъ съ ордени и, на второ мѣсто, за тѣхното парично възнаграждение. За подобно парично възнаграждение и на гражданитѣ, които проявятъ подобни „граждански добродѣтели“, се говори така сѣщо и въ заповѣдта по 7-ма рилска дивизионна областъ № 16, издадена на 8 мартъ 1918 г. отъ началника на областта, генералъ-майоръ Чилингировъ; и тамъ сѣщо е казано, че лицата, които съдѣйствуватъ на полицейскитѣ власти въ прѣслѣждане на бездѣлницитѣ, тия лица да се прѣдставятъ за парично възнаграждение.

Отъ крайната лѣвица: Браво, bravo!

Г. Кирковъ: Има прѣдставенъ за възнаграждение даже единъ директоръ на гимназия.

(Прѣдседателското мѣсто заема подпрѣдседателътъ д-ръ И. Момчиловъ)

В. Коларовъ: Г. г. народни прѣдставители! Че тукъ се касае за една партия, това се вижда не само отъ тайното прѣдписание на Главната квартира, въ което изрично се

казва, че това разпореждане се отнася до тѣснитѣ социалисти, до тѣхната партия, и изрично се прибавя, че то не се отнася до широкитѣ социалисти; това се вижда отъ тая заповѣдь, а така сѣщо и отъ заповѣдта на г. военния министъръ, за която подирѣ малко ще кажа нѣколко думи. Въ тая заповѣдь на г. генералъ-майоръ Чилингирова се казва така: (Чете) „Има бездѣлници и безотечественици, които се стараятъ да произведатъ безредици и твърдѣ малко се интересуватъ за нещастията, които ще сполетятъ страната. За тѣхъ е безразлично, стига само водата да се размѣти. Такива бездѣлници приличатъ на врѣднитѣ микроби въ единъ организъмъ, които въ рѣцѣтъ на хирурга отдѣлятъ се и се изхвърлятъ въ смѣтѣта, за да се продължи животътъ на организма.“

„Дългъ на полицията е строго да слѣди за такива паразити и при първия удобенъ случай да се поставятъ на приличното имъ мѣсто, за да нѣматъ възможностъ да троятъ държавния организъмъ“. Затова, казва той, „азъ заповѣдамъ да се слѣди строго за поведението на бездѣлниците и безотечествениците, като се правятъ често неадекватни ревизии въ тѣхнитѣ домове и свѣрталища. Съмнителнитѣ и подозрителни лица да се заставятъ да се явяватъ въ комендантскитѣ управления ежедневно, дѣто да се провѣрва тѣхното поведение съ даннитѣ, получени отъ полицията прѣзъ изтеклото денонощие“.

П. Даскаловъ: Много добрѣ е разпоредилъ той. Не ще съмнѣние, бездѣлницитѣ и безотечественицитѣ трѣбва да бѣдатъ прѣслѣдвани.

В. Коларовъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ искамъ да зная въ този моментъ, когато цѣлиятъ български народъ е въ редоветѣ на армията, кои сѣ тия „бездѣлници“. Ако вие отидете въ военнитѣ сѣдилища, ще видите, че тамъ сѣдятъ не бездѣлници, а български войници, хора, които сѣ прѣкарвали по двѣ и повече години въ окопитѣ. Това ли сѣ бездѣлницитѣ? За тѣхъ ли става дума въ тая заповѣдь на почтения дупнишки генералъ? Въ този моментъ въ България бездѣлници нѣма; въ този моментъ цѣлиятъ български народъ е въ редоветѣ на армията; има войници, които служатъ въ окопитѣ или въ тила — за тѣхъ е въпросътъ, за тѣхъ се учрѣждава тоя изключителенъ, надзоръ, тѣ се титулуватъ бездѣлници, а така сѣщо и безотечественици.

П. Даскаловъ: Да, той знае много добрѣ, кои се разбиратъ подъ името бездѣлници и безотечественици, и нѣма да ги остави въ това врѣме да си разиграватъ коня.

В. Коларовъ: Шпионажътъ и провокацията днесъ сѣ пунали въ нашата страна дълбоки корени. Шпионажътъ и провокацията днесъ съставляватъ за спокойствието на българския народъ една опасностъ. Опасността не е въ бездѣлницитѣ и безотечественицитѣ, опасността е въ този непочтенъ, унизителенъ, прѣстѣпенъ институтъ, който изкуствено съ всички срѣдства се насажда отъ горѣ, отъ Главната квартира, отъ Военното министерство, отъ правителството. На какво прилича, г. г. народни прѣдставители, тая армия, въ която войницитѣ единъ другъ ще се шпиониратъ, въ която войницитѣ единъ другъ ще се провокиратъ? На какво прилича тоя народъ, прѣживяващъ една криза като сегашната, народъ, който се бори и труди, за да прѣкара съществуването си, народъ, който се бие за своя хлѣбъ, когато около този народъ навсѣкждѣ гѣмжатъ шпиони, . . .

П. Даскаловъ: Това не е шпионажъ, това е изпълнение на единъ висшъ воененъ дългъ.

В. Коларовъ: . . . задачата на които е не само да демонстратъ прѣстѣпленията, но и да ги провокиратъ, да създаватъ прѣстѣпления тамъ, където нѣма, да измислятъ небивалици и измислици, та по такъвъ начинъ да плашатъ, да прѣдизвикватъ, да троятъ, да внасятъ корупция и деморализация въ народа и войската? Г. г. народни прѣдставители! Азъ зная, а вѣрвамъ, че и на васъ така сѣщо е извѣстно, че въ България днесъ има не по-малко отъ седемъ групи шпиони, седемъ шпионски центрове, които сѣ разпуснали мрѣжи въ армията и въ страната и които, естествено, като сѣ подъ различни началства, се и взаимно конкуриратъ, прѣслѣдватъ и допринасятъ за анархията. Има шпиони, първо въ Щаба на дѣйствующата армия — началството е военно-полицейската секция — има шпиони при Министерството на войната, щабъ на армията, има шпиони на двореца, дворцова група, има шпионска мрѣжа и при Министерството на вѣн-

решнитѣ работи; вънъ отъ това, г. г. народни прѣдставители, има шпионска мрѣжа, която изхожда отъ Дирекцията за стопански грижи и обществена прѣдвидливостъ, има шпионска мрѣжа при комендантството, има шпионска мрѣжа, която изхожда отъ комендантството на гарата, железнопътното вѣдомство — станаха, струва ми се, седемъ.

П. Даскаловъ: Станаха повече отъ седемъ.

В. Коларовъ: Г. г. народни прѣдставители! Позволете ми за дѣйността на шпионитѣ, за начина, по който тѣ разкриватъ прѣстѣпленията, да ви посоча една характеристика, която азъ чухъ въ тукашния воененъ сѣдъ. Азъ чухъ въ този сѣдъ отъ устата на този, който прѣдседателствува тамъ, да казва на детективитѣ, които сѣди; „Какви сте вие, казва, детективи! Въ София има толкова детективи, обаче досега вие не сте разкрили нито едно прѣстѣпление, но тукъ въ сѣда има повече отъ 20—30 дѣла противъ детективи за прѣстѣпления, извършени отъ тѣхъ“. Това е шпионската мрѣжа, съ която си служатъ. Това е шпионската мрѣжа, съ която си служи българската властъ въ настоящия критически моментъ; тя е послѣдната надежда за спасяване политиката на правителството и на Главната квартира.

Министъръ Ж. Бакаловъ: Това е една мисълъ, която нѣма никакво основание и не Ви прави честь на Васъ, сериозенъ човѣкъ, да лансирате подобна нелѣпостъ.

В. Коларовъ: Азъ съмъ сериозенъ човѣкъ и обръщамъ вниманието на сериозни работи. Азъ искамъ да знамъ сериозно ли е, когато Главната квартира крѣпи шпионажа въ армията? Нека се отговори на този въпросъ.

П. Даскаловъ: Сериозно ли е това, че политиката си правителството осланя на шпионажъ?

В. Коларовъ: Г. г. народни прѣдставители! Ще се спра подирѣ малко, безъ да се простирамъ да разглеждамъ политиката на правителството — не му е мѣстото — за да видите какво значение се отдава на шпионажа и на какви мѣрки възлага правителството спасението на своята политика. Но, г. г. народни прѣдставители, въпросътъ е за Главната квартира, за Военното министерство, въпросътъ е за кредита, който се отпуща на тия двѣ върховни учрѣждения въ настоящия моментъ, подъ разпореждането на които се намира цѣлиятъ български въоръженъ и невъоръженъ народъ.

Е добрѣ, прѣдполагамъ да е извѣстно на нѣкои отъ г. г. депутатитѣ, че при Главната квартира се създаде нова секция, новъ институтъ. Неговото название е политическо-полицейска секция. Тукъ има военно-полицейска секция при Главната квартира, а сега се създава политическо-полицейска, начело на която е поставенъ единъ човѣкъ, достойно много заслужилъ на реакцията въ България.

П. Даскаловъ: Това е една шуротия.

В. Коларовъ: Питамъ, г. г. народни прѣдставители, дали дѣйствително шпионажътъ, който по такъвъ начинъ се организира и въ центъра и който тѣй грижливо се подхранва въ неговитѣ разклонения въ страната, е единъ сериозенъ въпросъ, който трѣбва да занимава сериознитѣ хора, или това е нѣщо, което ние можемъ да минемъ съ едно замахване на рѣка, съ насмѣшка?

Г. г. народни прѣдставители! Твърдѣ много тукъ се приказва за дисциплината на армията, за духа на българската войска. Г. военниятъ министъръ не е пропускатъ случай да говори за този духъ, да прѣдставя българската армия прѣдъ насъ съ единъ високъ духъ. Г. Григоръ Василевъ тѣй сѣщо миналия пѣтъ отправи похвали къмъ българската армия. Азъ се питамъ, ако духътъ на българската армия се поддържа съ тѣй организиранъ шпионажъ, . . .

Нѣкой отъ крайната лѣвица: Много хубавъ духъ!

В. Коларовъ: . . . дали това е духъ, на който може да се облѣгате за разрѣшението на задачитѣ, които сте поставили на тая армия?

Х. Г. Поповъ: Тамъ е грѣшката Ви, че той не се поддържа съ шпионажъ.

В. Коларовъ: Дали това дѣйствително свидѣтелствува за единъ високъ духъ на армията или това свидѣтелствува

за едно разложение отгорѣ, насаждано изкуствено отъ заинтересовани власти, на българската армия и българския народъ? Нѣма защо да говоримъ за примѣри въ другитѣ страни, ние вече имаме достатъчно опитъ отъ тая война. Г. г. народни прѣдставители! Вие сте повикали цѣлия български народъ, но когато го викахте, вие не го питахте какви политически убѣждения има, къмъ коя партия принадлежи, а повикахте на фронта и изложихте на опасноститѣ на войната всички български граждани и много отъ тия граждани, безъ разлика на убѣждения, си оставиха коститѣ тамъ. Азъ питамъ, съ какво право, на какво основание устройвате шпионажъ за политически убѣждения на българскитѣ граждани и на какво основание възвездате политическитѣ убѣждения на войницитѣ и гражданитѣ въ прѣстѣпление? Азъ искамъ да зная какъ е писано въ нашия наказателенъ законъ подобенъ видъ прѣстѣпление и кога и какъ политическитѣ идеи, каквито и да бѣдатъ тѣ, безразлично, сѣ съставлявали каквото и да било прѣстѣпление? Какъ политическитѣ идеи се прѣслѣдватъ? Тѣ се прѣслѣдваха и прѣслѣдватъ у насъ, прѣслѣдваха се въ Русия и въ всички реакционни страни, какъто има тирания, какъто има произволъ, тамъ, какъто една господствующа класа, нѣмайки никакъвъ коренъ въ народа, се мѣчи чрѣзъ шпионство, чрѣзъ насилие да се поддържа.

Нѣкой отъ крайната лѣвица: Това е германска система.

П. Даскаловъ: Това не е германска система, защото въ Франция дадоха подъ сѣдъ бивши министри, които дѣйствуваха противъ войната. И въ Англия, люлката на свободата, правятъ сѣщото, и ние ще го правимъ. Всѣки, който отива да разваля духа на армията, ще го туримъ на бѣсилото; не само защото е социалистъ.

Г. Кирковъ: Азъ мисля, че това устройва Клемансо нарочно, за да се държи на властъ, защото се бои отъ разрушението на този духъ въ армията.

В. Коларовъ: Азъ виждамъ въ Народното събрание, въ лицето на най-голѣмитѣ патентовани патриоти, защитници на шпионажа въ войската и народа. Продължавайте, прочее, да вървите по този пѣтъ, той води къмъ величие, той ще ви доведе къмъ онова, което искате.

П. Даскаловъ: Вие си измисляте единъ пѣтъ, който си поставяте въ черни краски.

В. Коларовъ: Тогава елате тукъ да дадете истинския смисълъ на тия тайни заповѣди, които издава Главната квартира.

П. Даскаловъ: Трѣбва човѣкъ да бѣде много изивенъ, за да си обяснява мѣрките, които се взематъ за дисциплината, и да ги прѣдставя по такъвъ начинъ, както Вие ги прѣдставяте.

Х. Кабакчиевъ: Народътъ нѣма довѣрие у васъ; както се защитава отъ външния неприятелъ, така иска да се защитава и отъ вътрѣшния.

П. Даскаловъ: Какво говорите за народа? Вие не прѣдставлявате народа. Вие сте прѣдставители на една малка класа.

В. Коларовъ: Ние прѣдставляваме народа и неговитѣ интереси, а вие прѣдставлявате гешефтаритѣ. Васъ ви интересуватъ само акционернитѣ дружества, вие прѣдставлявате само капитала.

П. Даскаловъ: Това сѣ празни приказки.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Къмъ В. Коларовъ) Народнитѣ прѣдставители прѣдставляватъ българскитѣ избиратели.

В. Коларовъ: (Къмъ дѣсницата и дѣсния центъръ) Вие никога не сте защищавали истински народъ, който е въ окопитѣ и въ страната.

П. Даскаловъ: Елегии много лесно могатъ да се пѣятъ тукъ отъ трибуната.

В. Коларовъ: Г. г. народни прѣдставители! Първиятъ актъ, това е организацията, това е нареждането на института, който ще трѣбва да даде резултати. Вториятъ актъ, това е вече прѣслѣждането и то почва. Машината е наредена, тя вече функционира и дава извѣстни резултати.

Ю. Юрдановъ: Ама ще вземе да скърца.

В. Коларовъ: Днесъ фактически е подложена на полицейско и сѣдебно прѣслѣждане цѣлата Работническа социалъ-демократическа партия и е подложена на прѣслѣждане като партия. Всѣки, върху когото падне подозрѣние, не само че е членъ на тая партия, но че е съчувственикъ на партията, че е заразенъ отъ опаснитѣ идеи, които се съдържатъ въ нейнитѣ програми, той вече е заклеяменъ, подложенъ е на специално прѣслѣждане и отъ него врѣме пѣтътъ води къмъ сѣдилищата, къмъ затвора. Г. г. народни прѣдставители! Да бѣдешъ абонатъ на „Работнически вѣстникъ“, не значи да си навѣчешъ само подозрѣнието, но и убѣждението на властующитѣ, че си вече прѣстѣпникъ; за тебъ нѣма друго мѣсто, освѣнъ затвора и по отношение на тебъ всички конституционни и законни гаранции сѣ суспендирани. Да ви приведа слѣдния фактъ. Въ Пловдивъ сѣдебнитѣ власти заловиха списъка на абонатитѣ на „Работнически вѣстникъ“ — около 500 имена — и трѣгнаха отъ къща въ къща, отъ махала на махала, по 20 и 30 групи стражари и полицейски агенти, тайни и явни, вдигнаха цѣлия градъ на глава да дирятъ нѣкаква си организация бунтовническа, да дирятъ нѣкакви си опасни позиви, които ще разстроятъ духа на армията, които ще обезкуражатъ българския народъ и ще му приготвятъ пропастъ. Дириха, ходиха, нищо не намѣриха, останаха си само съ тревогата, на която подхвърлиха пловдивскитѣ граждани. Обискираха мѣже, жени, войници, офицери, безразлично какви, не е важенъ чинътъ, не е важно положението, важно е само качеството, че си абонатъ на „Работнически вѣстникъ“. Обискираха домоветѣ на офицери, капитани, майори отъ фронта, само затова, защото въ тѣхната къща се получава „Работнически вѣстникъ“. Това не стана само въ Пловдивъ, а това се извърши почти въ цѣла България, то продължава да се върши и въ този моментъ почти навсѣкъдѣ. Г. г. народни прѣдставители! Ако има извършено нѣкакво си прѣстѣпление, добръ, изнесете да видимъ въ какво се състои това прѣстѣпление, нека разгледаме неговия характеръ. Ако има извършено отъ нѣкого си нѣкакво прѣстѣпление, споредъ вашитѣ схващания, отъ тукъ слѣдва ли, че трѣбва да подложите на арести, на обиски всички ония, многобройни при това, които получаватъ „Работнически вѣстникъ“, които се числятъ къмъ партията или които съчувствуватъ на идеитѣ на тая партия? Помислете, г-да, какъ вървите. Духовното единство на българския народъ и духа на армията ли поддържате? Ами вие сами отгорѣ изкуствено го раздѣляте и го раздѣляте много по-силно, отколкото само при сегашнитѣ условия е раздѣлено идейно. Ако то само идейно е раздѣлено, противъ това нищо не може да се направи, вие не можете да прѣмахнете идейнитѣ различия между партията, класитѣ и отдѣлнитѣ лица. Това е една донкихотска работа, която ще ви доведе до реномето на Донъ Кихота. Но ако вие не можете да прѣмахнете идейнитѣ различия между гражданитѣ, вие ги подкладате чрѣзъ умразата, чрѣзъ ненавистята, чрѣзъ изкуственото раздѣление отгорѣ и по такъвъ начинъ фактически раздѣляте българския народъ на двѣ групи. Г. г. народни прѣдставители! И вие и онѣзи, които прѣслѣдватъ, много се лъжете, ако мислите, че по такъвъ начинъ въ групата на Социалъ-демократическата партия и на онѣзи, които въ този моментъ сподѣлятъ или съчувствуватъ на нейнитѣ идеи, ще попадне една незначителна частъ отъ българския народъ или българската армия. Много дълбоко се мамите: въ тази група ще хвърлите вие голѣмата частъ, защото тамъ е огромната частъ отъ българския народъ и българската армия.

П. Даскаловъ: Празни думи! Ако говоримъ за донкихотство, то донкихотство е да мислите, че цѣлиятъ български народъ се състои отъ пролетарии.

В. Коларовъ: Ако, г. г. народни прѣдставители, се касаше тукъ за нѣколко лица, то нѣма по-лесно отъ това да уловишъ тѣзи лица и да ги туришъ на страна, но тукъ не се касае за лица, а се касае за партия, не се касае само за прѣстѣпни дѣйствия на врѣдни лица, а за политическата дѣйностъ на една политическа партия, която има толкозъ годишно съществуване у насъ, която е пуснала корени всрѣдъ най-многобройната класа отъ българския народъ. Ето какъ вашиятъ начинъ на дѣйствие дохожда да принесе тъкмо обратни резултати отъ тѣзи, които вие очаквате. Вие деморализирате, вие сте голѣмитѣ деморализатори на българския народъ и българската армия; не чрѣзъ идеи се деморализира армията и народа, а тѣ се деморализиратъ чрѣзъ примѣритѣ, чрѣзъ управлението, чрѣзъ фактитѣ, а фактитѣ вие ги създавате; дѣйствиата, политиката сѣ ваши, защото вие управлявате и вие поддържате този ре-

жимъ, вие поддържате глада, вие поддържате лишенията, където ги има.

Г. Кирковъ: Нехайни сж и към интереситъ на армията; и нея не могат да нахранятъ.

В. Коларовъ: Всичко това е вашата политика, то не може да бжде плодъ на идеи и приказки.

П. Даскаловъ: (Къмъ Г. Кирковъ) Болшевикитъ въ Русия я оставиха съвсѣмъ гладна, па и за тѣхъ даже нѣма хлѣбъ.

В. Коларовъ: Вие може да прѣслѣдвате идеитъ, гонете ги, но вие нѣма да турите край на движението, на недоволството. Ако, г. г. народни прѣдставители, продължавате тая политика, тая система на управление, ако продължавате глада, ако продължаватъ рушветчилъцитъ, грабежитъ, разбойничествата, ако продължава безграничната експлоатация, ако продължава ламтежътъ за богатство, безконтролното, безмѣрното увеличение и натрупване богатства за смѣтка на народа, който се бие и на този, който гладува и ако нѣщо влияе деморализаторски върху армията, то е именно тази политика. Нашата армия знае — а тя не може да не знае — че въ този моментъ, когато народътъ жертвува своето бждеще, своя животъ и имотъ, на неговия грѣбъ нѣколко десетки, стотици или хиляди други ограбватъ държавната хазна, ограбватъ народа, трупатъ милиони, стотици милиони, мога да кажа, и народътъ, като знае този фактъ, ето ви голѣмата деморализация. Не сж деморализатори онѣзи, които водятъ политическа дѣйностъ, политическа агитация въ името на извѣстни идеи; не сж онѣзи, които казватъ, че само тогава, когато на Балканския полуостровъ всички народи се обединятъ, само тогава нѣма да има опасностъ отъ войни, че само тогава ще се извърши националното обединение, включително и на българския народъ. Не сж тѣзи идеи, които деморализиратъ, развращаватъ народа, а това сж дѣйствиата на управляющитъ, на българската буржоазия, която използва това тежко положение на народа, тази криза, за да участвува въ нея чрѣзъ заграбване, чрѣзъ обогатяване. И сега именно, въ този моментъ, г. г. народни прѣдставители, вие виждаме какъ тукъ и въ Народното събрание се вдигатъ гласове — които гласове обединяватъ буржоазнитъ партии отъ двѣтѣ страни — за увеличение на наемитъ и противъ това, че народното прѣдставителство и правителството сж счели за необходимо да извадятъ квартирния въпросъ изъ областта на спекулацията, както е изваденъ до извѣстна степенъ хлѣбътъ, прѣхраната. Недоволната група отъ българскитъ капиталисти, рентниери, притежателитъ на имоти, не могатъ да бждатъ доволни отъ туй положение, тѣ искатъ отмѣняването на закона и даване просторъ на спекулацията и съ наемитъ. Ето това е, което деморализира. Вие мислите, че като сте поставили цензура, и тая цензура не позволява да се съобщаватъ тѣзи факти отъ дѣйствиата, отъ живота на управницитъ, на властта; че тѣ ще останатъ тайна за българския народъ и войникъ на фронта? Тамъ ги знаятъ, г. г. народни прѣдставители, тамъ ги коментиратъ, тѣ ги чувствуватъ, тѣ се отразяватъ върху тѣхъ, тѣ ги изпитватъ. Тази е политиката, която понижава духа на армията, а не сж идеитъ, каквито и да бждатъ тѣ, на разнитъ политически партии. Азъ казахъ: започва се прѣслѣждането, и дождѣ отива това прѣслѣждане? Въ този моментъ има маса социалъ-демократи и други съчувственици и заподозрѣни лица, които се намиратъ по участъцитъ и затворитъ само по подозрѣнието, че сж нѣкакви си бунтовници и участници въ нѣкакво си голѣмо, опасно, разрушително дѣло, което щѣло да хвърли страната въ анархия и да изложи отечеството на опасностъ. Г. г. народни прѣдставители! Властитъ отиватъ и дотамъ: тѣ добиватъ вече куражъ не само да искатъ отъ Народното събрание разрѣшение за прѣслѣждане на извѣстенъ неудобенъ депутатъ, но отиватъ дотамъ, че самоволно, въпрѣки конституцията, посѣгатъ върху неприкосновеността на депутата. Другарятъ Георги Димитровъ онзи день биде фактически арестуванъ по постановление на търновския сждебенъ слѣдователъ, защото, пжтувайки въ трена единъ день и присжтствувайки на слѣдната сцена: въ едно купе въ третокласенъ вагонъ, въ който били насѣдали войници-инвалиди, се настанилъ сжщо и единъ полковникъ, който, недоволенъ, че въ неговото купе има инвалиди, почва да имъ говори да напуснатъ купето; той, Георги Димитровъ, като народенъ прѣдставителъ, използвалъ идването на кондуктора, на чиновника и му казалъ: „Защо вие прѣдварително не обикаляте трена и, когато видите, че тия хора тукъ погрѣшно сж влѣзли и че нѣ-

матъ право да пжтуватъ въ този вагонъ, въ който пжтуватъ само офицеритъ отъ българската армия, не ги прѣдупрѣдите и защо по този начинъ допускате тия хора да бждатъ сега изложени на ругания и неприятности?“ И защото си позволилъ единъ народенъ прѣдставителъ по такъвъ начинъ да вземе въ защита обиденитъ, оскърбенитъ български инвалиди, г. полковникътъ се счелъ ко-свенно обиденъ, влѣзълъ съ него въ прѣрекания, въ споръ. Подава рапортъ, започва се слѣдствие, и сега, г. г. народни прѣдставители, държатъ постановление, че Георги Димитровъ, първо, оскърбилъ полкови командиръ, и, второ, подбуждалъ инвалидитъ къмъ неизпълнение на военнитъ закони и правилници. И за това страшно прѣстѣпление, което е извършилъ единъ народенъ прѣдставителъ, сждебниятъ слѣдователъ държи постановление за неговото привличане като обвиняемъ и дава на тукашния царибродски сждебенъ слѣдователъ да го призове и арестува. И той бива арестуванъ, той бива придруженъ отъ стражаръ до сждебния слѣдователъ, обаче тамъ, слѣдъ намѣсата, не-окончателна, на военно-полевия прокуроръ, неговото задържане се отсрочва докато тукашниятъ паркетъ се произнесе окончателно, докато изтѣлкува конституцията, може ли народенъ прѣдставителъ прѣзъ врѣме на сесия да бжде задържанъ безъ разрѣшение на Народното събрание или не може. Въ такова положение се намира този въпросъ. Тѣй, г. г. народни прѣдставители, се посѣга и върху мандата на единъ народенъ прѣдставителъ, и не за друго, а защото е социалъ-демократъ, защото е неудобенъ, защото се иска въ този моментъ той да бжде пратенъ въ затвора, да бжде ограничена неговата политическа дѣйностъ. И само това ли е? Г. г. народни прѣдставители! Вие знаете — защото имаше питане тукъ — че „Работнически вѣстникъ“ бѣше спрѣнъ за двѣ седмици, защото напечата нѣкои свѣдѣния за стачката въ Германия, които бѣха публикувани и въ Германия, и въ Австрия, и въ цѣлата съюзна преса.

Г. Кирковъ: Не само туй, ами и въ органа на третата армия.

В. Коларовъ: Е добръ, сега се почва углавно прѣслѣждане противъ редактора на „Работнически вѣстникъ“, противъ г. Кабакчиева, за това, че той билъ напечаталъ слухове или факти, тревожни за българския народъ, и иска се неговото наказание. Г. г. народни прѣдставители! При това азъ ви съобщавамъ, че за стачката въ Германия има дадени свѣдѣния и напечатана уводна статия въ органа на третата армия, в. „Дунавъ“.

Х. Кабакчиевъ: Сжщитъ свѣдѣния.

В. Коларовъ: Сжщитъ свѣдѣния, които дава и „Работнически вѣстникъ“. Командуването на третата армия не счита за опасно, за тревожно да даде свѣдѣнията на войницитъ, които командува, за стачката въ Германия. Магистърътъ отъ София или въ Главната квартира, и не знамъ дали не въ Военното министерство, намира, че това е една страшна опасностъ, че единъ редакторъ на политически вѣстникъ и народенъ прѣдставителъ трѣбва да бжде взетъ отъ срѣдата на своята партия, да бжде прѣкъсната неговата дѣйностъ и да бжде пратенъ въ затвора. И това е единъ процесъ!

Х. Кабакчиевъ: Това е едно посмѣшище, и то се дема-скира като едно орждие за прѣслѣждане, за насилие.

В. Коларовъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ чегохъ въ комисията по правосѣдието прѣписката, съ която се иска прѣслѣждането на народния прѣдставителъ г. Ципорановъ за разпространение на позиви. Видѣхме тия позиви, тази страшна работа, която на улицата се прѣдставя като една напасть, налетѣла върху българския народъ. Когато ние всички — азъ не говоря само за себе си, защото мога да бжда обвиненъ въ пристрастие — но когато всички прѣдставители тамъ на буржоазнитъ партии видѣха, за какво се касае, четохъ тия документи, и тѣ ги намѣриха, че сж смѣшни. За какво се касае, г. г. народни прѣдставители? Касае се, първо, за прѣписанъ съ пишуща машина позивъ на рускитъ народни комисари къмъ всички народи, позивъ, който бѣше публикуванъ въ цѣлата европейска и съюзническа преса, въ първия му текстъ, който бѣше прѣдаденъ и отъ Дирекцията на печата. Второ, касае се за позива на цимервалдската комисия въ Стокхолмъ, пакъ къмъ народитъ отъ всички страни, воюващи и неутрални. Позивъ, който така сжщо бѣше напечатанъ навсѣкждѣ и, между другото, прѣдаденъ и отъ нашата Дирекция на печата. Тия позиви, писани съ пишуща машина и прѣснати — ето кое е страшното прѣстѣпление, което заплашва

единството на българския народ; разколебава неговия дух и носи пропадане на България. Най-послѣ, на трето мѣсто, единъ позивъ-брошура, печатанъ, който така също билъ заловенъ въ Стара-Загора. Този позивъ-брошура — четохме го въ комисията — е, г. г. народни прѣдставители, само единъ политически актъ, една политическа програма; тамъ се излага онава, което Социалъ-демократическата партия въ България или отдѣлни социалъ-демократически агитатори сѣ излагали, откакъ бѣ повдигнатъ балканскиятъ въпросъ на сцената. Тия сѣщитѣ идеи — защото тамъ се касае само за идеи — сѣщата тази програма е излагана и отъ ораторитѣ на Социалъ-демократическата партия отъ началото на войната въ Народното събрание. Та, въ всѣки случай, тукъ се касае за една политическа програма; тукъ се касае за агитациитѣ на една политическа партия, касае се за извѣстенъ възгледъ, който нѣкои иматъ при сѣществуването на една цензура, на една безумна цензура, която иска да тури ключъ на всѣка уста, която иска да накара цѣлия български народъ да мисли по единъ и сѣщи начинъ — нѣщо абсолютно невъзможно. Г. г. народни прѣдставители! Идеитѣ, които, при наличността на подобни цензурни условия, нашиятъ другаръ е счелъ за необходимо да изложи въ една брошура, която не е минала прѣзъ цензурата, . . .

П. Даскаловъ: Хората ги сѣдятъ за идеитѣ, и идеитѣ именно сѣ опасни. Коларовъ иска да прѣдстави идеитѣ като нѣщо обикновено, като кокиче, което на мерише.

В. Коларовъ: Тогава въпросътъ е каква е тази аларма. Трѣбва да се отиде до шпионската мръжа, до военно-полицейската секция, трѣбва да се отиде до тамъ, където освѣдомяватъ Военното министерство и Главната квартира, и тогава, г. г. народни прѣдставители, вие ще видите рапорти, въ които се говори, че въ България ето вече революцията е приготвена и че на 15 или 16 февруарий тя ще бѣде обявена. Трѣбва да отидете, слѣдователно, до тази шпионска мръжа, която управляващитѣ отъ горѣ, Главната квартира, Военното министерство, цѣлото правителство уреждатъ, за да разберете всичката тревога, въ която се хвърля българското общество. И българското общество днесъ мисли, българската буржоазия вѣрва, че ето нейнитѣ дни сѣ прочетени, че се чака само денътъ, въ който ще се прокламира социалната революция. И тогава — имотитѣ отидоха, женитѣ отидоха, всинки напасти, каквито може да си прѣдстави единъ буржоа, ще се стоварятъ върху него. Г. г. народни прѣдставители! Не се касае за това, а се касае за една политическа агитация; тукъ се касае за разпространение на идеи. И тия идеи се прѣвърщатъ въ една страшна опасност не за друго, но защото народътъ се вслушва въ тѣхъ, защото той вижда въ тѣхъ дѣйствително единъ модусъ, една политика, която може да го извади отъ нетърпимото положение, въ което го хвърли политиката на господстващата класа, защото вижда въ тия идеи едно спасение, едно избавление. Ето това е то опасността. И не се касае тукъ за отечеството, но за застрашената собственост на капиталиститѣ. Г. г. народни прѣдставители! Че дѣйствително това е тѣй, азъ трѣбва да ви посоча, какъ единодушна въ това отношение е българската буржоазия, какъ въ този пунктъ буржоазнитѣ партии се съгласяватъ, забравятъ борбата, която водятъ помежду си всѣки день, всѣки часъ; въ този пунктъ и партията на г. Малинова е съгласна съ правителството. И тя обяви въ колонитѣ на „Прѣпоречъ“ война на болшевикитѣ въ България. Така също и в. „Миръ“ е съгласенъ съ това; той почти въ всѣки брой печата въ уводни статии и подлистници злѣчни антрефилета и статии противъ българскитѣ болшевики, които прѣдставляватъ опасностъ за българския народъ.

А. Малиновъ: Азъ ще ви прочета едно възвание, единъ апелъ на рускитѣ социалисти на съвѣтитѣ противъ болшевикитѣ.

В. Коларовъ: Това възвание нѣма абсолютно никакво значение, г. Малиновъ!

А. Малиновъ: Но азъ васъ не смѣтамъ за болшевики.

Г. Кирковъ: Нашиятъ органъ върази на това, което пишете, но цензурата го унищожи. Това не е кавалерско, това не е борба; излѣзте на равни начала.

Н. Мушановъ: Асѣж и ние не сме поставени на равни начала.

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

В. Коларовъ: Г-да! Кампанията противъ Работническата социалъ-демократическа партия въ България се особено засили отъ руската революция насамъ и отъ послѣднитѣ събития, които станаха въ Русия. Въ извѣстно врѣме ние присѣдствуваме на картината, какъ всичкитѣ партии въ България се нахвърлятъ върху болшевизма не само като върху едно зло за Русия, но като върху една международна, всесвѣтска опасностъ.

Х. Г. Поповъ: Но ако вие казвате, че буржоазията е това, позволете и на буржоазията да каже, че вие сте най-голѣмото зло. И още разправяте за равенство!

В. Коларовъ: Г-да! За какво се касае въ случая? Кога е тази опасностъ? Та какво прѣдставлява, собствено, болшевизмътъ, противъ който всички се опълчватъ?

Х. Бсяджиевъ: Това нѣма нищо общо съ кредита.

В. Коларовъ: Та що друго е болшевизмътъ, освѣтъ управлението въ рѣцѣтъ на трудящитѣ се класи, въ рѣцѣтъ на работническитѣ и селскитѣ съвѣти? Това е болшевизмътъ, това сѣ болшевикитѣ. Това не сѣ отвѣчени идеи, това не сѣ утопии, това е една реалностъ. Въ Русия днесъ управляватъ работническитѣ и селскитѣ съвѣти и властта отъ рѣцѣтъ на царизма, на бюрокрацията, на генералитѣ и на земледѣлцитѣ прѣскочи рѣцѣтъ на капиталистическата буржоазия, за да отиде направо въ тия на работническата класа и на дребнитѣ селяни.

Х. Бояджиевъ: На генералъ Криленко и Ленинъ.

В. Коларовъ: Това е болшевизмътъ, за това се касае. И именно, г. г. народни прѣдставители, защото болшевизмътъ е управление на работническитѣ класи, на работнитѣ слоеве отъ населението, а не управление на капиталиститѣ, на господстващитѣ класи, затова той се явява международна опасностъ; той не е опасностъ за народитѣ, а опасностъ за господстващитѣ класи. И азъ зная много добръ, че господстващитѣ класи по примѣра на буржоазията въ Украйна, по примѣра на буржоазията въ Финландия, чувствайки, че тѣхната властъ се изплъзва изъ рѣцѣтъ ѝ, защото се повдига работническата и селска вълна, защото се повдигатъ общественитѣ слоеве, които сѣ били досега само експлоатирани и управлявани, и тѣ ставатъ вече господари на държавата, господстващитѣ класи, казвамъ, не се поколебаха да апелиратъ къмъ военната намѣса на чужди държави, само за да спасятъ своето положение.

Х. Г. Поповъ: Болшевизмътъ съ картечници.

В. Коларовъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ си позволявамъ да формулирамъ своето сѣмѣние, дали и българската буржоазия, която е високо патриотична, която говори за свобода, за национални идеали, ако нейната властъ би се почувствувала заплашена отъ повдигащата се властъ на работницитѣ и селянитѣ, нѣма да извърши тази върховна измѣна, да апелира къмъ въоръжената намѣса на буржоазията отъ други страни. За това болшевизмътъ е опасностъ, но туй не е опасностъ за българския народъ, за българскитѣ бѣдни селяни, за българскитѣ работници, защото той прѣдставлява идеята на тѣхното владичество, на тѣхното управление, а не на тѣхното робство и на тѣхното подчинение. Това е болшевизмътъ, друго нищо нѣма.

Х. Г. Поповъ: За голѣмо съжаление, нашитѣ селяни нѣма да ви подадатъ рѣжа.

В. Коларовъ: Когато народътъ, когато работницитѣ сѣ господари на държавата, тѣ ще управляватъ съгласно своитѣ интереси, тѣ ще създаватъ такива закони, каквито отговарятъ на тѣхнитѣ интереси. Дали тѣзи закони ще бѣдатъ социалистически, комунистически, дали ще поддържатъ частната собственостъ или ще я замѣнятъ съ колективната, това е тѣхна работа, тѣ ще го уредятъ, но въ всѣки случай това управление ще бѣде тѣхно управление, нѣма да бѣде управление на господари и експлоататори; това ще бѣде управление на тѣзи, които произвеждатъ, създаватъ, които сѣ истинскиятъ народъ. Това е болшевизмътъ. Вие всички се опълчихте противъ него въ името на що?

Х. Г. Поповъ: За да не ни трепятъ съ картечници, разберете.

В. Коларовъ: Въ името на интереситѣ на сѣщия този народъ ли, когото вие сами тъпчете, когото държите въ

подчинение и къмъ когото прилагате всичките мърки на военното положение, на съдебното прѣслѣждане, на шпионажа, на изключителните закони и пр.? Това е истината, г. г. народни прѣдставители; може би тя боде, тя ви кара да възразявате, обаче всѣка истина е такава.

Въ в. „Военни Извѣстия“, официозъ на Военното министерство, може-би и на Главната квартира, онзи денъ на 19 мартъ се яви една статия озаглавена „Дългътъ на врѣмето“. Въ тази статия се признава необходимостта да се даде на народа единъ идеалъ и моралътъ да се повдигне у народа. Обаче, казва се въ тази статия, че този идеалъ, който българската държава, т. е. българските капиталисти, българската династия, българските управници считатъ за необходимо да наложатъ и да вдѣхнатъ на народа, този идеалъ срѣща противници въ лицето на социалъ-демократитѣ, антимилиитариститѣ, болшевикитѣ, анархиститѣ и пр. Казва се така: (Чете) „Водителитѣ на антимилиитаризма и анархизма водятъ една неразумна и безпощадна война срѣщу държавния строй и армията. Тѣ постигатъ лесни и сигурни успѣхи, защото не избиратъ срѣдствата, за да развалятъ народа, развратятъ армията, защото намиратъ почва за своята разрушителна дѣйностъ между лековѣрната учаща се младежъ и малограмотнитѣ и често нещастни работници. Утопиститѣ съ своитѣ учения работятъ противъ армията, . . .“

Н. Харлаковъ: Прѣди 25 години тѣй се говорѣше.

Х. Г. Поповъ: И прѣди 25 години бѣше вѣрно, и сега е вѣрно.

В. Коларовъ: (Чете) „ . . . ето защо армията трѣбва да гледа на тѣхъ като на най-опасни врагове, по-опасни отъ тия, що стоятъ срѣщу насъ въ окопитѣ. . .“

Г. Кирковъ: По-опасни отъ французитѣ.

В. Коларовъ: „ . . . и да се бори по най-енергиченъ начинъ съ тѣхъ. Въ таквъ случай ще трѣбва да се постави на първо мѣсто борбата срѣщу антимилиитаризма и анархизма“. Г. г. народни прѣдставители! Статията продължава по-нататъкъ тѣй: (Чете) „Борбата съ новитѣ утопични учения трѣбва да се води по косвенъ пѣтъ, а именно, като се поощряватъ и развиватъ у войницитѣ онѣзи добродѣтели и възрѣния, които тѣ се стрѣмятъ да разрушаватъ. Тѣзи чувства сж: вѣра въ Бога, любовъ и прѣданостъ къмъ царствующата династия. . .“

Отъ крайната лѣвица: Е-е-е.

Ю. Юрдановъ: Туй ли е отечеството?

В. Коларовъ: „ . . . и отечеството, задоволство отъ своята сѣдба, основано на убѣждението, че абсолютно равенство не съществува никѣдъ и че държавата е взела всички възможни мѣрки за подобрене положението на подолжитѣ обществени слоеве, че има по-високи блага отъ яденето и пиенето, . . .“

Отъ крайната лѣвица: А-а-а.

Х. Кабакчиевъ: Напр., сключване заемъ отъ царя отъ три милиона лева.

В. Коларовъ: „ . . . че всѣки човѣкъ има свои обязанности, които е длъженъ да изпълнява.“ И тѣй, това е задачата — борба. Сега кой ще води тази борба? (Чете) „Най-разумната въ случая мѣрка се явява тази: да се доведатъ до съзнание за своята възпитателна роль всички офицери отъ армията и да имъ се дадатъ срѣдства и възможностъ да се подготвятъ за изпълнението на тази трудна задача“. По-нататъкъ: (Чете) „Работата на офицера е ясна вече, той трѣбва да използува природата на човѣка, да очисти сърцето му отъ плѣсента, тогава само по себе си ще израсте любовта къмъ родината“. По-нататъкъ: (Чете) „Сърцето трѣбва да се очисти безъ да се поврѣди. Дразненето противъ крайнитѣ учения, напразното имъ ругане сж свършено безполезни, даже вѣдни“. И най-послѣ: (Чете) „Офицерътъ трѣбва да намѣри доказателство за работника и за земеделеца, за гимназиста и учителя. Той трѣбва да имъ докаже, че всичко, каквото сж имъ говорили поклонницитѣ на крайнитѣ учения, е фалшиво, и че сж го говорили само да спечелятъ тѣхното довѣрие и поддръжка, че тѣ самитѣ не вѣрватъ въ това, което приказватъ, и че прѣди всичко всѣки отъ тѣхъ има прѣдъ видъ своя личенъ интересъ и лично благо.“ И продължава все въ този духъ.

С. Манафовъ: Най-интересното е, че е писано отъ бившъ социалистъ, може-би и настоящъ.

В. Коларовъ: Г. г. народни прѣдставители! И така, дългътъ на врѣмето, споредъ схващанията на нашитѣ управляющи, не била борбата противъ врага, който е въ окопитѣ. Най-страшни и опасни не сж англичанитѣ, французитѣ и други, които отъ толкова врѣме насамъ сж тамъ, най-страшни и опасни сж утопиститѣ, носителитѣ на фалшиви идеи, вжтрѣшниятъ врагъ.

Х. Бояджиевъ: Тайниятъ врагъ е по-опасенъ.

В. Коларовъ: Г. г. народни прѣдставители! Потвърждава ли се моята мисль, че борбата, която се обявява въ случая, е именно борба противъ идеи? Вие ги наричате утопии, но въ всѣки случай това сж идеи.

С. Лилковъ: И това сж идеи, което четохте.

В. Коларовъ: Ако тѣ сж утопии, тогава, значи, тѣ нѣматъ никакво значение, оставете ги. Всѣка утопия като сапуненъ мѣхуръ ще се прѣсне въ въздуха.

Х. Г. Поповъ: Асж тѣй ще стане съ вашитѣ утопии.

В. Коларовъ: Нѣма нужда отъ ножове да бѣде промушвана, нѣма нужда отъ крушумъ да бѣде унищожена.

Х. Г. Поповъ: Още по-малко отъ картечници, за да я поддръжатъ.

В. Коларовъ: Има ли нѣщо по-безопасно отъ една утопия? Опасна може да бѣде една реалностъ, нѣщо, което има корени, което животътъ подхранва, а утопията не е нищо.

П. Даскаловъ: Това е чиста адвокатщина и нищо повече.

В. Коларовъ: Обаче, г. г. народни прѣдставители, вие не се борите противъ тѣй нареченитѣ утопии, вие се борите противъ социалъ-демократическитѣ идеи, вие тѣхъ обявявате за врагъ на българския народъ, признавайки въ тази статия и съ всички разпореждания, които издавате, че социалъ-демократическитѣ идеи пуцатъ корени срѣдъ българския народъ, срѣдъ трудящата се зегола класа, чувствувайки, че тѣ подравятъ вашия мораленъ престижъ, че тѣ замѣстятъ буржоазната идеология, националистическата идеология — не националната, защото вашата идеология не е национална, вашата идеология е националистическа — . . .

Х. Г. Поповъ: Приказки.

И. Т. Поповъ: Игра съ думи.

В. Коларовъ: . . . идеология, която води само къмъ война, къмъ взаимно изтрѣбление, къмъ завоевания, а не къмъ миръ, не къмъ благоденствие. Съзирайки, слѣдователно, опасностъ въ тѣзи идеи, вие обявявате война на тѣхъ.

К. Досевъ: Война обявяваме не на вашитѣ утопии, а на срѣдствата, съ които искате да прокарате вашитѣ утопии, на вашитѣ възвания.

В. Коларовъ: Но, г-да, ако искате да се борите на тази идейна почва, е добръ, борете се. Г. г. народни прѣдставители! Никой не прѣчи на никого отъ васъ да проповѣдва каквито ще идеи.

Г. Кирковъ: Въ тѣзи възвания стои, че депутати отиватъ да обиратъ новитѣ земи и търгуватъ по най-безобразенъ начинъ. Тамъ ви е заболѣло васъ, че разкриха какви сж вашитѣ патриоти, които обиратъ населението съ десеторни цѣни, и какви сж военнитѣ коменданти. Свѣтътъ е кански писналъ противъ васъ!

К. Досевъ: Въ всѣки случай прѣдателство не вършимъ. Вие не можете да развалите армията — туй то!

Прѣседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звѣни)

Г. Кирковъ: Отъ това ви е страхъ. Тѣзи идеи освѣтляватъ вашето поведение и поведението на цѣлата ви класа. Когато работницитѣ войници мратъ въ окопитѣ, вие хо-

дите да печелите въ новитѣ и старитѣ земи подѣ покровителството на властѣта.

К. Досевъ: Ние сме пратили хора тамъ да се биятъ. Не сме търтеи като васъ, които да критикуваме и да разваляме армията. Вие съ вашитѣ възвания разваляте армията, учите я да напуца позициитѣ.

Г. Кирковъ: Цѣлъ народъ ви вижда, маската ви е смѣкната.

В. Коларовъ: Г-да! Обявявате война на идеитѣ. Въ този брой отъ „Военни Извѣстия“ се проповѣдва идейната война противъ идеитѣ. Прѣкрасно, водете я, . . .

Г. Кирковъ: Готови сме.

В. Коларовъ: . . . това е ваше право, ние нѣма никога да ви го отречемъ. Но, г-да, ние ще ви кажемъ само едно.

Г. Кирковъ: Вие нашия отговоръ го цензурирате и изхвърляте. Поставете на равни начала и нашия вѣстникъ като в. „Военни Извѣстия“, за да видимъ можете ли да ни излъжете насрѣща.

В. Коларовъ: Когато вие водите съ насъ една идейна война, приличаето ви задължава да позволите на насъ пакъ чрѣзъ идейни срѣдства да отговоримъ на вашитѣ възражения. Обаче вие обявявате идейна война само подѣ прикритието на цензурата; знаейки, че всички клѣвети, всички псувни и измислици, които могатъ да бждатъ хвърлени по нашъ адресъ и се хвърлятъ по нашъ адресъ, нѣма да бждатъ опровергани, защото нашитѣ пера сж счупени, защото нашитѣ уста сж заключени. Знаейки това, тогазъ позволяватъ си вашитѣ моралисти и възпитатели на войнството, на българския народъ да пишатъ примѣри, за да докажатъ фалшивостта на социалиститѣ. (Чете) „Примѣри за това има много: основаватъ се организации, за поддържането имъ се налага единъ данѣкъ на организираниитѣ въ видъ на членски вносъ, сврѣхъ всички други данѣци — данѣкъ, който нещастниятъ бѣднякъ отдѣля доброволно, въ името на поставения му лъжливъ идеалъ, отъ залѣка си или отъ този на дѣцата си. И защо се плаща този данѣкъ? За да се образува каса, около която да се навждатъ всевъзможни гладници и несрѣтници въ живота. Кждѣ е тукъ смисълътъ? Отъ една страна, на работниците се проповѣдва, че управниците имъ налагатъ данѣци, че тѣ имъ смучатъ кръвта за свои лични облаги, че всички управници и управления сж неразумни и потиснически, а отъ друга — сжщитѣ тѣзи спасители, развратители народни, налагатъ свои данѣци, разпореждатъ се съ тѣхъ безконтролно, ставатъ сами ръководители и управители на сдруженитѣ работници, досмукватъ имъ кръвта и при задружни прѣдприятия не имъ даватъ гласъ“.

И. Т. Поповъ: Една цѣла истина е казана.

К. Досевъ: Голѣма частъ отъ васъ сж паразити въ партията и се хранятъ отъ труда на работниците.

В. Коларовъ: Г. г. народни прѣдставители! Когато клѣветите, позволете на това работничество, на което вие приписвате подобни обвинения, то само да излъже да каже вѣрно ли е това или не е вѣрно. Но вие не му позволявате да пише, не му позволявате то да изкаже свободно своитѣ мисли въ събрания, неговитѣ уста сж запушени. Продължавайте, продължавайте, никой нѣма да ви спрѣ. Но не евѣпросѣтъ тамъ. Г. г. народни прѣдставители! Не мислете, че азъ ще си въведа въ особенъ голѣмъ грѣхъ всичко това, което вършите, и не мислете, че азъ ще видя въ него голѣмото зло, което вие вършите. Не е тамъ всичкото. Вие се борите, отъ една страна, съ морални, идейни срѣдства, отъ друга страна, вие не се задоволявате съ тѣхъ. Това е само прикритие, това е само лицемерие, фактически — и вие тамъ възлагате надеждитѣ си — вие организирате физическо изтрѣбление и прѣследване на социалъ-демократитѣ, фактически вие организирате разсипването и унищожението на Социалъ-демократическата партия. Но, г. г. народни прѣдставители, не е тамъ страшното, отъ него не се боимъ, защото вие можете и да убивате, и да бѣсите, и да застрѣлвате; . . .

К. Досевъ: Това болшевикитѣ правятъ.

В. Коларовъ: . . . вие можете да унищожите и партийната организация, вие можете да арестувате, да сждите и да затваряте, но неужели всичкото се изчерпва съ това?

Ами то е много лесно, г-да! Има друго, г. г. народни прѣдставители! Азъ ви питамъ: вие хлѣбъ гарантирахте ли на войската и народа, прѣхраната осигурихте ли? Вие давате ли на народа облѣкло достатъчно, вие давате ли му една перспектива за скорошно свършване на войната, за туряне край на неговитѣ безгранични страдания? Г. г. народни прѣдставители! Напротивъ, чрѣзъ личния си примѣръ, чрѣзъ личнитѣ си дѣла, българската буржоазия съ своитѣ прѣдставители, много отъ които и тукъ засѣдаватъ, не прави нищо друго, освѣнъ да вдѣлбочава кризата, да увеличава глада, да увеличава страданията на маситѣ, да продължава войната, да я прави безконечна. И българската националистическа буржоазия, подобно на буржоазитѣ въ другитѣ страни, днесъ е разтворила уста; тя реве, тя иска земя, иска пари, иска обезщетение, иска продължение на войната.

Нѣкой отъ дѣсницата: Не е вѣрно, ти сънувашъ!

В. Коларовъ: Продължавайте, г-да. Ето и онѣзи отъ другата страна, на лакомството, на голѣмитѣ, страшнитѣ апетити, проявявани отъ вашитѣ съюзници и отъ България въ течение на тази война, отговарятъ съ рѣшение да продължаватъ войната. Борятъ се двѣ групи отъ една и сжща управляюща класа, които сж раздѣлили свѣта; борятъ се заедно да ограбватъ народитѣ, които тѣ владѣятъ; борятъ се да владѣятъ, да си раздѣлятъ свѣта. Е добръ, това, г. г. народни прѣдставители, означава продължение до безконечност, безъ край на тази война. И днесъ, когато вие говорите за велики задачи, за велики идеи, за исторически цѣли, азъ ви питамъ: вие имате ли въ този моментъ едно ясно прѣдставление за края на войната, за близкия или далеченъ край? Знаете ли вие накждѣ отивате, какво приготвявате фактически на българския народъ? Вие можете ли съ спокойна съвѣсть да кажете, че българскиятъ народъ отъ тази война ще излѣзе здравъ, читавъ, съ силно стопанство, съ закрѣпнала енергия, и че той ще бжде въ състояние да се бори, да устоява своята независимост, своето благоденствие? Вие не можете да кажете това, г. г. народни прѣдставители. Напротивъ, вие всички въ себе си треперите душевно прѣдъ неизвѣстността, защото тя е страшна. Но вие продължавате по сжщия пѣтъ, защото вие прѣдставлявате интереситѣ на капиталиститѣ, вие прѣдставлявате властѣта на господствующата класа. Тая властъ ви кара да вървите нататѣкъ, за васъ нѣма връщане. Ето, г. г. народни прѣдставители, тамъ е голѣмата опасност, а не е въ идеитѣ на социализма. Идеитѣ на социализма сж естествень, логиченъ плодъ на вашата политика. Ако не съществува експлоатация, ако не съществува ограбване, нѣма да съществува и социализмъ. Прѣмахнете вие, господствующи класи, тиранията, експлоатацията и социализмътъ ще изчезне. Но вие не можете да ги прѣмахнете, защото тѣ сж вашиятъ животъ, безъ тѣхъ не можете да живѣте. Вие засилвате експлоатацията, вие засилвате тиранията и по този начинъ вие хвърляте въ по-дълбока и по-дълбока криза народнитѣ маси.

Х. Бояджиевъ: По-голѣма тирания отъ тиранията на Троцки има ли?

В. Коларовъ: Ето страшната опасност. И тя не е въ социализма, който е само рожба, чедо на врѣмето, а тя е въ капитализма, тя е въ национализма, тя е въ милитаризма, които сж собствено първоизточникъ на всичкитѣ страшни злини. Ние сме спокойни прѣдъ тази хайка, която е открита по всички линии противъ нашата партия и противъ социалъ-демократията, защото ние знаемъ едно: бждашето не може да бжде друго, освѣнъ тържеството на интереситѣ на народнитѣ маси. Ние знаемъ, че бждашето не може да се прояви въ нищо друго, освѣнъ въ завоюване на властѣта отъ страна на работниците и на дребнитѣ селяни.

К. Досевъ: Тая розова картина въ Русия е нарисувана добръ!

В. Коларовъ: Ние знаемъ, че туй, което става въ Русия, г. г. народни прѣдставители, то ще стане съ една желѣзна необходимостъ и въ Германия, и въ Франция, и въ Англия. Кога ще стане, дали утрѣ, дали подиръ мѣсець, подиръ шестъ мѣсеца, подиръ даѣ или петъ години, това е свършено безразлично, но то ще стане.

Н. Харлаковъ: То става.

В. Коларовъ: И когато туй ще стане, то ще бжде господство, управление на работническитѣ маси. (Възражение

отъ дѣсницата и дѣсни центъръ) Г. г. народни прѣдставители! Това, което става тамъ, то неминуемо ще стане и тукъ. Вие нѣма да прѣвърнете България въ единъ оазисъ зрѣлъ една всемирна работническа демокрация. И България ще отиде по сѣщия пътъ, . . .

И. Т. Поповъ: А, чакайте!

В. Коларовъ: . . . защото никакъвъ другъ пътъ не съществува, защото вие водите съ вашата политика, съ вашето управление въ задънена улица, вие искате да спрете историята, вие искате да спрете развитието на обществото, но обществото ще счупи и прѣсне тѣзи вериги, съ които вие, искате да го вържете, и ще се развива свободно въ формата на една работническа демокрация, която ще изключи експлоатацията на работническитѣ маси, . . .

Х. Г. Поповъ: Тъкмо така, само че не съ картечници.

В. Коларовъ: . . . която ще даде сждбинитѣ на народитѣ въ рѣцѣтѣ на тѣхнитѣ производителни части. (Ржкоплѣскане въ крайната лѣвица)

Х. Г. Поповъ: Само не съ картечници.

Н. Харлаковъ: Когато работническата класа вземе властта, не само съ картечници, но съ всичко ще дѣйства, ако вие не се подчините.

Х. Г. Поповъ: Махнете картечницитѣ!

Н. Харлаковъ: Когато вземемъ властта, подчинявайте се тѣй, както ние днесъ се подчиняваме, а ако не се подчинявате, не картечници, ами и повече ще има.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни)

Х. Г. Поповъ: Далечъ само картечницитѣ отъ българския народъ, далечъ Троцкиевия миръ. Съ картечници ще управлявате вие, но копралъ ще играе!

Х. Кабакчиевъ: Вие управлявате съ войници.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: (Звъни) Моля Ви се, г. Кабакчиевъ!

Х. Кабакчиевъ: 40 хиляди войници сѣж осѣдени.

Г. Кирковъ: И повече отъ 800 офицери.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Илия Януловъ.

И. Януловъ: Г. г. народни прѣдставители! Започнатитѣ спорове нѣма да ни занимаватъ, затуй защото тѣ бѣха въпроси на първо четене, въпроси, безъ съмнѣние, и на второ четене. Ще се спра само на нѣколко второстепенни въпроси въ свръзка съ законопроекта.

Въпросътъ е за повишението заплатитѣ и пенситѣ на чиновницитѣ. Съ удоволствие трѣбва да признаемъ, че Народното събрание и правителството въ края на краищата се вслушаха въ гласа на чиновницитѣ и пенсионеритѣ и се рѣшиха да направятъ нѣщо, смѣло: даватъ се 120.000.000 франка за чиновницитѣ и пенсионеритѣ. Но веднага трѣбва да добавя, че скѣпотията на живота е много голѣма, че възразенията на чиновницитѣ сѣ свършено прави, заради туй защото съ тѣзи 60, 100, даже и 200 л. нищо не може да се помогне. Ще трѣбва непрѣмѣнно нормировката на живота да се стегне, а въ случай че скѣпотията на живота си върви така, всичкитѣ тѣзи 60, 70, 100 и 200 франка нѣма да помогнемъ свършено нищо и на всѣка стѣпка ние ще се срѣщаме съ скѣпотия, съ мизерия, съ недохранване на населението.

Г. г. народни прѣдставители! Въ законопроекта, специално въ таблицитѣ, сѣ допустнати непълноти. Най-напрѣдъ въ законопроекта се говори за дневни пари, но за петинката не се споменава нищо. Зная много добръ, че духътъ на разбиране въ комисията и духътъ на говорене на г. министра на финанситѣ или на неговия замѣстникъ е, че петинката си остава, но както е сега въ законопроекта, ще трѣбва непрѣмѣнно въ декларацията на министра на финанситѣ да се каже, че петинката си остава независимо отъ това увеличение, макаръ че е зачеркната въ текста на законопроекта за милиардния кредитъ.

Докладчикъ С. Дойчиновъ: Туй е обяснено.

И. Януловъ: Второ, въ втората забѣлжка на таблицата за добавъчното възнаграждение се говори за подпо-

магане на чиновници, въ случай че тѣ живѣятъ заедно съ своитѣ родители. Свободата на чиновника да живѣе съ родителитѣ си се покрива съ друга свобода — съ свободата на държавата да го вземе отъ София и да го хвърли въ Скопие, да го вземе отъ Скопие и да го хвърли въ Драма, въ Тутраканъ и т. н. Не можете вие да задължите служащия и чиновника да живѣе непрѣмѣнно съ родителитѣ си, затуй защото това не влиза въ неговата свобода, а това е свобода на държавата. Е добръ, въ законопроекта се казва, че подпомагане ще става само тогава, когато именно чиновникътъ живѣе съ родителитѣ си. Въ дадения случай ще трѣбва да стане задраскване на тѣзи думи „живѣе съ родителитѣ си“, или пъкъ ще трѣбва непрѣмѣнно въ декларацията на министра или на докладчика да се подчертае, че живѣене съ родителитѣ не се разбира въ физически смисълъ на думата, но се разбира чиновникътъ да ги поддържа. Даже когато живѣятъ заедно не е толкова необходимо да се подпомага, колкото е необходимо, когато живѣятъ отдѣлно.

На трето мѣсто, спирамъ вниманието на г. министра, сѣщо така и на г. г. депутатитѣ, върху това, че въ първата таблица за пенситѣ е станало едно малко смѣшние. Всички пенсии се дѣлятъ на пенсии въ военно врѣме и пенсии въ мирно врѣме. Съ пенситѣ за военно врѣме се занимахме въ 1915 г. и направихме увеличение на военноинвалиднитѣ пенсии. Сега сѣщо така въ закона за пенситѣ, по прѣдложение на г. Костуркова, се направи едно значително увеличение. Втората категория сѣ пенситѣ въ мирно врѣме. Тѣ се дѣлятъ на пенсии за изслужено врѣме и на пенсии вслѣдствие на болестъ и инвалидность. Тази втора категория е изпусната. Прѣдставете си, нѣкой сѣдия е отишълъ да изпълни длъжността си, разболѣва се, осакатѣва или умира; той е инвалидъ. Ще трѣбва, слѣдователно, и тѣзи пенсии да се прибавятъ заедно съ пенситѣ за мирноврѣменна инвалидность.

На четвърто мѣсто и най-главно, азъ ходатайствувамъ за прѣмахване забѣлжката въ втората таблица за пенситѣ. Направилъ съмъ статистика за пенситѣ въ България, имахъ случай да я прочета въ комисията по Министерството на финанситѣ. Вземамъ всички пенсионери прѣзъ 1912 г.; излиза, че 92% отъ тѣхъ получаватъ отъ 9 до 95 л. пенсия. Това е за гражданския фондъ. Отъ военния фондъ отъ 9 до 100 л. взематъ 62%, а всички други пенсии достигатъ, значи, до 200, най-много до 250 л. Отъ военнитѣ само 16 души достигатъ до 400 л. Г. г. народни прѣдставители! Въпросътъ се касае за 15 хиляди сѣмейства, не за 16 души генерали, не за 16 души заможни хора. Въ комисията се споменава името на Тенева. — „Защо да повишимъ пенситѣ на пенсионеритѣ, да помогнемъ на Теневи и на други?“ Г-да! Недѣйте подпомага Тенева и други и генералитѣ, ние за това не дѣйствуваме, но азъ ви казвамъ, недѣйте заради туй слага такава нещастна забѣлжка, че въ случай, че пенсионерътъ разполага съ 60—70 л. доходъ, не му се дава никакво добавъчно възнаграждение. 92% отъ тѣхъ взематъ пенсия отъ 9 до 95 л.; всички тѣзи хора, сираци като вземете, вдовици, млади, стари, сѣ си намѣрили нѣкаква работа и трѣбва да си намѣрятъ, и добръ сѣ сторили, трѣбва да гледаме да ги принудимъ да си намѣрятъ работа; тѣ не могатъ да живѣятъ съ 50 л. пенсия и затова си намиратъ работа въ канцеларитѣ и санитарната служба, кѣдѣто имъ плащатъ по 50—70 л., намиратъ си работа по трамваитѣ, кѣдѣто имъ плащатъ 60—70 л. и пр. Вие сега какво имъ казвате съ забѣлжката? „Ще ви даваме 90 л., съ условие да не получавате нищо друго“. Прѣкрасно, г. г. народни прѣдставители. Когато създадохме закона за войничкитѣ подпомагания, ние извършихме сѣщата грѣшка, и до голѣма степенъ се дължи тая грѣшка и на моето сътрудничество, защото всички ние нѣмахме тая опитност. Ние казахме така: щомъ има заплата отъ 50 л. нагорѣ, нѣма да получава помощъ. Имаше маса работници, момичета и пр., особено въ Пловдивско, които иматъ право да получаватъ по 40 л. възнаграждение, защото сѣ синове или дѣщери на войнички сѣмейства; тѣ си казватъ: „40 л. ще получа въ случай че си стоя съ скръстени рѣцѣ въ кѣщи, 50 л. вземамъ въ фабриката или 60 — въ трамваитѣ или 80 — въ Сингеръ и т. н.“. А сега ние имъ казваме: „Ще ви даваме 70 л. за бездѣйствие, или ако допуснемъ, че получавате 100 л. заплата, слѣдвави се да получите увеличение на пенсията 60 л., вие ще получавате 60 л. увеличение само ако се откажете отъ работа, а ако работите, нѣма да го получите“. Момчетата и момичетата ще си кажатъ тѣй: „60-тѣ лева ще си получавамъ така, безъ никаква работа, а днесъ, прѣзъ врѣме на войната, се работи не 8 часа, а 10—12 часа; вмѣсто да получа 80 л. за всичката тая работа, азъ ще си получавамъ 60—70 л., ще стоя въ кѣщи и ще изкарамъ 10, 20, 30, 40 л.“. Виждате,

че тая забължка е абсолютно абсурдна, врьдна, ненужна. Ние ще развратимъ населението, ще го накараме да лънува, а, отъ друга страна, маса хора ще накараме да възнегодуватъ. Напр., нъкой получава 100 л. пенсия и намърва работа за 120 л. — всичко 220 л.; какво е то, когато има петъ дъца? Ние ги вземаме за два работни дни, а въ сжщото врьме сме въ сждилицето, по търговия и т. н., а на него вие давате 200 л. да живъе съ дъцата си! И сега комисията ръши, г. министъръ Бакаловъ заяви, че се дава извѣстно увеличение, зарадва се населението и нъкой, неизвѣстно кой — въ комисията туй не е станало, туй докладчикътъ не е направилъ и г. министърътъ не го е направилъ — нъкой слага забължка отдолу и елиминира извѣло рѣшението на Народното събрание. Отдѣ пакждѣ? Може би тая забължка ще се разучи и обмисли, но тя е врьдна, развратителна. Вмѣсто да внесе онова успокоение, за което — азъ имамъ куража да кажа — всички трѣбва да дѣйствуваме и работимъ, когато мизерията, гладътъ и други причини каратъ населението да негодува — една отъ голѣмитѣ причини за негодуванието е, безъ съмнѣние, гладътъ — тя внася безпокойствие. А ние трѣбва да внесемъ успокоение въ българското население. Защо е тогава тая забължка? Мотивътъ е налице и има само едно възражение, че имало много богати пенсионери въ кафе на Македония, дѣто вземали по 300 л. пенсия — тя е най-голѣмата гражданска пенсия за 20-годишна държавна служба — и се занимавали съ друга работа, на такива хора защо да имъ дадемъ по 90 л. увеличение? Но такива сж само 8%; заради тѣхъ — азъ, социалистъ, ще ви кажа — не дѣйте си разваля закона. А ако пакъ трѣбва да остане тая забължка, нека си остане, но турнете единъ минимумъ на доходъ, който да съотвѣтствува на отхранването на населението, да има единъ минимумъ за сжществуване. Сега минимумътъ за сжществуване на единъ човѣкъ е 150 л. най-малко, и то пакъ да живѣе въ пълна мизерия, за едно сѣмейство трѣбватъ 200—250 л. най-малко. Пакъ и обърнете внимание, г. г. народни прѣдставители, че дѣйствително срѣдно взето, сега вие ще видите, че за по-малко отъ 250 л. никой не се рѣшава да работи; работятъ всички тия нещастни дѣца, момичета, момчета и старци, защото си допълнятъ своята пенсия. Ние трѣбва да бждемъ доволни, защото вкарахме въ работа и пенсионеритѣ. Вие, които настоявате да остане непрѣмѣнно тая забължка, защо тогава не турнете единъ минимумъ на доходъ?

Х. Г. Поповъ: Има направено такова прѣдложение.

И. Януловъ: Да кажемъ, доходътъ е 300 л.; моето мнѣние е, до 300 л. да се дава непрѣмѣнно добавъчно възнаграждение, а оттамъ-нататъкъ да не се дава. Видѣхъ въ канцеларията или въ прѣдседателството — не помня добръ — депозирано едно прѣдложение за до 200 л. Въ всѣки случай, ако до 300 л. не се приеме, нека се приеме до 200 л. Но азъ ходатайствувамъ прѣдъ Народното събрание, прѣдъ г. министра, прѣдъ г. докладчика и прѣдложителя на тоза второ прѣдложение да се приеме до 300 л. Сумата е извънредно малка.

Докладчикъ С. Дойчиновъ: То се прие до 200 л.

И. Януловъ: Поскѣпването отива много бързо и заради туй до 300 л. би било най-малкото, за получаване на добавъчно възнаграждение. Ако взема 250 л., и то да се прибави „чистъ доходъ“, да има право да си получава своето възнаграждение. Въ противенъ случай, ако не се приеме това, азъ се присъединявамъ къмъ прѣдложението на г. докладчика за до 200 л. и тогава оттеглямъ своето прѣдложение. Но ако и до 200 л. не се приеме, тогава излиза, че ние дѣйствително не знаемъ какво правимъ.

Азъ ще резюмирамъ прѣдложението си. Моля г. министра, въ духа на неговото говорене, да направи декларация, че петинката остава; второ, за че не трѣбва чиновникътъ да живѣе непрѣмѣнно при родителитѣ си; трето, да се допълни съ мирновръмненни инвалидни и народни пенсии и на четвърто мѣсто, тая забължка за пенсията, съ която се елюдира прѣдложението, или свършено да се прѣмахне, или да се приеме единъ минимумъ на чистъ доходъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ И. Момчиловъ: Има думата г. Дечо Теневъ.

Д. Теневъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Прѣдъ насъ за пръвъ пѣтъ виждаме една доста голѣма цифра, отъ която сме се плашили дълго врьме, една милиардна цифра, и не само милиардна, но милиардъ и

139 милиона бѣше, а виждаме какъ лесно, когато имаше прѣдложение, искане отъ правителството за една такава сума, изъ единъ пѣтъ въ комисията се прибавиха още 120 милиона лева, когато тѣ сж равни на нѣкогашнитѣ държавни бюджети, може би, за една-двѣ бюджетни години. Но всичко това докара днешната война, днешната правителствена политика, по-право да се каже, която е политика на войната. Азъ желяхъ г. министърътъ на войната и г. министърътъ на финанситѣ, когато правѣха своитѣ изложения по тия високи кредити, нѣщо по-подробно да изтъкнатъ, какждѣ и какъ се разходватъ тия грѣшни български милиони. И дѣйствително, нѣкои работи се казватъ, но много нѣща се прикриватъ. Това е, не ще съмнѣние, затова, че не искатъ да извадятъ всички кирливи ризи на пазара, дѣто го казватъ. Ето защо азъ считамъ за свой дългъ, отъ името на групата, къмъ която принадлежа, да кажа нѣколко думи по разходването на тѣзи милиони.

Виждаме изъ единъ пѣтъ въ комисията да се приематъ 120 милиона лева за добавъчно възнаграждение на чиновникитѣ и пенсионеритѣ по гражданското и военното вѣдомства; виждаме да се харчи и една сума за нѣкакви ордени — това още въ чл. I е ясно.

Г. г. народни прѣдставители! И по-рано говорихъ нѣколко пѣти по положението на чиновникитѣ. Нѣма да се спирамъ надълго сега да критикувамъ това положение, но казахъ по-рано и сега ще кажа, че и съ това добавъчно възнаграждение нѣма да улесните тѣхното материално положение или да прѣмахнете скѣпотията на живота; други срѣдства трѣбватъ, а тѣзи срѣдства сж: правителството да работи денъ и ношъ за по-скорошното докарване на мира, защото за България войната е свършена отдавна, както и самото правителство прокламира, че тя е свършена на 29 ноемврий 1915 г. Самото правителство сега трѣбва да се попита и да си отговори на въпроса: докога още ще кара войната и за чии интереси българскиятъ народъ ще харчи своитѣ сили, енергия и срѣдства въ свѣтовната война? Г. г. народни прѣдставители! Ние виждаме, че при всичкитѣ увеличения на чиновническитѣ заплати — съ едната пета и съ добавъчното възнаграждение — пакъ доволство нѣма и съ една петиция до Народното събрание искатъ пакъ увеличение на своитѣ заплати. Но тѣ го искатъ само върху едно положение, върху една база и съ право донѣкъждѣ. Когато наблюдаватъ поотблизо нашитѣ индустриалци, нашитѣ депутати, които се занимаватъ съ търговия, когато виждатъ голѣмитѣ печалби сега въ врьме на войната и когато виждатъ гешефтитѣ какъ вървятъ, тѣ виждатъ, че не сж въ това положение, но тѣ се лъжатъ въ едно, когато казватъ, че много отъ земеделѣскитѣ стопанства въ България сж достигнали до доходи отъ 50 до 100 хиляди лева, само отъ тютюнитѣ и отъ лозята, отъ вината. Ето едно тѣхно заблуждение, ето едно нѣщо, въ което тѣ сж повѣрвали и вече пишатъ, че при това положение въ България на тѣхъ трѣбва да имъ се увеличатъ заплатитѣ. И азъ поддържамъ, ако такова нѣщо има въ България, ако множество земеделѣски стопанства сж получили отъ 50 до 100 хиляди лева само отъ тютюни или отъ нѣкакви вина, то и на чиновникитѣ трѣбва да се платятъ не двойни, както тѣ искатъ, а даже тройни заплати. Но такова нѣщо нѣма, а има голѣмо увеличение на доходитѣ само чрѣзъ спекулацията днесъ, която създаде войната и правителството.

Г. г. народни прѣдставители! Тукъ се иска увеличение на пенсията по гражданското и военното вѣдомства. Прѣдлага се една таблица, която бѣше изработена отъ г. д-ръ Сакарова, широкъ социалистъ, която г. министърътъ на финанситѣ е възприелъ и по която става едно увеличение. Наистина, тукъ този пѣтъ малко по-справедливо е наредено, по-малка разлика има за голѣмитѣ, но все пакъ си личи една несправедливост. И ние бихме се съгласили да се даде нѣщо и на чиновникитѣ по този редъ, но както и други пѣтъ съмъ казвалъ, трѣбва да се даде на онѣзи, които дѣйствително иматъ нужда, а на онѣзи, които сж съ по-голѣми заплати, които и безъ туй взематъ достатъчно, по 3, 4, 5, а нѣкои 10 хиляди лева, трѣбва по възможностъ да не имъ се дава, или ако не може заплатата имъ да се намалява, поне да не се увеличава. А ние виждаме, че и съ сегашната наредба, която се поддържа и отъ страна на социалиститѣ, тази несправедливост не се махва. Нѣма да упрѣквамъ социалиститѣ въ това, защото това сж тѣхни разбирания, но азъ мисля, че идентъ на тѣхнитѣ народни прѣдставители не сж такива. Г. Януловъ, като говори сега, доказа, че онова, което ще се даде на пенсионеритѣ, и то нѣма да бжде така справедливо, че пакъ ще има една голѣма несправедливостъ и несправедливо ще дадемъ грѣшни български левове. Пенсионеритѣ у насъ не сж длъжни да живѣятъ само съ

своята пенсия. Единъ човѣкъ, който служи 20 и нѣколко години на държавата, той не трѣбва да става сѣтиѣ тежестъ на държавата и тя да го поддържа. Ако ние се рѣководимъ отъ това, че единъ държавенъ чиновникъ днесъ получава нѣкаква си пенсия, военна или гражданска, за изслужено врѣме, тогава трѣбва да помислимъ, че въ България не живѣятъ само чиновници, че въ България живѣятъ и други съсловия. Каква пенсия вие давате на работнитѣ съсловия, които работятъ не 20, а 50—60 години? Ами на земеделското население, което работи и денъ и нощъ, на тѣзи 70 до 100 годишни старци, които сега работятъ, каква пенсия давате, когато станатъ недѣжгави и изпаднатъ въ положение да нѣматъ нищо? Какво се дава на тѣзи съсловия, които сѣ народътъ и поддържатъ държавата, защото, наистина, държавата безъ чиновници не може, но пъкъ най-големата подкрѣпка на държавата е въ работнитѣ маси, които не взематъ нищо, а само плащатъ? Защото вземете, напр., чиновницитѣ. Ако нѣма кой да имъ плаща, тѣ нѣма да струватъ петъ пари и не могатъ да образуватъ държава. Г. г. народни прѣдставители! Нѣма да продължавамъ повече по този въпросъ, ще кажа само, че азъ не сподѣлямъ възгледитѣ на нѣкои, които поддържатъ това положение: да се дава и все да се дава.

Сега ще кажа нѣколко думи за орденитѣ. Въ бюджета на Върховното правителство има нѣколко хиляди лева, които се даватъ за ордени, а сега и тукъ въ този законопроектъ виждаме пакъ 500 хиляди лева за ордени. Г-да! Значението на орденитѣ отъ гледището на военнитѣ и на онѣзи, които мислятъ, че чрѣзъ орденитѣ може да се отбѣлжи геройството, отживѣ врѣмето си. Петъ пари не струва една дрънкулка, закачена на каквѣто щете герой, когато неговиятъ стомахъ е празенъ и когато той е голъ и босъ. Тѣзи 500 хиляди лева недѣйте ги харчи за нѣкакви дрънкулки, отъ които ще печелятъ нѣкои сарафи. Виждате, че въ това направление вървятъ даже и народнитѣ прѣдставители, разбира се — нѣкои по неволя. Счетоводството удържа по нѣколко хиляди лева за нѣкакви дрънкулки, които да се дадатъ и на насъ, а виждаме, че правителственитѣ автори на това прѣдложение днесъ се срамуватъ да закачатъ тѣзи дрънкулки.

Докладчикъ С. Дойчиновъ: Това е законъ.

Д. Теневъ: То не е мой законъ, г. Дойчиновъ. Въ всѣки случай, то е единъ законъ, който не е толкозъ умѣстенъ.

Докладчикъ С. Дойчиновъ: То е другъ въпросъ.

Д. Теневъ: Днесъ, когато вие ще разходвате тѣзи 500 хиляди лева и други прѣдвидени въ бюджета за ордени, азъ мисля, че на единъ герой по-добъръ ще подѣйствува, ако му дадете едно възнаграждение, даже ако то бжде 5 л. или по-малко. Ако му дадете едно възнаграждение по-големичко, у него ще има по-добъръ потикъ, отколкото съ една дрънкулка, защото виждаме, че тѣзи дрънкулки си изгубиха значението; тѣ днесъ не се даватъ на онѣзи дѣйствителни герои, а виждаме, както въ балканската война, така и днесъ, да се даватъ на онѣзи, които сѣ най-близки и най-угодни на своето началство. Виждате днесъ, че тѣзи отличителни знаци, които се даватъ за отличие, се даватъ днесъ за други заслуги. Днесъ онзи, който е заслужилъ като шпионинъ, който е направилъ нѣкакви издирвания за вжтрешнитѣ работи, на него се даватъ такива знаци. Така че, споредъ насъ, тѣзи дрънкулки, тѣзи отличителни знаци, които вие давате за повдигане героичността на българския народъ, сѣ си изгубили смисъла. И азъ мисля, че и сега, когато ще хвърлите нѣколко хиляди грѣшни ловове, пакъ напущо ще ги хвърлите; по-добъръ ги дайте на бѣдни хора, отколкото да ги давате на нѣкои сарафи да печелятъ.

Г. г. народни прѣдставители! Какво трѣбва сѣществено днесъ да се направи? Не дрънкулки и други залъгалки трѣбватъ на българския войникъ.

Р. Козаровъ: И не дрънкаме отъ трибуната.

Д. Теневъ: Мисля, че г. Теодоровъ въ първата война казваше: „На българския войникъ не му трѣбва нищо, не му трѣбватъ никакви заплати, достатъчно му е да има едно бойно отличие, единъ бѣлѣгъ, единъ орденъ, по който да се познава, че е герой.“

Г. Теодоровъ: Вие повтаряте едно изопачаване на моитѣ думи. Прочетете ги и ще видите, че ще ви харесатъ.

Д. Теневъ: Ние на фронта така ги четохме, г. Теодоровъ.

Г. Теодоровъ: За колкото сте го купили, за толкозъ го продавате.

Д. Теневъ: Най-сѣществено сега трѣбва да погледнемъ другадѣ, трѣбва да видимъ какво е днесъ положението на нашата войска, дали тя е нахранена, дали е обута, дали е облѣчена добъръ. Ако всичко това е извършено, тогава на правителството не му трѣбватъ никакви мѣрки, каквито онзи денъ г. военниятъ министъръ говори, че е взелъ противъ нѣкои, които разстройвали българската държава. Ако тѣзи нѣща не сѣ изпълнени, ако не е дадено достатъчно хлѣбъ, облѣкло и обувки на армията, тогава каквито мѣрки щете да вземете, да поставите на всѣки войникъ по единъ шпионинъ, да турите цѣлия български народъ въ услуга на вашето дѣло, това нѣма да ви помогне. Ако вие сами докарате едно такова положение отъ непрѣдвидливостъ или отъ нехайство, тогава вие — азъ не искамъ да защищавамъ социалиститѣ, които искатъ да използватъ всѣки единъ моментъ за своитѣ идеи, които дали сѣ прави или не, нѣма да се спирамъ на тѣхъ — ще бждете отговорни. Когато народътъ дойде въ положение да бжде гладенъ и босъ, той може да стане социалистъ, може да прѣгърне всичко и да стигне въ положение да не може да го спре отъ такъвъ единъ пътъ; затова трѣбва наврѣме да се взематъ всички мѣрки, за да не се създаватъ тѣзи условия, които нѣкои хора могатъ да искатъ.

Г. г. народни прѣдставители! Понеже тукъ се искатъ милиони и тѣзи милиони сѣ за цѣлитѣ на войната, за изплащане на реквизицията и друго, ще ми позволите да се спра малко, макаръ г. министърътъ на финанситѣ днесъ да ми отговори на едно питане, което бѣше по единъ специаленъ въпросъ. Сега азъ ще се спра малко на реквизицията какъ тя става у насъ. Вие знаете, че реквизицията, която се наложи отъ войната, ставаше отначало на низки цѣни, а изплащането, за което сме говорили по-рано, ставаше нередовно. Сега азъ ще излѣза съ нѣкои факти, за да ви докажа какъ става всичко това. Въ разнитѣ комисарски секции, въ реквизиционнитѣ комисии, които реквизириратъ добитѣкъ, правителството е успѣло да измъкне отъ редоветѣ на войската свои партизани и да ги назначи тамъ. Тѣ сѣ станали съдружници съ разнитѣ прѣдприемачи и доставчици и всички вършатъ обирчилѣкъ на хората, отъ които реквизириратъ разнитѣ добитѣци. Вие знаете на какви цѣни се реквизирираха въ началото конетѣ и работниятъ добитѣкъ — да не говоря за тѣхъ, защото сѣ много низки. Напоследѣкъ цѣнитѣ ужъ се покачиха, но не се даватъ пазарнитѣ цѣни. Ако на единъ човѣкъ му взематъ коня и ако го оцѣнимъ, както, напр., сега се оцѣняватъ конетѣ до 1.500 л., то за да си набави този човѣкъ такъвъ конь, който го реквизирира държавата и който кой знае кога ще го даде, той трѣбва да даде 2.000 л. Кой е този, който може да понесе една загуба отъ 1.000 л.? Защо тогава по единъ такъвъ законъ да се реквизирира? Та азъ мисля, че това не е въ полза или по-право не е въ интереса на държавата да реквизирира така въ ущърбъ на земеделскитѣ стопанства, ами държавата трѣбва да даде онѣзи цѣни, които дѣйствително трѣбва да се дадатъ, за да може още на другия денъ стопанинътъ да си намѣри добитѣкка, защото той не го е ималъ излишенъ, а го е ималъ за работа. Освѣтъ че низко се оцѣнява реквизирираниятъ добитѣкъ, но изплащането става бавно. Изплащането ставаше по едно врѣме съ реквизиционни квитанции, които се прихващаха за нѣкакви данѣци и бирницитѣ налагаха запоръ на извѣстни изплащания. Какво става? — Бирникътъ, като прихваща данѣка, смѣта лихвитѣ или по-добъръ да се каже глобата за закъснѣлитѣ данѣци, а пъкъ лихвата за реквизицията не се прѣдвижда да се плаща никога. Когато на единъ човѣкъ сте му реквизирирали добитѣкка за 2—3 години, бавите изплащането, правителството не плаща лихвата, а пъкъ ако закъснѣе съ нѣколко мѣсеца да плати данѣка, вземате му глоба за закъснѣли данѣци. Това е една много голяма несправедливостъ и държавата трѣбва да плати наврѣме, защото той нѣма отъ кждѣ другадѣ да вземе.

Г. г. народни прѣдставители! Една работа, която е въ свръзка съ дирекцията и съ реквизиционнитѣ комисии — и г. прѣдседателътъ не може да ме обвини, че се измѣствамъ отъ въпроса — е дѣто има прѣдвидени 10 милиона лева за реквизицията. Г. прѣдседателю! Понеже има 120 милиона лева на нова смѣтка увеличаване, позволете ми да кажа нѣколко думи не повече, а колкото трѣбва. Ще ви покажа нѣколко примѣра, които ставатъ въ сегашнитѣ врѣмена или ще ви цитирамъ единъ случай, защото не искамъ съ повече да ви занимавамъ, макаръ че има много. Дирекцията издаде документи на едни хора да угояватъ добитѣкка. Имашъ ли документъ за угояване на

добитък, ти можеш да закараш и най-мършавия и пак да мине за 250 л. живо тегло, а пък на производителя да закара и най-угоения, понеже нѣма патентъ за угояване, ще му дадатъ 150 л.

Нѣкой отъ лѣвия центъръ: 120 л.

Д. Теневъ: Ще ви кажа единъ случай. Единъ човѣкъ отъ с. Войвода — Дончо Чиликовъ се казва — праща едно дълго писмо и пита: „Окуцѣва ми волѣтъ, какво ще кажете?“ Наредбитъ му позволяватъ да го заколи. Отъ друга страна, ако го заколи, какво може да го прави? Той трѣбва да го продаде, че да си набави другъ добитък. Но не може да го продаде, закарва го на реквизиционната комисиия въ Нова-Загора. Въ реквизиционната комисиия се намиратъ нѣкои си Иванъ Омарчевски и Симеонъ Таукчиевъ, които, като прѣтегляватъ вола, казватъ: „Твоята волъ излиза на 522 кгр. живо тегло, по 170—783 л.; дай го на насъ за 800 л., ние ще го вземемъ, защото, казватъ, споредъ наредбата отъ 150 л. повече не можемъ да го вземемъ, но продаж го на насъ“. Както виждате, една работа, която не е въ интереса нито на реквизиционната комисиия, нито на производителя. И измамватъ човѣка и му взематъ вола за 800 л. и слѣдъ седемъ дни, понеже тия хора сж съгласни съ нѣкаква тамъ реквизиционна комисиия — всички сж едно — и съ нѣкои, които иматъ патентъ за угояване на добитък, този добитък се угоилъ дотолкозъ, че го продаватъ и минава по 250 л. за тѣхна смѣтка, и взематъ така 1322 л., като 522 л. турятъ въ джаба си. Откъдѣ накъдѣ двама души, които сж поставени да изпълняватъ наредбитъ и законитъ въ тази страна, отиватъ да вършатъ онова мошенничество надъ производителя и, друго, лично да се обогатяватъ, когато не сж положили никакъв трудъ? Когато да имъ платятъ заплатата, отиватъ и взематъ 522 л., като стоятъ тамъ въ своето положение на чиновници. Докога може да се търпи тази неправда и докога правителството ще търпи тия работи?

Г. г. народни прѣдставители! Дирекцията, съ всичкия си акълъ тази година дойде да нормира едни цѣни отъ 42 л. за 100-тѣ килограма зърнени храни и послѣ, когато се видѣ въ стѣснено положение, правителството, по интерпелацията тогава, бѣше заявило чрѣзъ министъръ-прѣседателя, че то е готово да даде 80 л., а най-назадъ виждаме, че не 80 л., а 70 л. го направиха. Тази цѣна бѣше до февруарий мѣсецъ, а сега пакъ го взематъ по 60 л. Тия работи трѣбва да не съществуватъ. Ние тукъ, Народното събрание, гласуваме милиарди вече, за да улеснимъ именно ония хора, които крѣпятъ държавата, защото ако тия хора се откажатъ да даватъ, не знамъ какво ще правите тогазъ.

Г. г. народни прѣдставители! Ще кажа нѣщо, което е дългъ повече на правителството, отколкото на военнитѣ. Правителството трѣбваше да вземе мѣрки за използуване на производството у насъ, да дава отпуски, а ние видѣхме, че правителството за тази работа не се е погрижило. Но на военнитѣ пакъ имъ дошло на ума да направятъ цѣщо въ това направление. Даватъ отпуски, но понеже тамъ не сж компетентни по производството тия, отъ които зависи тази работа, тѣ не могатъ да ги дадатъ на онова врѣме, когато трѣбва да ги дадатъ, а ги даватъ, когато прѣмине работниятъ сезонъ за извѣстно земеделско производство, и виждаме, че твърдѣ малко се прави въ това направление. Единъ въпросъ, напр. Кооперативната банка се обръща да иска извѣстенъ отпущъ на кисаеръ-дѣловодителитъ на кооперациитѣ въ България, каквито има около 200 души. Тѣхъ не трѣбва да ги уволняватъ, но да имъ дадатъ отпущъ само по 1 мѣсецъ. Кооперативното дѣло, доколкото у насъ има кооперации, въ селата играе доста важна роля, и днесъ сѣмействата на членоветъ на кооперациитѣ, които сж на бойното поле, ако сж спестили по нѣкоя банкнота, нѣма кждѣ да ги скриятъ, кражби ставатъ всѣки денъ, мишкитъ ги ядатъ, а пъкъ иматъ дългове къмъ кооперациитѣ и трѣбва да се плати нѣщо отъ заемитъ и да се направи извѣстно погашение. Но кооперациитѣ, останали безъ касиеръ-дѣловодители, не могатъ да работятъ; а трѣбва да се приключатъ годишнитѣ смѣтки, и тогазъ може да се остави нѣкой, който не е толкозъ запознатъ, но ще му кажатъ: „Тукъ ще впишешъ“. Но тази работа трѣбва да се нареди и само единъ мѣсецъ отпущъ се иска, а военнитѣ казватъ: „Да уволнимъ една партида отъ 20 души, които сж въ България, можемъ, но отъ фронта не можемъ да вземемъ 200 души, г-да, защото се деморализира българската армия“. Отъ тази армия изкарахте всичко, каквото можете, за шпиони, не знамъ какви, разни детективи и ги използувахте, само и само да не сж въ строя. А днесъ, ако отъ тази армия извадите 200 души касиеръ-дѣловодители, военнитѣ се страхуватъ да не демо-

рализиратъ армията. Ами самитѣ войници, които сж членове на дѣлото и които съзнаватъ, че касиерѣтъ, като си отиде, ще изпълни една обща работа, ще гласуватъ даже за тази работа, а нашитѣ военни и до денъ днешенъ не сж направили нищо по този въпросъ. И сега, напоследѣкъ, виждамъ пакъ редовни отпуски, каквито се слѣдватъ и на другитѣ съсловия. Който си дойде изморенъ отъ окопитѣ, едва може да си почине, и азъ виждамъ, напр., хора отъ Стара-Загора, които не се занимаватъ съ земледѣлие, но съ други нѣкакви занятия, като си дойдатъ въ отпущъ, почиватъ си, правятъ разходки, бани, а българскиятъ земледѣлецъ го задължаватъ да вземе отъ кмета едно удостоверение, че е изоралъ 30 декара за 20 дни.

Министъръ Ж. Бакаловъ: Чистъ отпущъ е 20 дни.

Д. Теневъ: Вчера ида отъ село, та знамъ колко е отпущѣтъ, и отпущѣтъ не е извънреденъ, а редовенъ. Ако той се дава извънредно, то е друго, а това е нѣщо невъзможно, непоносимо, защото и климатическитѣ условия не му позволяватъ да изоре 30 декара. Даже при сегашното врѣме и 20 дни пълни да работи, пакъ не може да изоре тия 30 декара.

Г. г. народни прѣдставители! Не единъ пътъ сме обръщали вниманието на правителството, да оставимъ военнитѣ на една страна, защото ако днесъ питате и слушате военнитѣ, тѣ биха обрънали всичкитѣ училища на казарми, тѣ биха милитаризирали цѣлѣта български народъ и даже, ако щете, и женитѣ биха направили войници. Дългъ бѣше на правителството да се занимае съ единъ сериозенъ въпросъ, по който, ако досега не е направилъ нищо, отъ тукъ нататѣкъ трѣбва да направи, защото той е, който що-го-дѣ ще може да спаси нашето положение. Това е въпросѣтъ за уволнението на нѣкои набори. Вие виждате, че селата въ България сж обезлюдени, просто на просто нѣма кой да работи, и тѣзи, които сж оставени да работятъ, сж станали толкова неджгави, че не знаемъ, какво поколение ще излѣзе отъ тѣхъ за въ бѣдаше. Правителството още когато обявяваше въ 1915 г., че войната за България е свършена, трѣбваше още тогазъ да каже на съюзницитѣ, че ние не можемъ да водимъ по-дълго война, че ние имаме нужда да уволнимъ извѣстни набори, да засилимъ нашето производство, да засилимъ нашата индустрия що-го-дѣ, но видѣхме, че правителството нищо не направи въ това направление. И до днесъ даже не е уволнило опълченскитѣ набори, не е уволнило данѣчнитѣ по-възрастни отъ 30 години нагорѣ. Не само това, ами правителството не е уволнило днесъ и онѣзи неджгави, хилави, каквито има въ армията. Ние чухме днесъ, че имаме толкова хилядна армия, а въ сжщностъ и половината отъ армията не е годна, и това е една тежестъ, товаръ на българската армия. Има инвалидни хора, на които държавата днесъ плаща пенсия, и тия негодни хора ги държатъ като войници и не ги пушатъ. Ако уволните тѣзи хора, тѣ ще намѣрятъ прѣхрана лично за себе си и нѣма да бждатъ въ тежестъ на българската държава да ги храни днесъ. За това правителството не е взело мѣрки и до днешенъ денъ не е направило нищо. Пък и ако до днешенъ денъ не е направило това, трѣбва да побърза да го стори, да уволни всички неджгави, които днесъ не работятъ нищо, макаръ да се числятъ тамъ въ нѣкакви ешалони. Ами тѣзи неджгави хора не могатъ да работятъ и стоятъ тамъ въ тежестъ на държавата и нищо не допринасятъ. Болницитѣ сж попълнени съ разни инвалиди, които трѣбва да бждатъ уволнени, но това не се прави. Днесъ трѣбва всичко това, което не е годно за военна тегоба, да го уволните и да останете съ една чиста армия и да кажете, че това е годно за работа, а всичко друго да употребите за производството. Довго е даже, ако единъ инвалидъ горѣ-долу е на частна работа — имаме такива примѣри — ще пълзи макаръ, но ще свърши нѣкоя работа, но щомъ е той войникъ, щомъ е пострадалъ веднѣжъ въ тая война, и да го държите вече, той нѣма никакъвъ куражъ да свърши работа за петъ пари; и другаритѣ му не могатъ да го накаратъ, и така той се явява голѣма тежестъ на държавата. Държавата нѣма полза отъ такива войници. Трѣбваше отдавна тая армия да се прѣчисти отъ такива войници и да имаме днесъ по-малко разходи, и, може би, нѣмаше да имаме толкова милиарди дългъ, каквито имаме днесъ.

Г. г. народни прѣдставители! Ще засегна единъ другъ въпросъ, въпросѣтъ за Добруджа. Нѣма да засѣгамъ сега въпроса чия трѣбва да бжде Добруджа, защото по този въпросъ никой не спори, защото тя трѣбва да е българска, защото е българска, но ще ви кажа какви сж моитѣ свѣдѣния за нея въ днешно врѣме, какво е поведението на нашитѣ съюзници спрѣмо добруджанското население. Не искамъ съ това да обиждамъ никого. Ако нѣкой смѣта, че се обижда

отъ такава една работа, билъ той съюзникъ или какъвто да е, да не я върши. Добруджа не е мушия или чалкъ на не знамъ коя държава, ами добруджанското население трѣбва да живѣе единъ животъ, какъвто го изискватъ човѣчината и правата, които трѣбва да се даватъ на човѣка. Въ Добруджа днесъ, за която казваме, че е българска, български власти ли се разполагатъ и разпореждатъ съ нея или наши съюзнически власти? Моитѣ свѣдѣния говорятъ, че въ Добруджа българската властъ не може да се прояви. Правителството се е показало недостойно, да кажа безсилно ли, да наложи българската властъ тамъ, и то днесъ, когато ни заявяватъ, че Добруджа я носятъ съ тепсия на България. Ще кажа, че при всичкото това, което, напр., може да ни радва, а именно че Добруджа ще стане българска, ние си оставаме съ фактитъ, че Добруджа въ днешния моментъ не е още българска. Тя се обира по единъ най-непочтенъ начинъ отъ нашитѣ съюзници. Ако тя се обира отъ нашитѣ неприятели, разбирамъ, но когато тя се обира отъ нашитѣ съюзници, и нашето правителство не издига гласъ, азъ не знамъ какво правителство имаме. Ще ви кажа факти, г-да: кметътъ на селото, отъ което сѣ били онѣзи моми и момци, които дохождаха да пѣятъ тукъ въ София, само зарадъ туй, че имъ далъ открити листове, е билъ глобенъ отъ съюзническитѣ власти съ нѣколко стотинъ лева. Това е фактъ, който никой не може да откаже. Налагатъ запоръ на свинитѣ въ Добруджа, и безъ разрѣшение никой нѣма право на Коледа да си заколи прасе. Обаче като идва Коледа, населението не може да се разпръва, защото не знае нѣмски, за да се разпръва съ нѣмскитѣ власти, и не може да пише по нѣмски, за да иска разрѣшение и да дава заявления, то си коли прасетата, и съюзнитѣ власти турятъ на всѣки, който си е заклалъ прасе безъ разрѣшение, по 300—400—500 л. глоба. Това е третиране, което никой напрѣдничавъ държава, която уважава себе си, не би го направила, макаръ да е съюзническа или неприятелска. Отъ извѣстно врѣме насамъ въ Добруджа цѣната на добитъка е доста поскѣпнала. Какво правятъ днесъ германскитѣ власти тамъ? Тѣ реквизируютъ на общо основание, обрали сѣ конетѣ на хората, даже и най-долнитѣ коне сѣ обрали. И когато единъ хубавъ конь струва двѣ хиляди лева, тѣ го реквизируютъ отъ 600 до хиляда лева. Миналата година въ една комисия ставаше въпросъ за набавяне на добитъкъ у насъ. Тогава нѣкои отъ болшинството, мисля, казваха, че Германия и Австрия сѣдѣ войната може да ни доставятъ коне, но волове не знаятъ отъ кѣдѣ ще вземемъ. Не ще съмнѣние, че тѣзи двѣ държави могатъ да направятъ това и то може да е въ тѣхенъ интересъ, защото ще взематъ добруджанскитѣ, както и българскитѣ коне, по 600 л. единия, за да ги даватъ послѣ на насъ по 3—4 хиляди лева. Затова правителството трѣбва да вземе мѣрки и да се постави като равно правителство съ правителствата на своитѣ съюзници, а не да бѣде така третирана една българска земя и едно българско правителство.

Г. г. народни прѣдставители! Онзи день, когато г. министърътъ на войната съобщи колко хиляди души сѣ паднали въ войната, когато говорѣше за военнитѣ грѣшки, когато хвалеше нашето воинство, ние се надѣвахме да каже даѣ думи за солунския фронтъ и за солунската катастрофа, която стана

Докладчикъ С. Дойчиновъ: Нѣма катастрофа, Дечо.

Д. Теневъ: Но г. министърътъ на войната не благоволи да каже нищо, когато е фактъ, и никой не може да го отрече, че на солунския фронтъ прѣтърпѣхме една голѣма и страшна катастрофа. Днесъ генералъ Бояджиевъ е уволненъ, дали е даденъ подъ сѣдъ или не, кой ще го сѣди и кога, това българскиятъ народъ не знае, но фактъ е, че когато единъ български войникъ, който отговоря лично само за себе си, за най-малкото прѣгрѣшение бива застрѣлянъ, днесъ нито единъ генералъ нѣма застрѣлянъ за тази катастрофа. Не говоря лично генералъ Бояджиевъ да бѣде застрѣлянъ, защото не знамъ дали той е виновникътъ, но когато нѣма никой виновенъ и правителството не смѣе да търси виновния, ние смѣемъ да речемъ, че самата политика на правителството е виновна. Правителството бѣше прѣдупрѣдено отъ разни страни, че тази офанзива къмъ Солунъ нѣма да успѣе и правителството не бѣше убѣдено, че ще успѣе.

Х. Г. Поповъ: Карай — ти си специалистъ и по стратегия!

Д. Теневъ: На войникитѣ тогава казваха, че ще отидатъ за два-три дена въ Солунъ, а когато тукъ се закризаха извънредната сесия, правителството не казваше туй, за-

щото не бѣше увѣрено, защото вършеше една акция, въ която не бѣше убѣдено, а казваше, че ще вземемъ само нѣкои стратегически пунктове. Обаче какво видѣхме? Видѣхме, че се почна офанзива, която се свърши съ катастрофа. Щѣхме да вземемъ Солунъ, а изгубихме Битоля.

К. Досевъ: Григоръ Василевъ! Ето единъ Вашъ съперникъ.

Д. Теневъ: Въ какъ на крайщата ще останатъ виновници ония български синове, които българскитѣ военни специалисти и българската политика ги закараха тамъ да ги избиятъ; въ края на крайщата нѣма да има никой виновенъ, освѣнъ пакъ тѣхъ ще изкаратъ виновни.

Г. г. народни прѣдставители! Г. военниятъ министъръ онзи день, като говорѣше, каза една много голѣма приказка, и ако нашето правителство продължава да я казва прѣдъ нашитѣ съюзници, кара българската държава къмъ много лошъ пѣтъ. Той каза, че ние сме доста силни да водимъ войната до край и ще водимъ войната до край.

С. Лилковъ: Ами какъ трѣбваше да каже?

Д. Теневъ: Разбирамъ, ако го казва за заблуждение на външния свѣтъ, но когато го казва на насъ тукъ въ Народното събрание, мисля, че нѣма защо да се заблуждаваме отъ такава една военна чѣчъ.

Х. Г. Поповъ: Не заблуждава никого, а казва самата истина!

Д. Теневъ: Не е това самата истина.

Х. Г. Поповъ: Който иска да се заблуждава, може да се заблуждава.

Д. Теневъ: Ако вие поддържате това, че сме готови до край да водимъ война, не знамъ кѣдѣ ще излѣзе краятъ на България.

Х. Г. Поповъ: На добъръ край.

Д. Теневъ: Дългъ се налага днесъ на българското правителство, ако то е българско, да каже на своитѣ съюзници, че малката България нѣма вече интересъ да продължава войната за чужди интереси.

Отъ дѣсницата: А-а-а!

Д. Теневъ: Още въ 1915 г. въ тронната рѣчь, подписана отъ всички министри и отъ българския царъ, се казваше, че нѣма неприятелски кракъ въ България, че за България войната е свършена . . .

К. Панайодовъ: Тѣй ви се иска на васъ.

Х. Г. Поповъ: Такова нѣщо нѣма, Дечо.

Д. Теневъ: . . . на 29 ноемврий, а г. министъръ-прѣдседателътъ заяви, че солунскиятъ фронтъ не е нашъ, а на нашитѣ съюзници; англичани и французи нѣма какво да искатъ отъ насъ.

Х. Г. Поповъ: Не е казано това; не си разбралъ, Дечо.

Д. Теневъ: Ако е така, какво прѣчи на нашето правителство да каже самата истина, . . .

К. Досевъ: Карай, карай!

Д. Теневъ: . . . да изтъкне, че българскиятъ народъ не е достатъчно силенъ да води тази война, че съ продължение на войната можемъ да си навлѣчемъ нѣкоя катастрофа? Ето, иде гладътъ. Армията е гола и боса, а вие не вземате никакви мѣрки да засилите нашата текстилна индустрия, за да облѣчете нашата войска. Привителството сѣщо така не иска отъ съюзниците да докаратъ повече войска на фронта. Тукъ има съюзни войски, които не вършатъ друга работа, освѣнъ извѣстни колетни служби. Колетитѣ хвърчатъ и София се напълни съ съюзни войници за техническа работа, а за фронта има малко. Трѣбва да засилимъ нашитѣ текстилни фабрики, а не да вземемъ вълната отъ българския производител и да му оставимъ само по три килограма, и да я даваме на германцитѣ, за да работятъ тѣхнитѣ фабрики, и да ни даватъ за армията шаеци отъ парцали, които не могатъ да траятъ повече отъ 5—6 мѣсеца. Трѣбваше да се изработи българска на-

турална стока и да се облече армията тъй, както трѣбва. Този начинъ на обличане нашата армия е катастрофаленъ.

Прѣдседателъ: Моля, говорете по прѣдмета.

Д. Теневъ: И ние виждаме до какво дередже дохождаме. Фактъ е, знаятъ го и г. г. министритѣ, че между курткиѣ и панталонитѣ, които ни даватъ нашитѣ съюзници, има такива на убити или умрѣли германски войници, или пъкъ носени и дадени на насъ като нови.

Х. Г. Поповъ: Простено е да се приказватъ такива глупости отъ тебе.

Д. Теневъ: Правителството трѣбва да знае, че за всичко това носи отговорностъ, и то ще носи отговорностъ прѣдъ потомството. Всѣки день трѣбва съвѣстѣта му да не му дава спокойствие, когато вижда такива работи, защото то е правителство, което трѣбва да отстоява българскитѣ интереси.

Ето защо въ заключение азъ пакъ ще кажа, че правителството трѣбва да работи за улесняване сключването на мира, защото за България трѣбва не съ дни и съ часове, а съ минути по-скоро войната да се свърши. Затова ние не трѣбва да продаваме сербезлъкъ и да казваме, че ще продължимъ войната до край, а трѣбва да кажемъ на нашитѣ съюзници, че не можемъ да продължимъ войната, и тѣ да гледатъ да се спогодятъ съ англичанитѣ, защото ние не искаме да се биемъ за чужди интереси.

Ето защо, г-да, азъ свършвамъ съ това пожелание: правителството да стои на поста си като българско правителство. Съ това азъ не искамъ да му уроня престижа, защото нѣма да бѣде добръ за България.

Прѣдседателъ: По чл. 1 има направено едно прѣдложение отъ г. Илия Януловъ.

Х. Г. Поповъ: И азъ направихъ едно прѣдложение.

Министъръ Ж. Бакаловъ: Съ Вашето прѣдложение се съгласявамъ.

Х. Г. Поповъ: Тогава нека се прочете изцѣло и гласува.

Докладчикъ С. Дойчиновъ: Азъ ще го прочета изцѣло.

Прѣдседателъ: Имате думата.

Докладчикъ С. Дойчиновъ: Г. г. народни прѣдставители! По чл. 1 отъ законопроекта съмъ длъженъ да дамъ слѣднитѣ обяснения.

На първо мѣсто, въ комисията ние измѣнихме старата редакция на чл. 1, като думитѣ „една пета“ намѣрихме за излишни, понеже е казано „съгласно съответнитѣ закони“. Длъженъ съмъ да заявя, че въ редакцията на чл. 1 подъ думата дневни пари се подразбира и едната пета, гласувана съ специалния законъ за дневни пари на държавнитѣ служители въ военно врѣме. Тукъ дълга да заявя, че подъ израза „държавнитѣ служители по всички вѣдомства“ се разбиратъ всички държавни служители, които носятъ това качество, безъ разлика дали тѣ получаватъ своитѣ заплати отъ държавния бюджетъ или ги получаватъ отъ специални фондове, каквито сж, напиримъ, чиновницѣ по общинскитѣ пѣтища, които получаватъ заплатата си отъ специаленъ фондъ, а се числятъ по щатъ къмъ Министерството на общественитѣ сгради, пѣтищата и благоустройството.

Нѣкой отъ дѣсницата: За изборнитѣ?

Докладчикъ С. Дойчиновъ: Изборнитѣ безспорно че нѣма да получатъ, тѣ не сж държавни служители.

Н. Харлаковъ: (Възразява нѣщо)

Прѣдседателъ: Моля!

Докладчикъ С. Дойчиновъ: Текстътъ си е текстъ, но азъ обяснявамъ какво се разбира подъ думата вѣдомства. Дълга да заявя, че иматъ право на добавъчно възнаграждение и онѣзи пенсионери, които сж станали такива вслѣдствие на мирноврѣмenna инвалидность, а така сжщо и онѣзи, които получаватъ народна пенсия. Това се прѣдвиджа въ втората таблица, която ще съставлява нераздѣлна частъ отъ чл. 1 и която таблица въ комисията не е минала, но се съдържа въ прѣдложението на г. министра на финанситѣ.

Понеже въ таблицитѣ напълно се пояснява какво добавъчно възнаграждение ще се дава, то съ съгласието на г. министра, като докладчикъ на комисията, приемамъ, щото въ общата частъ на чл. 1 думитѣ „съгласно съ съответнитѣ закони“ да се замѣнятъ съ „съгласно съ слѣднитѣ таблици“, които съставляватъ нераздѣлна частъ отъ чл. 1. Тия таблици, г-да, уреждатъ размѣра на добавъчното възнаграждение, което ще получаватъ държавнитѣ чиновници и пенсионеритѣ. Въ таблица първа за врѣменното добавъчно възнаграждение на държавнитѣ служители, както я прѣдложи г. министърътъ на финанситѣ, има едно малко измѣнение въ забѣлѣжка втора. Въ тая забѣлѣжка бѣ казано тъй: „съпругъ и съпруга, заемащи едновременно държавни служби, получаватъ добавъчно възнаграждение по първа категория“; сега ние прибавяме: „ако сж безъ дѣца, и по втора категория, ако сж съ дѣца“. Възприехме това измѣнение, защото то е прокарано като принципъ въ таблицата при опрѣдѣляне размѣра на добавъчното възнаграждение.

Втората таблица, както е прѣдложена отъ г. министра на финанситѣ, се допълня и измѣнява, затуй ще прочета изцѣло текста съ допълненията. Тя гласи тъй: „отъ 1 януарий 1918 г. до три мѣсеца слѣдъ общата демобилизация всички граждански и военни пенсионери, които получаватъ било лични, било наслѣдствени пенсии за изслужено врѣме и за мирноврѣмenna инвалидность“ — подъ думата мирноврѣмenna инвалидность се разбиратъ всички онѣзи чиновници, които при изпълнение на службата или по поводъ изпълнение на службата си сж станали инвалиди и сж пенсионирани по съществующитѣ закони — „както и пенсионеритѣ, които получаватъ било лични, било наслѣдствени народни, поборнически и опълченски пенсии, получаватъ мѣсечно добавъчно възнаграждение, както слѣдва:“ — остава сжщиятъ размѣръ, както прѣдложи г. министърътъ.

Забѣлѣжката, която гласи: (Чете) „Отъ това право не се ползватъ пенсионери, които, освѣнъ пенсиитѣ си, иматъ другъ мѣсеченъ доходъ, равенъ или по-голямъ отъ слѣдующото се добавъчно възнаграждение“, се измѣнява тъй: (Чете) „Отъ това право не се ползватъ пенсионери, които, освѣнъ пенсиитѣ си, иматъ другъ доходъ повече отъ 200 л. мѣсечно“. Това измѣнение се възприе и отъ г. министра, така сжщо и отъ мене като докладчикъ на комисията.

Прочее, моля чл. 1 да бѣде гласуванъ съ тия измѣнения въ общата частъ, а така сжщо и въ таблицитѣ, които азъ прочетохъ.

Министъръ Ж. Бакаловъ: Още едно обяснение съмъ длъженъ да дамъ по забѣлѣжка първа къмъ таблицата за врѣменното добавъчно възнаграждение, относително положението на чиновника, при когото живѣятъ неговитѣ родители. Г. г. народни прѣдставители! Ние разбираме и въ Министерството на финанситѣ се прилага така, че единъ чиновникъ, комуто се плаща добавъчно възнаграждение, ако въ послѣдствие бѣде прѣмѣстенъ нѣкъдѣ и по много причини не може да заведе майка си, братята си, които поддържа, било че не могатъ да пѣтуватъ, било и по други неудобства, било по невъзможностъ да ги поддържа тамъ, къдѣто отива и тѣ оставатъ на старото мѣстожителство, той получава добавъчно възнаграждение така, като че родителитѣ му живѣятъ при него.

Г. Димовъ: Г. г. народни прѣдставители, макаръ че г. докладчикътъ и г. министърътъ дадохъ обяснения, азъ не разбрахъ едната пета остава ли.

Министъръ Ж. Бакаловъ: Тя си остава.

Докладчикъ С. Дойчиновъ: Азъ заявихъ, че тя се включва въ общата частъ на чл. 1.

Министъръ Ж. Бакаловъ: Дневнитѣ пари, едната пета, гритѣ пети си оставатъ. Това е само увеличение на добавъчното възнаграждение.

Г. Димовъ: До военнитѣ отнася ли се?

Министъръ Ж. Бакаловъ: Разбира се, до всички вѣдомства.

Докладчикъ С. Дойчиновъ: Едната пета се включва въ израза „дневни пари“.

Прѣдседателъ: Има прѣдложение отъ г. Януловъ...

И. Януловъ: Г. прѣдседателю! Всички точки отъ моето прѣдложение сж възприети въ доклада на г. министра и г. докладчика и азъ намирамъ за ненужно да се гласува.

Прѣдседателъ: Тогава има друго едно прѣдложение отъ г. Коларовъ въ смисълъ: (Чете) „Първа категория, нежененъ или вдовецъ безъ дѣца — 100 л.; втора категория, жененъ безъ дѣца — 125 л.; трета категория, жененъ или вдовецъ съ едно дѣте — 150 л.; четвърта категория, жененъ или вдовецъ съ два дѣца — 175 л.; пета категория, жененъ или вдовецъ съ три дѣца — 200 л.; и шеста категория, жененъ или вдовецъ съ четири и повече дѣца — 230 л.“ Които приематъ туй прѣдложение, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Не се приема.

Които приематъ чл. 1 тѣй, както се обясни отъ г. докладчика и г. министра на финанситѣ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приетъ.

Г. докладчикъ, четете чл. 2.

Докладчикъ С. Дойчиновъ: (Чете)

„Чл. 2. Разходитѣ по този кредитъ да се произвеждатъ и оправдаватъ съгласно съ закона за отчетността по бюджета и съ постановленията, съдържащи се въ закона за извънредния свѣрхсметенъ кредитъ, утвърденъ съ указъ № 82 отъ 27 септември 1912 г., измѣненъ и допълненъ съ законитѣ, утвърдени съ укази № 11 отъ 21 мартъ 1913 г. и № 19 отъ 16 априлъ 1916 г.“

Прѣдседателъ: Г. Пастуховъ иска думата по чл. 2. Часътъ е 8.

Отъ дѣсницата: Да продължимъ. Да се гласува.

К. Пастуховъ: По чл. 3 искамъ думата.

Прѣдседателъ: Които приематъ чл. 2, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приетъ.

Г. министърътъ на просвѣщеніето прѣдлага да се продължи засѣданіето още нѣколко минути, до приемането на законопроекта. Които приематъ така, неопрѣдѣлено макаръ, да се продължи засѣданіето, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Докладчикъ С. Дойчиновъ: (Чете)

„Чл. 3. Разрѣшава се на сѣщия министъръ да разходва отъ кредита по чл. 1 на тоя законъ сумата 500.000 л. за купуване на ордени, медали и кръстове за храбростъ за награждаване отличилитѣ се въ войната офицери, долни чиновци и чиновници.“

„Горната сума да се отпуска постепенно, споредъ нуждитѣ, на Канцеларията на българскитѣ ордени, и да се оправдава само съ разписка отъ лицето, на чието име е издадена платежната заповѣдь“.

Прѣдседателъ: Има думата г. Кръстю Пастуховъ.

К. Пастуховъ: Г. г. народни прѣдставители! При разискванията, които станаха по свѣрхсметния кредитъ, се повдигнаха въпроси, заслужаващи нашето внимание, които нѣма какъ да на друго мѣсто да ги разрѣшимъ, освѣнъ пакъ тукъ. Ето защо, ползувамъ се отъ случая съ нѣколко думи да се спра само на въпроса за прѣслѣдванията, които ставатъ на фронта, а — ще добавя — сѣщо тѣй и за прѣслѣдванията, които ставатъ въ вѣтрѣшността на България.

Отъ извѣстно врѣме това не сѣ рѣдки случаи на прѣслѣждане, а сѣ станали едно повсемѣстно явление, даже не въ единъ полкъ само, а въ нѣколко полкове, както на добруджанския, тѣй сѣщо и на македонския фронтъ. Азъ мога да процитирамъ рѣшни случаи, напо., съ 7 полкъ, кждѣто прѣди нѣколко врѣме сѣ отдадени подъ сждъ 15 души за нѣкакъвъ бунтъ и мнозинството отъ тѣхъ осѣдени на 10-годишенъ строгъ тъмниченъ затворъ, а единъ на смъртъ; другъ случай — съ 48 полкъ, кждѣто сѣ отдадени на сждъ повече отъ 30 души, на които, обаче, дѣлото не е разгледано, сѣ за бунтъ; сѣщо тѣй на южния фронтъ въ маса роти и дружини се наблюдава това явление. Съ една рѣчь, военното командване като-че засилва репресиитѣ върху армията по съображения, които заслужаватъ нашето внимание, и би било желателно да чуемъ по този въпросъ единственото отговорно прѣдъ насъ лице, г. военния министъръ. Азъ бихъ билъ любопитенъ да зная на що почиватъ тия прѣслѣдвания, каква цѣль се гони съ тѣхъ и какъвъ резултатъ тѣ ще дадатъ. Мога да разбера единъ отговоръ на юриста-чиновникъ, слѣдователъ, че щомъ има прѣстѣпления, ние ще диримъ виновнитѣ и ще ги наказваме. Обаче когато това е едно масово явление, то причинитѣ му, безъ съмнѣние, лежатъ по-дълбоко и, мисля, всѣки отъ насъ ще разбере, какво съ наказание и прѣслѣждане на отгдлнитѣ случаи, които сѣ станали вече множество случаи, не ще може да се постигне цѣльта, която слѣдствената властъ или ржководителитѣ на ар-

мията си поставятъ. Ето защо въ туй отношение политикътъ, държавникътъ трѣбва да бжде по-внимателенъ и да пина по-мекко, като отстранява причинитѣ на явлението, отколкото да се мами, че съ прѣслѣждането на отгдлни лица, въ нищо невиновни или по стечение на обстоятелствата станали съучастници въ извършването на нѣкакво прѣстѣпление по военнитѣ закони, и съ строго наказване и систематично прѣслѣждане ще постигне своята цѣль. Извѣстно ви е, г. г. народни прѣдставители, че има множество, хиляди присѣди, издадени за нарушение на военнитѣ закони, за нарушение на военната дисциплина; това сѣ нѣколко хиляди въ течение на тригодишното воюване. И както ние всинца говоримъ, напр., че по закона за стопански грижи присѣдитѣ вече не постигатъ своята цѣль, защото сѣ станали множество, азъ бихъ могълъ да ви кажа, че и присѣдитѣ и прѣслѣдванията, които се упражняватъ върху множество войници по фронтоветѣ, нѣма да постигнатъ своята цѣль.

Докладчикъ С. Дойчиновъ: Ще ги амнистираме.

К. Пастуховъ: Не е важно, че ще ги амнистираме. Онѣзи, г. г. народни прѣдставители, които ще се изпратятъ на оня свѣтъ, тѣ не ще могатъ да бждатъ амнистирани и къмъ тѣхъ ние трѣбва да бждемъ великодушни, защото тѣ могатъ да бждатъ провинени даже въ очитѣ на закона, но една по-висша властъ, която се ржководи отъ други съображения, трѣбва да бжде достатъчно справедлива, прѣдвидлива и великодушна, за да не изпраща хората на оня свѣтъ, а да смекчава тѣхната участъ чрѣзъ отлагане изпълнението на присѣдата, чрѣзъ смекчаване наказанието, както прави това въ много други случаи.

Тая жажда за отмъщение или това заслѣпление на нѣкои военнопочалници стига дотамъ, че неговъ проводникъ става даже органътъ на Военното министерство „Военни извѣстия“ съ извѣстната вече на всинца ви статия въ вчерашния брой, писана, споредъ нашитѣ свѣдѣния, не отъ единъ обикновенъ редакторъ, но отъ едно високопоставено военно лице, което ние казваме, че прокарва политиката на военнитѣ кржгове у насъ.

П. Даскаловъ: Казватъ, че отъ социалистъ е писана.

К. Пастуховъ: Не разбираме, необяснимо ни е защо това нахвърляне противъ социализма въ България, като учение разрушително и като учение, което носи разрушение на дисциплината на армията. Социалната демокрация, г. г. народни прѣдставители — и това ми е длъжностъ да ви го заявя — която е била противница на политиката на правителството, вѣтрѣшна и външна, която не е желала войната и която се бори за по-корошното свѣршване на войната, чрѣзъ единъ миръ по споразумѣние между народитѣ, никога въ България не си е туряла за цѣль да разрушава дисциплината на българската армия на фронта. Защото ако България има нѣщо да значи още и да отстава своята независимостъ, да я пази въ тия врѣмена, то е именно чрѣзъ своята военна сила. Разкладена военно, разколебана душата на българския войникъ — това сме го посочвали и подчертавали много пѣти — нашиятъ фронтъ не е сигуренъ; не сѣ сигурни не само придобивкитѣ, но не е сигурна и границата на стара България, защото единъ пѣтъ разкжсанъ фронтътъ, неприятелътъ нѣма да се спре съ отнемане отъ България на Македония и Добруджа, но той ще прѣмине и прѣзъ стара България и тогава България ще изпита участъта на Сърбия и Ромѣния; а никой, който се е родилъ въ това отечество, каквото и политическо вѣрую да има, не може да желае подобно велико нещастие на своя народъ и на своята родина. Ето защо мисля, че е безумие и плодъ на едно заслѣпление, на едно мимолѣтно увлѣчение, го кажете, една политика на военнитѣ власти въ България, която си туря за задача да изкоренява социализма и да внушава на войницитѣ на фронта, чрѣзъ бѣсѣди и проповѣди, че социалиститѣ сѣ врагове на отечеството. Не сме ние врагове на отечеството. Ние стоимъ на страната на отечеството, и заради това въ критиката си на правителството ние сме посочвали: очистете вашата политика отъ всичко онова, което се нарича мръсно и което може да разколебае душата на войника, защото еднѣжъ тая душа разколебана, разколебанъ е българскиятъ фронтъ, погинала е България; затова трѣбва да бждемъ внимателни.

Твърдѣ много, г. г. народни прѣдставители, се експлоатира тукъ съ нѣкакви агитации, устни и печатни, позиви, разпространявани въ българската армия на фронта, за капитулация, за сдаване, за снемане на оружје, за бунтъ и по този начинъ за осжществяване на мира. Азъ не съмъ чель нито единъ подобенъ позивъ и го смѣтамъ за

едно безумие от страна на хора, които могат да извършат такова дѣло въ днешно врѣме, при днешните условия, въ които се намира България.

Отъ дѣсницата и дѣсния центъръ: Bravo! (Ржкоплѣскане)

К. Пастуховъ: Ако такива позиви съществуватъ, това може да бѣде дѣло на една анонимна група, единъ донкихотски походъ, една дѣтска выходка, която не е замислена сериозно и която нѣма да даде никакви резултати. И азъ бихъ питалъ: ако съществуватъ такива позиви, въ какво сѣ виновни ония войници, които се прѣслѣдватъ заради тѣхъ и които се обвиняватъ въ бунтове, за да имъ се налага най-жестокото наказание, въ които дѣйствително само сѣ намѣрени позиви, или които сѣ прочели подобни позиви? И азъ бихъ прочелъ този позивъ, и вие бихте го прочели, всѣки би го прочелъ, но не дѣйте мисли, че позивътъ е, който ще даде такъвъ или онакъвъ резултатъ — вънъ отъ въпроса, че войникътъ въ нищо не е виновенъ. Въ такъвъ случай началството трѣбва да бѣде по-великодушно. Ония напѣтвания, които се даватъ въ въпросната статия на „Военни извѣстия“, чрѣзъ поощряване, чрѣзъ освѣтление, трѣбва да ставатъ въ една такава посока — въ посока на вразумяване. Ако началникътъ е способенъ да вразуми и повдигне морала на войника чрѣзъ личенъ примѣръ, ако ние тукъ сме способни да повдигнемъ морала въ България чрѣзъ една политика, очистена отъ всичко, което я мърси, тогава, разбира се, и душата на войника нѣма да бѣде поколебана. Слѣдователно, той не е виновенъ. Такъвъ единъ виновникъ не го търсете. Трѣбва да прѣстанатъ раздухванията въ армията, защото тѣ могатъ да донесатъ ожесточение на фронта и тѣ могатъ да раздвоятъ фронта на двѣ, три и много партизански групи, да умножатъ числото на бунтовниците и на бунтоветъ и, колкото и да изпращатъ на онзи свѣтъ разни лица, най-накрая да направятъ невъзможно изпълнението на присъждитѣ, което не е важно за общото дѣло, но не е възможно и за защитата на фронта.

Прѣседателъ: Стига на тази тема, г. Пастуховъ. Свършвайте!

К. Пастуховъ: Ще свърша, г. прѣседателю. — Азъ смѣтамъ, г. г. народни прѣдставители, че ако би имало една сериозна група, която да е издала подобни позиви — азъ не допускамъ това — тя би се явила тукъ да поеме тая отговорностъ.

Докладчикъ С. Дойчиновъ: Туй е печалното.

К. Пастуховъ: Но на едно анонимно разпространение на листовѣ, за които никой не поема политическа отговорностъ и авторътъ на които не се знае и не бива да ни интересува, нѣма защо да ставатъ жертва хора, които сѣ жадни да четатъ, които иматъ интересъ къмъ четене и които могатъ да бѣдятъ увлѣчени.

Но прѣслѣдванията не ставатъ само заради позиви, но и за други нѣкои причини: за нѣкакви роптания, както, може-би, сѣ станали тия роптания, макаръ и въ по-голѣмъ размѣръ, въ 1912/13 г. Безспорно е, че врѣмето на войната влияе върху душата и върху тегостта на положението, все повече чувствува войникътъ, колкото повече продължава войната. Това положение ние трѣбва да разберемъ и трѣбва да бждемъ по-снизходителни къмъ виновнитѣ, отъ което не слѣдва, че не трѣбва да вземемъ иначе разумни мѣрки, за да се внуши, че трѣбва да се пазятъ границитѣ, докато се тури край на войната. Безспорно, едно правителство, което желае да защити интереситѣ на България, трѣбва да слѣдва по-друга политика, трѣбва да дири причинитѣ на това явление по-дълбоко, отколкото тѣ се дириятъ. На първо мѣсто, г-да — това се посочи и въ миналитѣ заседания — то е политиката на искренъ миръ. На второ мѣсто, то е да се облѣче и нахрани войската; и въ това отношение азъ намирамъ една голѣма непълнота въ рѣчта на г. военния министъръ, който не ни даде нужнитѣ освѣтления, не ни посочи на срѣдствата, които има да вземе, за да държи войника облѣченъ и да го нахрани, за да не се чувствува той гладенъ и босъ, когато вижда той тамъ своитѣ другари германцитѣ нахраниени и облѣчени да се биятъ заедно съ него рамо до рамо, безъ да изпитатъ същата участъ. На трето мѣсто, г. г. народни прѣдставители, потребно е — което и ние сме прѣпоръчвали и противъ което ние сме се борили — изкореняване на корупцията, разврата, реорганизиране вътрѣшното прѣустройство на цѣлата наша страна. Не е по силитѣ на едно правителство като днешното да държи всичко въ ржцѣтъ си и оня, който е патриотъ и който дѣйствително ще радѣ

за своята родина, който застава на гледището за продължение на войната, той трѣбва да почувствува, че неговитѣ сили не сѣ достатъчни за тази голѣма задача, която си е турилъ въ началото на войната да разрѣши, и че, слѣдователно, той има нужда отъ нови елементи, отъ нови сили, отъ вливане на прѣсна кръвъ, за да може да продължи дѣлото, той има нужда да работи и да дѣйствува всѣкога за една политика на миръ по споразумѣние.

Прѣседателъ: (Звъни)

К. Пастуховъ: Ето защо азъ бихъ молилъ да се прѣустановятъ прѣслѣдванията, които се упражняватъ на фронта, бихъ молилъ и г. министра на вътрѣшнитѣ работи да прѣустанови и прѣслѣдванията, които ставатъ вътрѣ въ страната. Азъ ще ви цитирамъ само едно повѣртелно окръжно отъ 13 февруарий 1918 г., подъ № 713, издадено възъ основа на тия нареждания отъ Министерството на вътрѣшнитѣ работи, съ което се внушава на общинскитѣ кметове да слѣдятъ социалиститѣ, и „за всѣко провинение въ село, безъ, казва, да се церемоните много, да ги отвеждате въ града и да ги прѣдавате на военнитѣ власти за съждане и наказание“. За убѣждение, г. г. народни прѣдставители, да прѣслѣдватъ една партия, това ще бѣде най-голѣмо прѣстъпление, което ще се извърши спрѣмо законитѣ и спрѣмо отечеството.

Нѣкой отъ дѣсницата: Не за убѣждение, а за виновностъ.

К. Пастуховъ: За убѣждение; въ окръжното е казано: противъ социалиститѣ. Вие искате да прѣслѣдвате партия, политическо течение въ нашата страна, а това нѣщо нѣма да даде никакъвъ резултатъ, то ще внесе ожесточение, защото и социалиститѣ наравно съ другитѣ, ако не и повече, проливатъ своята кръвъ и употребяватъ споредъ своето разбиране всички усилия, за да може България да излѣзе здрава и читава отъ тая криза и да може часъ по-скоро да се тури край на войната чрѣзъ въдворяване на единъ миръ, който ще донесе благоденствие на народа.

А. Ляпчевъ: Искамъ думата.

Прѣседателъ: Има думата г. Андрей Ляпчевъ.

А. Ляпчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Ако бихъ билъ отъ болшинството, азъ бихъ прѣдложилъ рѣчта на г. Пастухова да бѣде обнародвана и разпространена, но като нѣмамъ тази възможностъ и като оставамъ да направятъ това нѣкои отъ тѣзи господа патриоти, които ржкоплѣскаха на рѣчта на г. Пастухова, . . .

П. Даскаловъ: Можете да го направите и Вие.

А. Ляпчевъ: . . . азъ се отправямъ съ една молба къмъ ония г. г. министри, които сѣ началници на цензурата: на такива рѣчи, като тази на г. Пастухова, има се нужда да бѣде допуснато дословното имъ отпечатване поне въ тѣхнитѣ партийни органи, защото отъ всичко онова, което слушамъ, съмъ дълбоко убѣденъ, че не е вече въ властта на цензурата мнѣнието въ армията. Не е — разберете го това. Въ армията ставатъ нѣща, които могатъ да бѣдятъ очистени, които могатъ да бѣдятъ прѣчистени само съ силата на убѣдението, само съ влиянието на хора, които могатъ дѣйствително да вдѣхнатъ довърне и които могатъ да изнесатъ явно и открито въпроситѣ. Ето защо повтарямъ молбата си къмъ надлежитѣ министри, да допуснатъ поне безъ всѣкаква цензура отпечатването на подобна рѣчь.

Прѣседателъ: Които приематъ чл. 3, както се прочете отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приетъ.

Докладчикъ С. Дойчиновъ: (Чете)

„Чл. 4. Разрѣшава се на министра на войната извънреденъ свръхсмѣтенъ кредитъ на сума 10.000.000 л. за издържане Дирекцията за стопански грижи и обществена прѣвидливостъ и районнитѣ комитети прѣзъ 1918 г. по бюджетъ, утвърденъ отъ Министерския съветъ“.

Прѣседателъ: Които приематъ чл. 4, както се прочете отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приетъ.

Докладчикъ С. Дойчиновъ: (Чете)

„Чл. 5. Разрѣшава се на министра на вътрѣшнитѣ работи и народното здраве извънреденъ свръхсмѣтенъ кре-

дът на сума 75.000.000 л. за подпомагане нуждающитъ се войнишки сѣмейства прѣзъ врѣме на войната.

„Разходитъ по тоя кредитъ да се произвеждатъ съгласно съ закона за подпомагане нуждающитъ се войнишки сѣмейства и съ наредбата, издадена възъ основа на чл. 15 отъ сѣщия законъ, като отъ сѣщия се изплащатъ и вещественитъ разходи, заплатитъ, надницитъ и други разходи за централния комитетъ по бюджетъ, утвърденъ отъ Министерския сѣвътъ“.

Прѣдседателъ: Които приематъ чл. 5, както се прочете, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приетъ.

Докладчикъ С. Дойчиновъ: (Чете)

„Чл. 6. Разрѣшава се на сѣщия министъръ извънреденъ свръхсѣмѣтенъ кредитъ на сума 1.000.000 л. за помощи на хигиеническитъ сѣвъти за борба противъ епидемическитъ болѣсти въ царството и новозавезитъ земи.

„Сумитъ по тоя кредитъ да се разпрѣдѣлятъ и отпускатъ по рѣшение на централния хигиенически сѣвътъ и да се разходватъ съгласно съ закона за хигиеническитъ сѣвъти“.

Прѣдседателъ: Които приематъ чл. 6, както се прочете, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приетъ.

Докладчикъ С. Дойчиновъ: (Чете)

„Чл. 7. Разрѣшава се на министра на желѣзницитъ, пошитъ и телеграфитъ извънреденъ свръхсѣмѣтенъ кредитъ на сума 10.000.000 л. за започване постройката на желѣзнопѣтнитъ линии Гюешево—Куманово и Кюстендил—Царево-село—Шипъ—Градско: за подробно изучаване на линиитъ, доставяне на инструменти и сѣчива, доставка на строителни материяли и др. Този кредитъ да се разходва и оправдава съгласно съ чл. 2 отъ настоящия законъ.

„За всички работи, които прѣзъ врѣме на войната ще се извършватъ направо или съ сѣдѣйствието на войската, необходимитъ суми да се отпускатъ на надлежното военно учрѣждение.

„Слѣдъ свършването на войната неизразходваната частъ отъ тоя кредитъ се разходва и оправдава съгласно съ закона за отчетността по бюджета и закона за общественитъ прѣдприятия“.

Г. г. народни прѣдставители! По този членъ съмъ длъженъ да дамъ слѣднитъ обяснения. По него се разрѣшаватъ кредити отъ 10 милиона лева на военния министъръ за постройка на желѣзнопѣтни линии, обаче, по споразумѣние между министра на желѣзницитъ и този на войната и съгласно съществуващия законъ, че желѣзницитъ се строятъ, надзираватъ и управляватъ отъ Министерството на желѣзницитъ, се рѣши този кредитъ да се даде на министра на желѣзницитъ, пошитъ и телеграфитъ.

Като се прие това, сѣщо така се прие да се вмъкне една втора алинея за пояснение какво да стане съ онѣзи нужди, които войната би прѣдизвикала и когато желѣзнопѣтнитъ чиновници не ще могатъ да упражнятъ тия права за постройка, а трѣбва сами военнитъ да строятъ. Тази алинея съдържа слѣдното: (Чете) „За всички работи, които прѣзъ врѣме на войната ще се извършватъ направо или съ сѣдѣйствието на войската, необходимитъ суми да се отпускатъ на надлежното военно учрѣждение“. По-нататкъ слѣдва: (Чете) „Слѣдъ свършването на войната, неизразходваната частъ отъ този кредитъ — изхвърлятъ се думитъ „остава до изчерпването му въ разпореждане на министра на желѣзницитъ, пошитъ и телеграфитъ и“ — остава „се разходва и оправдава съгласно съ закона за отчетността по бюджета и закона за общественитъ прѣдприятия“.

Прѣдседателъ: Които приематъ чл. 7, както се прочете отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приетъ.

Прѣдседателъ: Д-ръ Д. К. ВАЧОВЪ

Секретаръ: М. ЗЕЛКОВЪ

Докладчикъ С. Дойчиновъ: (Чете)

„Чл. 8. Разрѣшава се на министра на общественитъ сгради, пѣтищата и благоустройството извънреденъ свръхсѣмѣтенъ кредитъ на сума 20.000.000 л. за слѣднитъ нужди:

„а) за направа, поправка и поддръжка на държавнитъ пѣтища, мостове, кантонерски домове и други съоръжения и принадлежности къмъ тѣхъ; за направа и поддръжане работилници, за поправка на валяци, трошачки, автомобили и камиони; за горивенъ и смазоченъ материяли и принадлежности за валяцитъ, трошачкитъ, автомобилитъ и камионитъ; купуване валяци, трошачки, камиони, помпи, шосейни сѣчива, взривни вещества; за посаждане и запазване дръвчетата покрай пѣтищата; за трасиране на пѣтищата; наемане работници; възнаграждение на частъ и на парче по поправка, почистване на калъ, снѣгъ, свлачища на пѣтищата, мостоветъ и принадлежноститъ имъ, съгласно съ чл. 9 алинея втора отъ закона за държавнитъ и общински пѣтища — 19.000.000 л.;

„б) помощи за поправка, направа и поддръжка на общинскитъ пѣтища, мостове, кантонерски домове, както и за такива въ бѣдни общини, съгласно съ чл. 10 п. 4 отъ закона за държавнитъ и общински пѣтища — 1.000.000 л.“

Прѣдседателъ: Които приематъ чл. 8, както се прочете отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приетъ.

Докладчикъ С. Дойчиновъ: (Чете)

„Чл. 9. Разрѣшава се на министра на желѣзницитъ, пошитъ и телеграфитъ извънреденъ свръхсѣмѣтенъ кредитъ на сума 24.000.000 л. за слѣднитъ нужди:

„а) за доставка на локомотиви и вагони съ резервнитъ имъ части: сѣчива (инструменти), сѣчива (машини), технически приспособления за работилницитъ и депата и бързото снабдяване влаковитъ локомотиви съ въглища — 14.000.000 л.;

„б) за доставка на релси, траверси, стрѣлки и дребенъ материялъ; трѣби и материяли за водоснабденията; апарати, материяли за сигнализацията по линията и монтажа й — 10.000.000.“

Прѣдседателъ: Които приематъ чл. 9, както се прочете отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приетъ.

Докладчикъ С. Дойчиновъ: (Чете)

„Чл. 10. Кредититъ по чл. чл. 8 и 9 да се разходватъ до изчерпването имъ и да се произвеждатъ и оправдаватъ съгласно съ закона за отчетността по бюджета и закона за общественитъ прѣдприятия“.

Прѣдседателъ: Които приематъ чл. 10, както се прочете отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приетъ.

Докладчикъ С. Дойчиновъ: (Чете)

„Чл. 11. Разходитъ, разрѣшени съ тоя законъ, да се покрийтъ съ произведението на заемъ срѣщу държавни съкровищни бонове, при условия и лихва, опрѣдѣлени отъ Министерския сѣвътъ. Държавнитъ съкровищни бонове се освобождаватъ отъ всѣкакви такси и данъци, прѣдвидени или които ще се прѣдвидятъ въ законитъ за напрѣдъ.“

Прѣдседателъ: Които приематъ чл. 11, както се прочете отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приетъ.

Утрѣ ще имаме засѣдание съ слѣдующия дневенъ редъ: На първо мѣсто, докладъ на прошетарната комисия; На второ мѣсто, трето четене на сега приетия законопроектъ.

И по-нататкъ всички други останали прѣдмети отъ днешния дневенъ редъ.

Вдигамъ засѣданието.

(Вдигнато въ 8 ч. 30 м. вечеръта)

Подпрѣдседателъ: Д-ръ И. МОМЧИЛОВЪ

Началникъ на Стенографското бюро: Т. ГЪЛЖБОВЪ